

Diószegi Judit – Dr. Molnár István Jenő

SPORT, KÖZÖSSÉG, BŰNMEGELŐZÉS

A bűnmegelőzés szerepe és helye
a sportfoglalkozásokon

Diószegi Judit – Dr. Molnár István Jenő

Sport, közösség, bűnmegelőzés

A jegyzet a Belügyminisztérium,
illetve a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács
megbízásából és támogatásával készült

Szerzők:

Diószegi Judit (III., VI., VIII. és IX. fejezet)
Dr. Molnár István Jenő (I., II., IV., V. és VII. fejezet)

Szakmai és nyelvi lektor:
Dr. Molnár Katalin

2018. május 15.

Belügyminisztérium
Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács

ISBN 978-963-9208-55-1

Diószegi Judit – Dr. Molnár István Jenő

**SPORT,
KÖZÖSSÉG,
BŰNMEGELŐZÉS**

A bűnmegelőzés szerepe és helye
a sportfoglalkozásokon

Budapest, 2018

TARTALOMJEGYZÉK

Előszó	5
I. A jegyzet felépítése	7
II. Miért a sport? Miért a testnevelő tanárok és az edzők?	8
III. A mai fiatalok	10
1. Generációs jellemzők	10
2. Ifjúságkutatás - 2017	14
Összefoglaló kérdések	21
IV. A bűnmegelőzés definiálása, tartalmának meghatározása	23
1. A bűnmegelőzés fogalma	23
2. A Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia	27
a) Településbiztonság	29
b) Gyermek- és ifjúságvédelem	31
c) Az áldozattá válás megelőzése, valamint az áldozatok segítése	34
d) Bűnismétlés megelőzése	38
e) Amit az NBS nem tartalmaz	39
Összefoglaló kérdések	41
V. Módszerek és azok helye a sportfoglalkozáson	43
1. Tanóra, edzés, sportfoglalkozás	43
2. Módszerek	44
a) Értékeinkkel kapcsolatos, felelősségvállalásra irányuló feladatok	46
b) Bizalomjátékok	48
c) Kommunikációt segítő játékok	52
d) Előítéletekkel kapcsolatos játékok	56
3. Edzőtábor	59
4. Periodizáció	62
Összefoglaló kérdések	64

VI. Kommunikáció, eszközök a hatékonyság érdekében, tanári minták, szerepek	66
1. Kommunikációs technikák	70
2. Feladatkiadás	75
3. Visszajelzések	76
Összefoglaló kérdések	83
VII. Az egyes bűncselekménytípusok	85
1. A bűncselekmény fogalma	85
2. A leggyakoribb bűncselekménytípusok	87
a) A vagyon elleni bűncselekmények	87
b) A vagyon elleni erőszakos bűncselekmények	89
c) Az erőszakos bűncselekmények	92
d) A kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények	96
e) A szexuális bűncselekmények	102
f) Az on-line bűncselekmények	104
3. A szabálysértések	110
4. A feljelentési kötelezettség	111
Összefoglaló kérdések	113
VIII. Gyermekevédelmi jelzőrendszer	115
1. A gyermeki jogokat védő jogszabályi környezet	115
2. Gyermekvédelem a gyakorlatban	118
Összefoglaló kérdések	121
IX. Óravázlat minta, feladattervezés vázlat, gyakorlattár	122
X. Felhasznált irodalom	125

Grafika, tördelés és nyomdai munkák:
Duna-Mix Kft.
Felelős vezető: Szakolczai Lóránt, ügyvezető
www.dunamix.hu

ELŐSZÓ

Pierre de Coubertin báró, az olimpiák újkori újjáélesztője *Óda a sporthoz* című versében úgy fogalmaz, hogy a sport nem más, mint az istenek ajándéka, az élet éltető vize, amely nemcsak szépséges, de igazságos, tisztességes és bátor, békét, örömet, valamint termékenységet is hozó. Nem véletlen hát, hogy amióta ember az ember, létezik a sport is. Történelmünk valamennyi időszakában, társadalmi struktúrától függetlenül volt jellemzője az egyes korszakoknak, annak ellenére, hogy a sport alapvetően játék, célja a szórakozás és a szórakoztatás.

A sport ugyanakkor nemcsak játék, nem kizárólag szórakozás. Annál sokkal több! A sport az **egyént fejleszti, méghozzá olyan individuummá, a társadalom olyan tagjává, aki képes a kitartásra, a nemet mondásra, a szabályok elfogadására, valamint a társakkal történő együttműködésre, ily módon a közösség normáinak internalizálására¹ is.**

Ám nem a sport az egyetlen, amely ősidők óta létező jelensége társadalmunknak. Ilyen – többek között – a bűnözés is, amely struktúrájában és dinamikájában ugyan változó módon, de mindig kísérője volt az emberi együttélésnek. Sajnos a mai napig utópia az olyan közösségek létrejötte, amelyek nélkülözik a konfliktusokat, a jogsértéseket, s amelyekben mindenki békében, valamint a másik jogainak, tulajdonának teljes mértékű tiszteletben tartása mellett éli a mindennapjait.

Tekintettel arra, hogy a bűnözés s az ennek alapját képező normasértő, deviáns cselekmények általánosak, állandó igényként jelennek meg a biztonságot megeremtő és fenntartó intézkedések. Ilyen cselekmények összessége többek között a bűnmegelőzés is. Sajnos a prevenció hétköznapi értelemben az emberek túlnyomó többségének meglátása szerint kimerül a járőrök számának növelésére irányuló igényben, tájékoztató és felvilágosító előadások megtartásában, a figyelem felhívásában. **A bűnözés visszaszorítását célzó megelőzés technikai azonban ennél szerteágazóbbak.** A bűnmegelőzés során figyelemmel kell kísérni a társadalmi okokat, valamint az áldozattá vagy elkövetővé válás lehetőségét magában hordozó egyént. Ennek megfelelően a bűnmegelőzés művelői lépten-

¹ Belsővé tétel, valamely norma vagy viselkedési szabály elfogadása

nyomon keresik annak lehetőségét, hogy olyan módszereket alkalmazzanak, amelyek révén képesek az egyén általános attitűdjének formálására, énvédő mechanizmusainak kialakítására, valamint azon személyes kompetenciák fejlesztésére, amelyek igénybevételével az egyén képes az áldozattá, illetve az elkövetővé válás elkerülésére.

A sport és a bűnmegelőzés ily módon képes közös keresztmetszetet alkotni. A Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégia (a továbbiakban: NBS) ezt a következőképpen fogalmazza meg: *„Az ifjúság erkölcsi fejlesztése a sport egyik fontos feladata is. Az erkölcsfejlesztő feladatát a sport a benne rejlő sajátosságokon keresztül eredményesen oldhatja meg, ugyanis a csoportba való beilleszkedés, a szabályok betartása, egymás támogatása, a gyengébbek segítése, a kölcsönös bizalom, hogy az eredmények elérésében mindenki a tudása legjavát adja, a közös célok, a hagyományok ápolása, a sport törvényeinek önkéntes elfogadása, betartása, a kollektíva hírnevének növelése közös erőfeszítések eredménye.”*² Az NBS alkotói ezen általános megállapítások figyelembevételével helyesen ismerték fel, hogy a gyermek- és fiatalkorúak hasznos szabadidő-eltöltésének segítése érdekében erősíteni kell a sport és a bűnmegelőzés kapcsolatát. Ez legkönnyebben és talán leghatékonyabban a testnevelő tanárok és edzők révén lehetséges, akik **példaképként, mentorként és modellként szolgálnak a fiatalok számára. Ők azok, akik a mozgás, a sport segítségével képesek azokat a szociális kompetenciákat fejleszteni, attitűdváltozásokat elérni, amelyek a bűnmegelőzésben is oly fontosak: szabálykövetés, csapatmunkában történő hasznos részvétel, agresszió-levezetés, erőszakmentes konfliktusmegoldás, tisztelet, elismerés, veszíteni tudás, öröm.**

Írásunkkal tehát azoknak kívánunk segítséget nyújtani, akik a sport által mindennapi kapcsolatot ápolnak a jövő generációinak tagjaival, s akik e kapcsolat bűnmegelőzés-tudatos felhasználásával elősegíthetik a bűnözés mennyiségi és minőségi csökkenését, gyermekeink áldozattá és/vagy elkövetővé válásának elkerülését. Mindennek lehetőségét a már említett Coubertin báró is felismerte, amikor idézett versében ekképp fogalmazott:

*„Mert önbecsülést tanulnak az ifjak tőled,
s más népek jellemét is éppúgy megértik,
és nagyra tartják, hogy te tanítod őket
túlszárnyalni egymást:
mert versenyed a béke versenye.”*

² A Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013-2023) szóló 1744/2013. (X.17.) Kormány határozat 8.2. Gyermekek- és ifjúságvédelem

I. A JEGYZET FELÉPÍTÉSE

A Testnevelési Egyetem hallgatóival történt első találkozásaink, valamint az első közös év tapasztalatait gyűjtöttük össze, ami alapján a jegyzet a következő tematikán halad végig:

- Első körben tisztázni fogjuk, hogy miért fontos a sport eszköztárának bűnmegelőzési szempontú alkalmazása, s hogy miért éppen a testnevelési órákat és edzéseket emeltük ki a többi foglalkozás közül. Mi készítetett bennünket arra, hogy a testnevelő tanárokból lássuk azt a képességet és lehetőséget, hogy a jövő generációi számára a biztonságukat megalapozó értékeket közvetíthessenek?
- Ezt követően teszünk egy rövid kitekintést a mai fiatalok jellemző tulajdonságaira, hiszen ahhoz, hogy eredményesen és hatékonyan dolgozhassunk velük, ismerni kell őket, a szokásaikat, a viselkedésük hátterében meghúzódó okokat. A XXI. század globalizált, információ-technológián alapuló társadalmában már nem elegendő annak a régi toposznak az ismerete, miszerint a serdülő lázad. Ennél mélyebben kell feltárnunk a fiatalok „működését”. Nagyon fontos, hogy a generációs szakadék, a meg nem értett problémák egyetlen felnőttel se mondassák azt, hogy a mai fiatalok menthetetlenek, a mai gyerekek értékválságban nőttek fel. Nekünk felnőtteknek kell azonosítanunk a generációk közötti távolság okait, s nekünk kell megtalálni az okok kezelésének helyes módjait is. Ha már tisztában vagyunk azzal, hogy milyen a mai fiatal, akkor tárgyalni fogjuk a magyar bűnmegelőzés eszköztárát, lehetőségeit, valamint bemutatjuk az NBS intézkedési rendszerét is.
- A jegyzet ezt követő fejezetében térünk rá a sportfoglalkozásokra, az ott alkalmazható módszerekre, magára a módszertanra. A módszerek megfelelő alkalmazása természetesen lehetetlen megfelelő kommunikáció nélkül, így ízelítőt adunk a kommunikációs eszközök repertoárjából is.
- Röviden szólni fogunk a legjellemzőbb bűncselekményekről is, amelyeket igyekeztünk minden esetben a sport oldaláról megközelítve bemutatni és érthetővé tenni.
- Tekintettel arra, hogy az érintett témakör strukturált állami működést igényel, szükségesnek találtuk röviden érinteni és az olvasó elé tárni a jelzőrendszer működését is, amelynek minden pedagógus tagja.
- Végül bemutatunk egy-egy óravázlatot, amelyek mintaként szolgálhatnak a későbbi munka során.

II. MIÉRT A SPORT? MIÉRT A TESTNEVELŐ TANÁROK ÉS AZ EDZŐK?

Ahogy az előszóban már említettük, a sport és annak művelése is több szimpla versenyzésnél, egyszerű szórakoztatásnál. Természetesen amikor a jegyzetben sportra gondolunk, nem az élsportolókat, de még csak nem is a professzionális szintű sportolókat képzeljük magunk elé, hanem elsősorban azokat a fiatalokat és gyerekeket, akik tanítási keretek között vagy éppen szabadidejükben azért sportolnak, mert szeretnek mozogni, és a sport által a közösség részévé válnak, tartoznak valahova, és mert élvezik a játékot, azt a „munkát”, amit végeznek.

Ha pedig élvezünk valamit, akkor repül az idő, és észrevétlenül, erőlködés nélkül fejlődünk. Ezt tudjuk kihasználni a sport révén. Ez a kulcs. Úgy tudunk akár testnevelési órán, akár egy délutáni edzésen értéket közvetíteni, erkölcsi útravalót adni, az életre felkészíteni, hogy a gyerek, a fiatal nem érzi azt a felnőttől érkező, automatikusan elutasítandó intelemnnek. **A sport ugyanis bűnmegelőzési elemek nélkül is képes bűnmegelőzési célokat szolgálni. Szabálykövetésre, kitartásra, együttműködésre, odafigyelésre, koncentrációra, részvételre, állandóságra, következetességre, a lemondások és a kudarcok elviselésére, alázatra, a győzelem megélésére tanít.** És mindezen képességeket szinte a végtelenségig sorolhatnánk. A tényleges bűnmegelőzési technikák és elemek beemelése a sportba ennek megfelelően csak mint az étel és a fűszer viszonya értelmezhető: **megfelelő mennyiségű sótól és borstól kiváló ételt kapunk, ha túl keveset teszünk bele, nem finom, de még fogyasztható, ha túl sokat, akkor azonban ehetetlenné válhat.** Így kell értelmezni a bűnmegelőzés és a sport kapcsolatát is. A sport önmagában kiváló eszköz, de ha „megsózzuk” egy kis bűnmegelőzéssel, még kiválóbb lehet.

Mindezekre tekintettel óriási felelősségük van a tanároknak és az edzőknek. A testnevelő tanár, az edző **példaképként, mentorként és modellként szolgál(hat) a fiatalok számára, és a mozgás, a sport segítségével képes azokat a szociális kompetenciákat fejleszteni, attitűdváltozásokat elérni, amelyek a bűnmegelőzésben is oly fontosak.**

E pozíció betöltésének azonban nélkülözhetetlen feltétele a pedagógus nyitottsága. Tisztában vagyunk azzal, hogy a tanmenetben előírtaknak, a sportszakmai céloknak meg kell felelni, de a tanárnak és az edzőnek mindig módjában áll a módszerek között válogatni. Ha a testnevelő tanár, az edző látókörében a fenti értékek fejlesztése fontos szempontként jelenik meg, akkor hétről hétre képes olyan játékokat becsempészni a foglalkozásokba, amelyek révén a közösség és az egyén is fejleszthető. Csak rajta múlik a fűszerezés.

Fontos, hogy az idő előrehaladtával az órák, edzések tartásának monotonitása miatt a tanár, az edző ne felejtse el, hogy **a játék a legjobb tanítómester**. Ne szoruljanak háttérbe az általános értékközvetítési célok, ne a zsámolyugrás és a kötélre mászás technikájának elsajátítása legyen minden alkalommal az elsődleges szempont, hanem az adott osztály, csapat és az azt alkotó egyének fejlesztése is jelenjen meg fontos célként.

A testnevelési óra privilegizált helyzetben van, még akkor is, ha sokszor hallhatjuk, hogy a mai fiatalság nem szeret mozogni. A tesiórán, az edzésen lehet kúszni-mászni, a másikat megérinteni, erőt kifejezni, vigyázni a másakra, játszani. Egy kémia vagy irodalom óra kevésbé alkalmas erre. Ezért véljük úgy, hogy a sport és a testnevelés kiváló eszköze a bűnmegelőzésnek.

Minden óra, minden játék ugyanis élménnyé válhat. Az élmény alapú oktatás lényege, hogy nem direkt módon, frontális úton közvetít pozitív értékrendet. A látszólagos szabadság az, ami hatványozottan növeli a módszer hatékonyságát. Az élménypedagógiához hasonló sportfoglalkozás azt nyújtja a gyerekeknek, és kifejezetten a serdülőknek, amire szükségük van: **rendhagyó helyzeteket, szokatlan, izgalmas kihívásokat. Lehetőséget ad arra, hogy a rájuk jellemző ingerkeresés biztonságos és szervezett körülmények között valósuljon meg. Közösségteremtő, és ezzel a csapatépítés eszközévé válhat fiatalok és felnőttek számára egyaránt**³. Minderre azonban figyelnie kell az oktatónak. Természetesen, ahogy már írtuk, a sport önmagában is rengeteg kompetenciát fejlesztő hatással bír, de igazán hatékony és eredményes akkor lehet, **ha a tanár, az edző mindezeket az elemeket koncentráltan, tudatosan és tervezetten építi bele az órák anyagába**.

A jegyzet célja, hogy rávilágítson a sport és a sporton kívüli élethelyzetek összefüggéseire, illetve ezek felhasználásával a hatékonyabb személyiségfejlesztés lehetőségeire. Ennek alapja az egyén és az egyének alkotta közösség. Ha tehát a tanár energiát fektet az egyén fejlesztésébe, valamint az osztály, a csapat egységének, kohéziójának, összetartásának növelésébe, segítette a bűnmegelőzést, hiszen ezeket a magatartásokat várjuk el a fiataloktól a pályán kívül is. Figyeljenek egymásra egy kiránduláson, ne hagyják ott a másikat az utcán egy buliból hazajövet, képesek legyenek közösen gondolkodni, a veszélyes szituációkat felmérni, szükség esetén nemet mondani, helyesen dönteni.

III. A MAI FIATALOK

Az NBS úgy fogalmaz, hogy a gyermekek és a fiatalok kiemelt kockázatú csoportot képeznek bűnmegelőzési szempontból, mert hiszékenyséjük, bizalmuk, óvatlanságuk és csekély testi erejük miatt kiváló célpontjai egy-egy bűncselekménynek. A kortárs csoport nyomására olyan cselekmények gyakran csoportos elkövetésére hajlamosak, amelyek következményeivel nincsenek tisztában, és ez az információhiány az elkövetővé válásukban magas kockázatot jelent. Éppen ezért a gyermek- és ifjúságvédelem intézkedéseinek kiemelten kell koncentrálnia a célcsoport igényeire és a kettős célzatú speciális prevenciók programok kidolgozására.

1. GENERÁCIÓS JELLEMZŐK

Kezdjük a kisebbekkel. Hozzávetőlegesen 8–9 éves korig a gyerekekkel végzett sportfoglalkozások elsődleges célja a játék megszerettetése. Ebben az életkorban a gyermek még kevésbé képes figyelemmel lenni a társaira, az együttműködés bonyolult folyamatának csak időszakosan tud tagja lenni. Alapvetően énközpontúság jellemzi, ugyanakkor éppen ez teszi lehetővé a gyors és hatékony egyéni fejlődést. Minden érdeklí, nagyon nyitott, szinte mindent utánoz, viselkedési sémákat, sablonokat keres. Nem véletlenül a szimbólum- és szerepjátékoké a főszerep ezen életkorban. Fáradhatatlan, hihetetlen nagy mozgásigénye van, ennek az aktivitásnak köszönhetően kevesebb ideig tud monoton dolgokra figyelni, koncentrálni. A mai gyermekek további jellemzője, hogy már egészen kis kortól az életük részét képezi a számítástechnikai eszközök használata, amelyet még az olvasás és az írástudás vonatkozásában jelentkező hiányosságok sem akadályoznak, így könnyedén ismerik ki magukat az online világban, vonzza őket a digitális tér.

A prepubertás időszakában a koncentrációképesség nő, a műveleti gondolkodás, az absztrakciós képesség, a tér- és időérzékelés egy magasabb fejlettségi szintre lép. Sajnos az iskolai kötelezettségeik miatt sokat ülnek, ezért talán még nagyobb a szabadság és a mozgás iránti vágyuk. A teljesítménykényszer is megjelenik, így lesznek magasabb szorongási szinttel érkező gyerekek, akiknek mindez hatással lehet a teljesítményére. A 11–12 év közötti időszakot sportszakmai körökben szokták arany tanulókornak is nevezni, ekkor ugyanis minden képesség, legfőképp az agyi folyamatok igen gyors fejlődésnek indulnak. Az ideg-izom

kapcsolatok, a motorikus képességek fejlesztése mellett ideális időszak értékes gondolatok közvetítésére is. A rendszerszemléletű gondolkodás megindul, értik már és használni is képesek az elvont fogalmakat, képesek az analógiák felismerésére. Mindez lehetővé teszi a bűnmegelőzési ismeretek átadását is, az önvédelmi mechanizmusok és a döntéshez szükséges készségek, kompetenciák bizonyos mértékű fejlesztetőségét. Ebben a korban már megjelenik a közösséghez tartozás valódi igénye, az énközpontúságot felváltja a csoportba való beilleszkedésre törekvés. Képesek a teljesen tudatos tanulásra, mernek vitatkozni, ily módon fejleszthető az érvelési technikájuk is.

A bűnmegelőzés szempontjából kiemelt korosztály a serdülők csoportja. **Esetükben gyakorta érvényesül George Orwell azon mondása, miszerint minden generáció intelligensebbnek hiszi magát, mint az előzőek és bölcsebbnek, mint az utána következők.** S valóban megtapasztalható az, hogy az idősebb generációk sokszor találhatnak kifogásolnivalót az ifjabb nemzedékben. Generációról generációra halljuk: a fiatalok tiszteletlenek, léhák, lusták, az élményeket keresik csak, luxusra vágynak. Sokáig sorolhatnánk a jellemzőket, de az előbbiekből is látszik, hogy évezredek óta jelen van a mindennapi életben ez a generációk közötti feszültség.

Az idősebbek magától értetődően elvárják a tiszteletet, így a fiatalok még nehezebben, hosszabb úton jutnak el a jobb megoldásokhoz az ítélőképesség éretlensége miatt.

Ennek hormonális és idegrendszeri okai is vannak. Egyrészt a serdülőkorral termelődni kezdő hormonok összjátékaként a kamaszok türelmet próbáló viselkedésváltozásokon esnek át, szembehelyezkednek a családdal, új tapasztalatokat keresnek, minden félelemérzet nélkül vállalnak kockázatokat, impulzívan kezdenek el viselkedni. Csak a nagyon rövid távú következményeket tartják szem előtt, és kockázatos döntéseik meghozatalakor teljesen érzéketlenek a büntetésre. Ennek még nem teljesen érett idegrendszerük (prefrontális agykéreg) az oka. A szülők dolga, hogy „átvállalják” ennek a még fejletlen agyterületnek a feladatát, „betartassák” velük az erkölcsi kereteket, a társadalom által elvárt határokat, egészen addig, amíg a lassan érő prefrontális agykéreg már képes lesz erre.⁴

A kamaszok fiziológiailag is lustábbak, ami a fejlődésük természetes velejárója. A változás fáradékonnyá teszi őket, testi és lelki értelemben is.

A gyerekek kortársaik között vannak a legszívesebben, sokszor az ő véleményük a mérvadó, de azért szükségük van még a szülői szeretetre, a családi háttérre. A korosztály jellemzője a kockázatkereső viselkedés, ezért fontos segítenünk, iránymutatást adnunk egy-egy helyzet megértésére és megoldására egyaránt. Kellenek azok az impulzusok, amelyek a biztonságot helyezik előtérbe és felelősségvállalásra tanítanak.

A fiatalok kognitív/értelmi képességei nagyon fejlettnek, érettnek látszanak a mai világ adta lehetőségek, az információ elérhetősége következtében, de érzelmi fejlődésük ugyanolyan sebességgel halad, mint régen. Ez annyit jelent, hogy értelmükkel sok mindent megértenek, de mindezt érzelmileg képtelenek feldolgozni.

Az idősebb generációk még abban szocializálódtak, hogy az idősebbeket tisztelni kell, gyakran nem hallgatták meg a véleményüket, nem számított, mit szeretnének. Sokszor még ők a ma tanárai, és rendkívül sokat kell tanulniuk azzal kapcsolatban, hogyan kommunikáljanak a ma gyermekeivel, hogyan ériék el, hogy tiszteljék őket, és nem természetes ma már az, hogy minden tanuló odafigyel rájuk csupán azért, mert elmondják az anyagot.

A tekintélyelvűség napjainkban már nem működik, hiszen a fiatalok a tudást gyakran már nem a felnőttől – szüleiktől, tanáraiktól – szerzik meg, hanem az információs kor adta lehetőségek miatt nagyon széles körből, és meglehetősen könnyedén, pár kattintással. **Ma már valódi tekintélyt, tiszteletet akkor lehet kialakítani, ha pozitív érzelmeket tudnak a tanárok ébreszteni a diákokban.** A fiatalok a tudást és a hitelességet, nyíltságot tartják értéknek, azokat tisztelik, akik őket is megbecsülik, és akiktől tanulni tudnak.

⁴ Lásd: Dick Swaab: *Az agyunk mi vagyunk*. Libri Könyvkiadó, Budapest, 2017.

Az internet világa, a közösségi oldalak kavalkádja egy új, más világot hozott létre, amely érdekes ötvözése a valóságnak és a képzeletnek. A közösségi oldalakon csak képek vagyunk, videók, a legjobb arcunkat mutathatjuk. Senki nem lát fáradtan, elkeseredve, ha mi nem akarjuk. Mindenki számára fontos a visszajelzés, de főleg a fiataloknak. A like-ok világa megteremtette a visszajelzések szörnyszülöttjét. A pozitív visszajelzéskor boldogságot érzünk, egy pozitív like pont ugyanezt a hatást váltja ki. Egy idő után szorongást kelt, ha nem érkeznek a kedvelések, sőt, hasonlítgatni kezdünk, kinek mennyi like-ja van, ki a népszerűbb. Fontos lesz népszerűnek lenni, ezért sok fotó készül, sok poszt kerül ki, amelyek, ha nem hozzák a várt hatást, rosszkedvet okoznak. A népszerűség ebben a világban már nem az, mint ami a valóságban, ám annak hajszolása sokaknak nagyon fontos dolog. Ez aztán oda vezethet, hogy olyan dolgot is megtesznek az emberek, amit egyébként az offline világban sosem vállaltak volna be. **A képek már nem az élményszerzés közben születnek, hanem az élmény helyett.**

Az online és az offline világ közötti kettősség, az intimitáshatárok eltolódása, a fiatalok naiv kitárulkozása, érzelmeik azonnali világra öntése, élményeik meg nem élése, hanem képekké alakítása feldolgozás helyett, a nárcizmus térnyerése és még sok-sok, a virtuális világban megjelenő/gyökerező új jelenség alapjaiban változtatja meg a nevelési-oktatási folyamatokat, amelyek a hagyományos módszerekkel már nem működőképesek. A fiatalok lelke ebben a világban megkérgesedik, személyiségük másképp működik online, mint offline. A korábban fontos szavak jelentése kiüresedik. Arctalanul könnyebb a bántalmazás, megfélemlítés, zsarolás is.

Az online világban magabiztos és cserfes fiatalok a való világban elidegenednek egymástól, nehezen képesek önállóan a hétköznapi problémák megoldására, érzelmközpontú copinggal (stresszmegküzdő képesség) működnek, indulatból kommunikálnak, azonban sokszor nem tudják kifejezni magukat. Előfordul, hogy például nem mernek egy eladót megszólítani, vagy bejelentkezni az orvoshoz, vagy mert nem törődött velük senki, vagy a másik végletben túlgondoskodó szüleik mindent elintéznek helyettük. A munka világa sem fog tudni olyan embereket befogadni, akik nem rendelkeznek problémamegoldó képességgel, mert a nehézségek felmerülésekor otthagyják a tevékenységet. Az empátia és érzelmi intelligencia a ma felnövekvő generációnál egyre hiányosabbá válik. A sok, kívülről jövő impulzus, vélt vagy valós elvárás miatt már nem érzik, értik az emberek, mi az, ami emberré tesz, mi vagy ki a fontos.

A kamasz korosztály számára számos krízishelyzetet hoznak egyrészt az életkori sajátosságok okozta változások, másrészt a külvilág szinte megemészthetetlen és szűretlen ingergazdagsága, amelyet nagyon nehéz sérülések nélkül átvészelni. Az biztos: az internet világa a hétköznapi élet részévé

vált, a fiatalok az online térben töltenek rengeteg időt, ezért nem lehet elmenni emellett, s nem lehet a múlt árnyaival, beidegződéseivel „harcolni” a jövő és a jelen veszélyei ellen.

Gondold át, egyetértesz-e a fenti gondolatokkal. Mivel tudnád tapasztalataid alapján kiegészíteni? Fontosnak találod-e, hogy a régi pedagógiai módszerek mellett már új eszközöket is be kell vetni a hatékonyság érdekében?

2. IFJÚSÁGKUTATÁS – 2017

2017-ben a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács megbízásából készült egy kutatás a **„Gyermekek és fiatalok életkörülményeinek vizsgálata elsősorban a bűnmegelőzés, a bűnelkövetővé, illetve áldozattá válás szempontjából”** címmel. A kutatást az Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Karának (ELTE TáTK) kutatócsoportja és az Ariosz Szolgáltató, Informatikai és Tanácsadó Kft. végezte.

A vizsgálni kívánt sokaságot Magyarország összes közoktatási intézményében a 2016/17-es tanévben az 5., 7., 9., illetve 11. évfolyamok valamelyikén tanuló diákok összessége képezte. A következőkben a kutatás anyagát idézzük:

„A megkérdezettek leggyakoribb szabadidős tevékenysége a gépezés, telefonozás és tévézés, valamint a házi feladat készítése. A megkérdezettek közel kétharmada mindennap, további egyötödük pedig hetente 3–5 napon végez ilyen tevékenységet. A megkérdezettek között szinte nincsen olyan, aki ezeket a tevékenységeket sohasem csinálja. A kétféle tevékenység az életkorral éppen ellentétesen függ össze. Míg a „kütyüzés” az idősebbekre, addig a házi feladat készítése a fiatalabbakra jellemzőbb. A válaszadók 38 százaléka tankönyvein kívül szinte soha nem vesz könyvet a kezébe. Ezen megkérdezettek aránya az életkorral meredeken növekszik: míg az 5. osztályosok között az ilyen válaszadók aránya 23, a 7. osztályosok között 35, a 9. osztályosoknál 46, a 11. osztályosoknál már 43 százalék.”

„A szakközépiskolások körében a legmagasabb azok aránya, akik nagyon gyakran észleltek online és nem online zaklatást egyaránt. Azok közül, akik a környezetükben tapasztaltak online vagy nem online bullyingot, 83 százalék válaszolta azt, hogy előfordult, hogy valaki közbelépett annak érdekében, hogy ne folytatódjon ez a gúnyolás, cikizés. Az évfolyam (és ezáltal az életkor) növekedésével csökken azoknak az aránya, akik közbelépésről számoltak be.”

„A vizsgált diákok kétharmadának környezetében előfordult online bullying az aktuális vagy az előző tanévben.”

„A megkérdezetteknek csak 26 százaléka sportol mindennap, további 28 százalékuk pedig hetente legalább három napon. A válaszadók egyötöde azonban (szinte) soha nem végez intenzív testmozgást. A testedzés a kisebbekre jellemzőbb.”

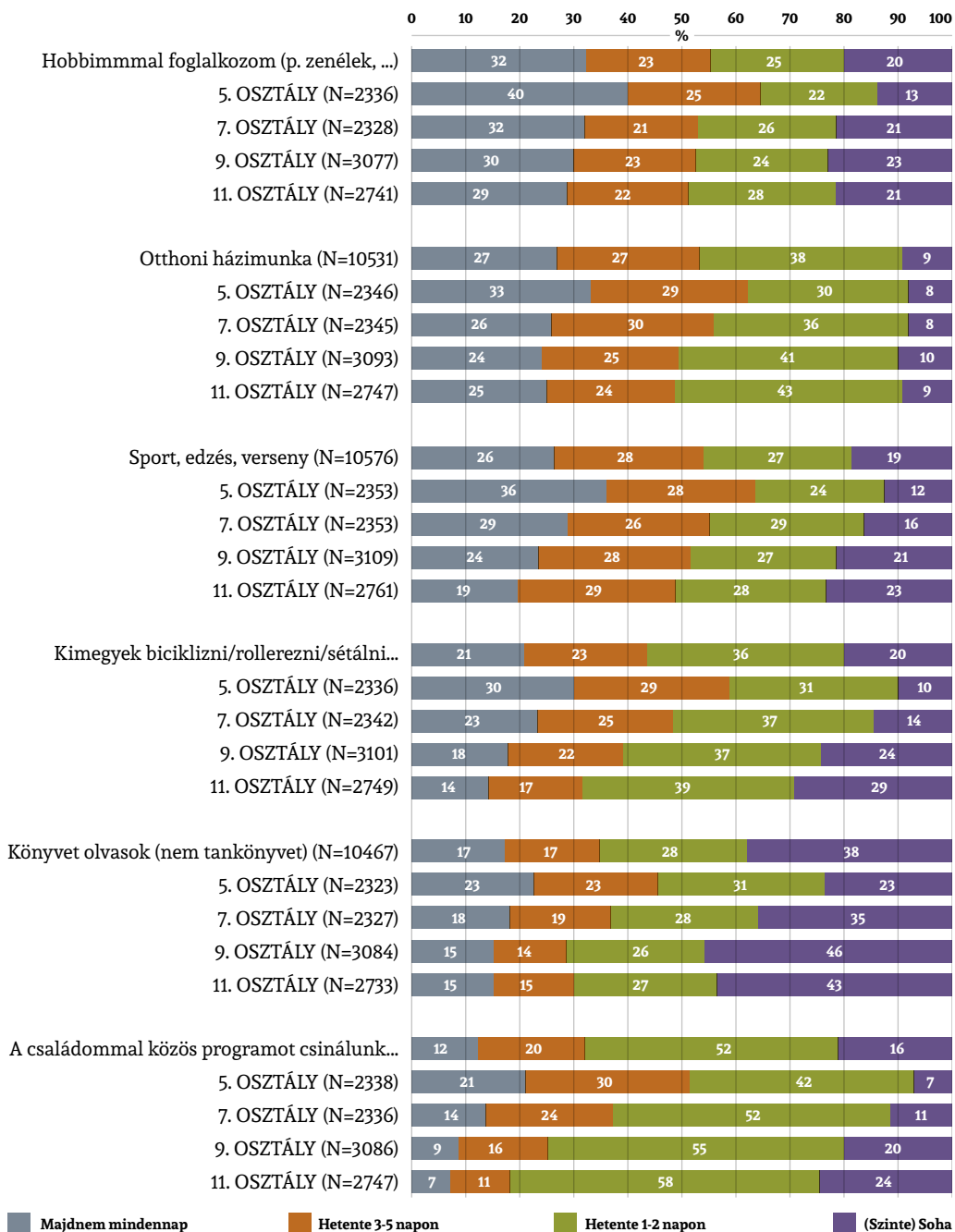
„Az életkor előrehaladtával erőteljesen csökken azok aránya, akik naponta sportolnak, és nő azok aránya, akik (szinte) soha. Míg az 5. osztályosok között az előbbiek aránya 36, az utóbbiaké pedig 12 százalék, addig a 11. osztályosok esetében ezek az arányok rendre 19 és 23 százalék.

A szintén testmozgásnak számító biciklizés, rollerezés, sétálás a megkérdezettek a sportolásnál valamivel kevésbé jellemző.” Az egyes évfolyamok közötti eltérések azonban a fentihez nagyon hasonlóan alakulnak.⁵

Mindez azt jelenti, hogy az érintett korosztály közel 20%-a nem sportol, ugyanakkor szinte mindennapos a gépezés, a telefonhasználat. A sportnak ezzel kell felvennie a versenyt. Ami érdekes volt 20–30 évvel ezelőtt, az online tér nyújtotta lehetőségek mellett ma már eltörpülhet. Egy fogócska játéknak egy repülőgép-szimulációval, egy kötélmászásnak a VR szemüveg nyújtotta repülés élményével kell versenyeznie. Minderre a sport csak akkor lesz képes, ha a benne dolgozó tanárok és edzők nyitottak, keresik az új utakat, ha elengedik a fantáziájukat.

5 „Gyermekek és fiatalok életkörülményeinek vizsgálata elsősorban a bűnmegelőzés, a bűnelkövetővé, illetve áldozattá válás szempontjából.” Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Karának (ELTE TáTK) kutatócsoportja és az Ariosz Szolgáltató, Informatikai és Tanácsadó Kft. Készült a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács megbízásából, 2017. (Az anyag belső használatú, nem jelent meg.) 4-8., 60. oldal

1. ábra: A „hobbival való foglalkozás”, az „otthoni házimunka végzése”, a „sportolás, edzés”, a „biciklizés, rollerezés”, a „könyvolvasás”, valamint a „családdal való közös programozás” iskolán kívüli tevékenységek gyakorisága a teljes mintában és évfolyamonként (Bázis: teljes minta)⁶

A mai kamaszokat a digitális kor gyermekeinek hívjuk. Olyan társadalomban nőnek fel, amelyben az információ könnyen elérhető. Viszont erre az információs dömpingre nem készültek fel. Hamar kellett felnőniük, korán szembesülnek a felnőtt tartalmakkal, és az internet nyújtotta világgal. Philip Zimbardo⁷ megközelítésében a fiatalok agressziója (frusztrációja) mögött az internet, az internetes játékok és az internetes szexualitás húzódik meg.

A közösségi felületeken folyó kommunikáció nem kíván olyan készségeket és képességeket, mint egy offline (tehát valós világbeli) párbeszéd, az internetes játék gyorsan nyújt sikereket, az internetes szexualitás pedig egy hamis valóságképet jelenít meg. Rohanó világunkban a nevelés, a családi színtér, a családi kapcsolatok, a közös programok háttérbe szorultak. **Szülő és gyermek közt nem csak generációs szakadék, hanem digitális különbségek, értékrendbeli eltérések húzódnak meg.** Maga a szülő sem készült fel a technológia nyújtotta világban és kommunikációban tapasztalt változások kezelésére.

A mai gyerekek több helyen és szintéren tudnak lenni egyszerre, „multitaskingolnak”, bár figyelmük felületesebb. Fontos számukra a vizualizáció és az érintés. Bárminek utána tudnak nézni, olyan tartalmakba botlanak, amelyek nem biztos, hogy korosztályos szinten nekik való. Már nem a családi, szülői és tanári minta a domináns, hanem szinte bárhonnán választhatnak maguknak referenciaszemélyeket.

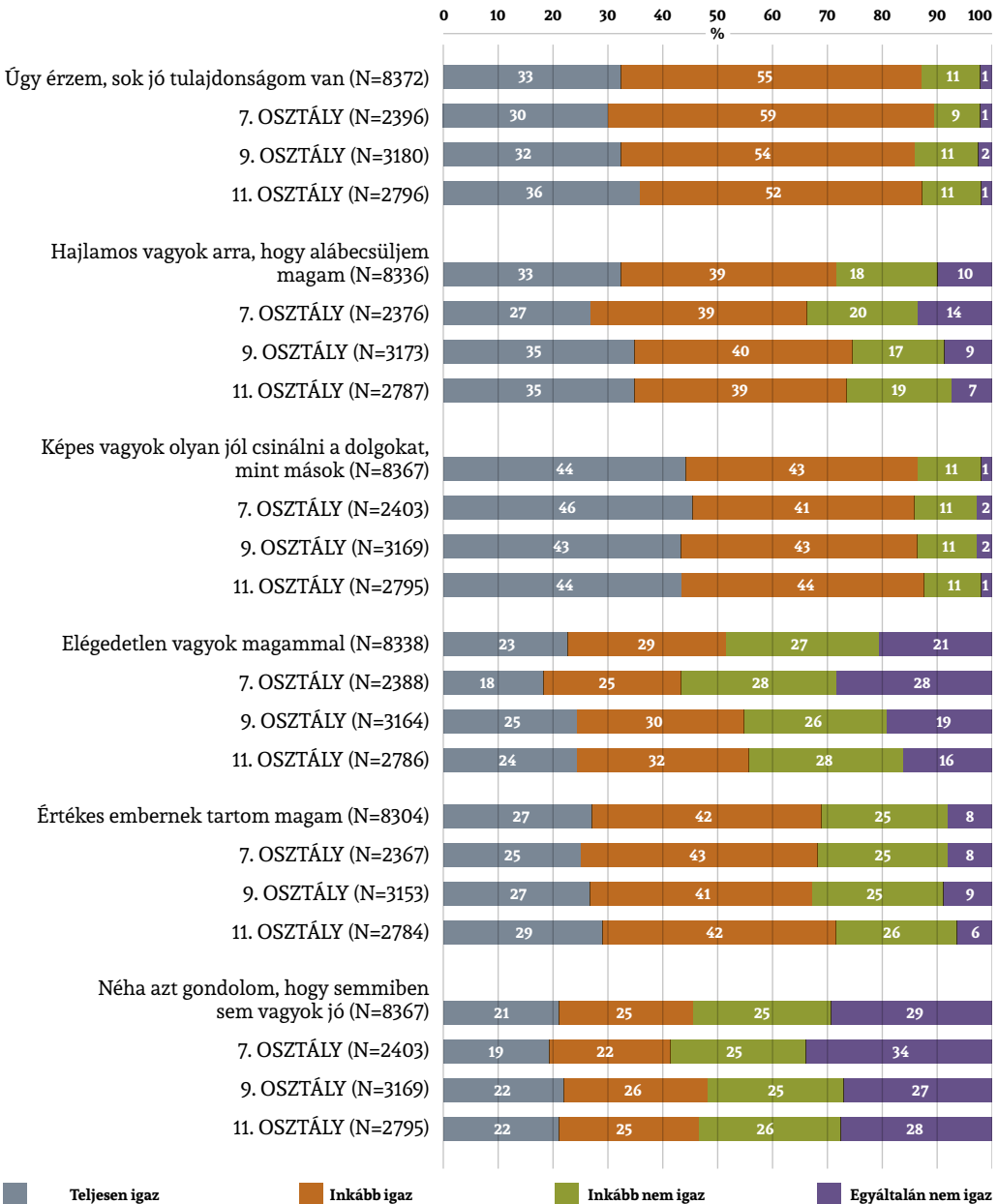
Virágkorukat élik a vloggerek, bloggerek, youtuberek, influencerek, slammerek, akiknek súlyos felelősség is nyomja a vállát. A világhálón könnyen lehet valaki sikeres, és egy gombnyomással véget vethet annak, ami nem tetszik neki, akár egy barátságnak is. Nem kell türelem, nincs énidő, mások a szabályok. Könnyen válhatunk olyan személlyé, akik szeretnének lenni, persze csak képekben és videóban. A valós énünk eközben lassan a háttérbe szorulhat.

Persze maszkok mindig is léteztek az idők folyamán, és offline is játszanak az emberek szerepeket, sokszor nem tudni, kinek milyen a valós énje. Ennek azonban határai vannak, amit az online világban még tanulnunk kell.

A serdülő korosztályban (is) probléma az önértékelés. A közepesnél kicsit jobb eredményt mutat az összértékelés, de azért sokan hajlamosak alábecsülni magukat és érzik úgy néha, hogy semmiben sem jók. Szerencsére sokan érzik úgy, hogy sok jó tulajdonságuk van, és képesek olyan jól csinálni a dolgokat,

⁷ Lásd: Nikita D. Coulombe – Philip Zimbardo: Nincs kapcsolat – Hová lettek a férfiak? Libri Könyvkiadó Kft., 2016.

2. ábra: A különböző önértékelési állításokra adott értékelések megoszlása a teljes mintában és a különböző évfolyamokban (Bázis: 7., 9. és 11. osztályos megkérdezettek)⁸

⁸ „Gyermekek és fiatalok életkörülményeinek vizsgálata elsősorban a bűnmegelőzés, a bűnelkövetővé, illetve áldozattá válás szempontjából.” Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Karának (ELTE TáTK) kutatócsoportja és az Ariosz Szolgáltató, Informatikai és Tanácsadó Kft. Készült a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács megbízásából, 2017. (Az anyag belső használatú, nem jelent meg.) 90. ábra, 153. oldal

mint mások, ami kiváló alap ahhoz, hogy fejleszthető legyen a személyiségük. Sajnos a diákok durván harmada nem látja magát értékesnek, ami azt jelenti, hogy sok munkát kell még befektetni a gyermeknevelésbe.

A tanárokkal való kapcsolat is védő hatással bír számukra: akiknek több tanárral van jó kapcsolata, annak az önbecsülése is magasabb lesz. A testnevelés során ennek a kapcsolatnak a kialakítása sokszor talán még könnyebb is. **Tréner és játékos között, testnevelő tanár és diák között az órák önfeledtsége, valamint az egyes táborok biztosította élmények által ez a kapcsolat még inkább elmélyíthető, a sport révén olyan bizalom birtokába kerülhetünk, amely lehetővé teszi, hogy a fiatal hozzánk forduljon tanácsért.**

Egyfajta biztonságot nyújt az is, ha otthon vannak szabályok. **A keretek, a napirend segít elkerülni a deviancia felé sodródást, felelősségteljesebbé tesz.** A felelősségtudat megléte pedig szintén védő tényezőként hat az elkövetővé vagy áldozattá válás megelőzésében.

A sok veszélyen túl azért nézzük meg a pozitív oldalt is: **a mai fiatalok kreatívak, gyorsan képesek döntést hozni, ha felkelti valami az érdeklődésüket, nagyon lelkesek. Érzékenyek, sok esetben empatikusak, kritikusak (építő jelleggel), támogatóak. Ha érzik a figyelmet és őszinteséget, szeretnek, ragaszkodnak és segítőkészek. Vidámak és humorosak, és kegyetlenül őszinték a visszajelzésekben, kommunikációban és érzelmek szintjén.**

Ne feledjük! A biológiai érést nem tudta megváltoztatni még az információs kor sem. A mai kamaszok is ugyanúgy nőnek, változnak, ugyanúgy működik a hormonrendszerük. Érzelmek is változáson mennek keresztül, személyiségük ugyanúgy formálódik, mint mindenkinél évezredek óta. Csupán a környezet változik. A tudásszint. Nehezebb naivnak és ártatlannak maradni. A kamaszkor egy második születés, ahol lelki értelemben születik meg a kamasz, akinek önállósulnia kell. Kialakul saját személyisége: a beszédmódja, a fizikai kinézete. Ez a születés is fájdalmas. Ha tudjuk, hogy az élet része, akkor könnyebb elviselni. Ebben a korban edzőként vagyunk jelen. Önállóan kell csinálnia, mi csak a pálya szélén szurkolunk (esetleg elkapjuk, ha nagy gond van).⁹

Hogyan viselkedjünk velük? Őszintén. Hitelesen. Amit mondunk, gondoljuk is komolyan. Kommunikáljunk, keressünk élményeket, szervezzünk közös programokat, figyeljünk a gyermekre, adjunk visszajelzést, nyújtsunk támogatást. Ne mutassunk irracionális képet a világról.

Olyan programmal, órával készüljünk, ami élményeket nyújt, attitűdöt és személyiséget formál. Szociális kompetenciák fejlesztésére épít csoportos tanulási folyamatokkal, közösségépítő és empátiafejlesztő gyakorlatokkal. A tapasztalatszerzést helyezi a középpontba, és megoldási technikákat nyújt a fiatalnak a sikerélmény és öröm mellett. Formálja a kapcsolatteremtési képességet, a célok kimondását és a tudatos médiahasználatot. Ilyen például az élménypedagógia, a konstruktív pedagógia eszköztára. Nyugodt, védett körülmények között kerülhetünk megoldandó helyzetekbe, ahol a saját eszköztárunkat kell használnunk, bemutatva az együttműködés lehetőségeit és fontosságát, a felelősségvállalás szükségességét, valamint a közös döntések meghozatalát segítő folyamatokat. S mindezek mellett a gyakorlatok végén a véleményünkre is kíváncsi a fiatal. Ott és akkor őszintén kimondhatjuk a gondolatainkat, nincs avatár, nincsen photoshop, nincs trollkodás. Csupán bátorság kell, melyet az aktív cselekvés meg is hoz.

⁹ Lásd: Vekerdi Tamás: *Kamaszkor körül*. Holnap Kiadó, Budapest, 2000.

A MAI FIATALOK JELLEMZŐI:

- egészen kis kortól az életük részét képezi a számítástechnikai eszközök használata,
- értelmi fejlettségük magas, amelyhez képest érzelmi intelligenciájuk sokáig nem elég fejlett,
- figyelemre, őszinteségre és szeretetre vágynak,
- multitaskingolnak, kreatívak, dinamikusak,
- nyitottak az újdonságokra, az élményekre, a kalandokra.

Összefoglaló kérdések¹⁰

1. Karikázd be, hogy milyen programok lehetnek hatékonyak az oktatásban!

- a) élményeket nyújtó
- b) kioktató
- c) monoton
- d) tapasztalatszerzésre építő
- e) egyoldalú

10 Helyes válaszok: 1. kérdés: a, d, 2. kérdés: a, c, 3. kérdés: c, 4. kérdés: c.

2. Miben más a mai generáció?

- f) biológiailag gyorsabban érnek, de érzelmileg nem
- g) szemtelenebbek
- h) körülveszi őket a digitális világ
- i) nem motiváltak
- j) semmiben

3. Mit szimbolizálhat a rajz, ha az internet fiatalokra gyakorolt hatására gondolunk?

- k) a neten szerzett ismeretek alapján a fiatalok már nem fogyasztanak el minden hagyományos ételt, amit nem tartanak teljesen egészségesnek
- l) a szülők a neten szerzett ismereteik alapján olyan vitaminkészítményeket adnak a gyerekeknek megóvásuk érdekében, hogy már szuper képességekkel vértetik fel az immunrendszerüket
- m) a fiatalok a net használata közben egyre több speciális kifejezést használnak, ami a szülők számára nem mindig érthető
- n) a gyerekek és a szülők teljesen más világban élnek már az internet okozta információdömping és ennek eltérő felhasználása miatt, így nem szívesen ülnek egy asztalhoz.

4. Az NBT 2017-ben készült ifjúságkutatása alapján a fiatalok hány százaléka elégedetlen önmagával?

- o) 23%
- p) 7%
- q) 11%
- r) 19%

IV. A BÜNMEGELŐZÉS DEFINIÁLÁSA, TARTALMÁNAK MEGHATÁROZÁSA

A bűnmegelőzés sok szempontból hasonlít a labdarúgásra. Egyrésztől nagyon sokan hiszik, hogy értenek hozzá, másrésztől sokan gondolják úgy, hogy felesleges pénzt, energiát és munkát ölni bele, mivel eredményessége nem kézzelfogható. Természetesen a hasonlóság csak látszólagos és elméleti, a két terület teljesen eltérő célokat szolgál. Vagy mégsem? Bizony a válasz egyértelmű: **a bűnmegelőzés és a sport igenis közös keresztmetszetet alkotnak, s ezer szálon kapcsolódnak egymáshoz.** A prevenció célja a társadalom önvédelmező mechanizmusainak alakítása, amelynek kiemelt eszköze a sport. De ne rohanjunk ennyire előre. Először is definiáljuk a bűnmegelőzés fogalmát.

1. A BÜNMEGELŐZÉS FOGALMA

Amikor bűnmegelőzésről beszélünk, sokan sokféle tevékenységre gondolnak. Vannak, akiknek az utcán szolgálatot teljesítő rendőr jut eszükbe, egyeseknek a térfigyelő kamerák, míg másoknak a felvilágosító szórólapok, plakátok.

A bűnmegelőzés az előzőeknél jóval több. Tulajdonképpen idetartozik **minden olyan tevékenység, amelynek célja az áldozattá, illetve a bűnelkövetővé válás megelőzése.** Bűnmegelőzési tevékenységet végzünk, amikor **zárjuk a bejárati ajtót, amikor a riasztót élesítjük, vagy éppen értékeinket nem a táská könnyen**

hozzáférhető zsebeiben helyezzük el. Valóban bűnmegelőzésnek tekinthető, amikor az önkormányzat **térfigyelő kamerarendszert** szereltet fel bizonyos lakóövezetekbe, de prevenció az is, amikor a **közvilágításról gondoskodik, vagy parkokat rendez.**

Természetesen visszatartó erővel bír **az utcán szolgálatot teljesítő** gyalogos vagy gépjárműves szolgálatot ellátó **rendőr** is, de a **polgárőrök, a mezőőrök, a közterület-felügyelők** közterületi szolgálata is bűnmegelőzésnek tekinthető.

Klasszikus bűnmegelőzési tevékenység a **felvilágosítás**, amelynek keretében adott célcsoportot érintő bűncselekménytípusok elkerülésére irányuló tanácsadásra kerül sor. Ilyenek az iskolai előadások, az időseknek szóló fórumok, a nőket megszólító programok, illetve a fogyatékkal élők számára kifejlesztett speciális prevenciók órák.

Sokszor nem gondolunk rá, de a **bűnismétlés megelőzése** is kiemelt jelentőségű. Bűnmegelőzési célokat szolgálnak a büntetés-végrehajtási intézetekben a fogvatartottak számára tartott foglalkozások is, amelyek során a különféle személyiségfejlesztő módszerek használata lehetővé teszi a börtönből szabadulók számára a társadalomba történő visszailleszkedést, **reszocializációt és reintegrációt.**

A bűnmegelőzés azonban nemcsak a felsorolt, közvetlen technikákkal dolgozik. Eszköztárába tartoznak **azon módszerek is, amelyek elsősorban a személyes kompetenciákat fejlesztik**, mint az együttműködés, az odafigyelés, az empátia, a szolidaritás vagy a felelősségvállalás. Mindezek közvetett módon hozzájárulnak, hogy az egyén a társadalom olyan tagjává válhasson, aki képes az áldozattá, illetve a bűnelkövető válás elkerülésére. Stabil és szilárd erkölcsi értékrendje, erős személyisége, valamint a közösségi normák ismerete és elfogadása biztosítják a jogkövető magatartás tanúsítását, s egyben csökkentik annak esélyét is, hogy olyan élethelyzetbe kerüljön, amelynek következménye az áldozattá válás lehet.

Összességében tehát a bűnmegelőzés nem más, mint „**minden olyan intézkedés és beavatkozás, amelynek célja vagy eredménye a bűnözés¹¹ mennyiségi csökkentése, az állampolgárok biztonságérzetének minőségi javítása, történjen mindez a bűnalkalmak csökkentésével, a bűnözést előidéző okok hatásának mérséklésével vagy a sértetté válás megelőzésével.**”¹²

¹¹ A bűnözés történelmileg változó, társadalmilag meghatározott tömegjelenség, amely meghatározott területen és időszakban elkövetett bűncselekmények és elkövetőik összességéből áll. Balláné Füzster Erzsébet – Kunos Imre – Lakatos János: Bevezetés a kriminalisztikába. Rejtjel Kiadó, 2004., 16. o.

¹² Biztonságos város – Kézikönyv a városi bűnmegelőzés lehetőségeiről. BM, Budapest, 2011., 20. o.

E megfogalmazással szoros összhangban áll az **Európai Tanács 2009/902/IB**¹³ számú határozatában olvasható definíció, amely szerint a bűnmegelőzés kiterjed mindazokra az intézkedésekre, amelyek **célja a bűnözésnek és az állampolgárok biztonságérzete hiányának mind mennyiségi, mind minőségi értelemben való csökkentése, vagy az ahhoz egyéb módon való hozzájárulás, akár a bűncselekmények elkövetésétől való közvetlen elrettentés, akár a bűnözés lehetőségének és okainak visszaszorítására irányuló szakpolitikák és fellépések révén.**

A bűnmegelőzés tágabb értelemben vett tárgya azonban nem más, mint **a biztonság megteremtése**. Az embernek ugyanis alapvető szüksége a biztonság. Nem véletlenül találjuk a sokszor és sokak által idézett Maslow-féle piramis második fokán a fizikai védettséget, valamint a kiszámíthatóságot. Ahhoz, hogy az egyén teljes életet élhessen, természetesen mindennél fontosabb, hogy élelemhez és folyadékhoz jusson. Ezek nélkül biológiai rendszerünk, szervezetünk működésképtelen.

A szaporodás iránti vágyunk, az öröklődés igénye is állandó. Amint ezek kielégültek, egy magasabb szintű motivációs faktor kezd működésbe lépni, amely a veszélyektől mentes lét igényét keletkezteti. Ez az igény azonban nem csak a fenyegetettség érzetének elkerülését célozza, hanem egyben magába foglalja az állandóságra és kiszámíthatóságra, valamint a rendre irányuló szükségletet is. De ha már a piramist vizsgáljuk, érdemes egy pillantást vetnünk annak harmadik szintjére is. **A közösséghez tartozás, a szeretet, a személyes kapcsolatok tartoznak e kategóriába, amelyek mindegyikét biztosítani képes a sport.** A közös célok, a csapathoz tartozás, az együttműködés, a társaság nyújtotta biztonság, a barátságok, a kötődések, a közös élmények a sport szükségszerű és természetes velejárói. Nem véletlen tehát, hogy a sport kiváló bűnmegelőzési eszköz.

A bűnmegelőzési tipológiák több megközelítésben tárgyalják a prevenció formáit. Az egyik legismertebb felosztás **a bűnmegelőzés háromszintű modellje**, amely az egészségügyi analógia alapján, az általánostól az egyedi felé közelítve rendszerezi a prevenció eszközeit.¹⁴

13 Az Európai Tanács 2009/902/IB határozata (2009. november 30.) az európai bűnmegelőzési hálózat (EUCPN) létrehozásáról és a 2001/427/IB határozat hatályon kívül helyezéséről (2) cikk (2) bekezdés

14 Borbíró Andrea: Kriminálpolitika és bűnmegelőzés a késő-modernitásban. PhD értekezés, Budapest, 2011., 4. o., https://www.ajk.elte.hu/file/AJKDI_BorbirAndrea_tez.pdf

A beavatkozás szintjei a modell szerint:

- a) **elsődleges (primer) megelőzés** – a társadalom egészére kiterjedő, a bűnözésre hatást gyakorló szociális, jogi és gazdasági okok kezelése, befolyásolása,
- b) **másodlagos (szekunder) megelőzés** – a még nem kriminalizálódott, de már a veszélyeztetett kategóriába tartozó egyének, illetve csoportok megszólítása,
- c) **harmadlagos (tercier) megelőzés** – a bűnismétlés megelőzését célzó intézkedések együttese.

Egy másik tipológia olvasható ki az Európai Tanács definíciójából, mely szerint két alapvető bűnmegelőzési forma különböztethető meg: a **szociatív** és a **szituatív prevenció**. A szociatív bűnmegelőzés a társadalmi okokra kíván reagálni, a bűnmegelőzés általános céljaként megfogalmazott tevékenységeket jelöli, melyek az elkövetővé, illetve az áldozattá válás megelőzését célozzák. A szituatív bűnmegelőzés ezzel szemben a bűnalkalmak csökkentése érdekében kifejtett tevékenységek összessége, melyre példa a járőrözés, a közvilágítás javítása, a különböző riasztórendszerek stb.

A bűnmegelőzés tehát **mindennapi gyakorlat**, amelyet egyrésztől a magánszemélyek, másrésztől pedig az állami és önkormányzati szervezetek végeznek. Utóbbiak munkája azonban tudományos megalapozottságot is igényel, így módon a bűnmegelőzés tekinthető **önálló diszciplínának** is. Ahhoz, hogy a bűnmegelőzés szereplői a magasabb szintű társadalmi jelenségekre is hatást gyakorolhassanak, valamint intézkedéseik hatékonyságát és eredményességét növelhessék, szükséges a társadalmi viszonyok, összefüggések, folyamatok megfigyelése, kutatások folytatása, az adatok elemzése, illetve a bűncselekményhez vezető okok és folyamatok megakadályozását elősegítő elméleti és gyakorlati, empirikusan is igazolt ismereteket rendszerezése¹⁵.

A bűnmegelőzés azonban a magánbiztonság előtérbe kerülésével **gazdasági ágazatként** is definiálható. A vagyonvédelem és a biztonsági szektor az elmúlt néhány évtizedben rohamos fejlődésnek indult, egyre nagyobb az igény, mind a személyi jellegű szolgáltatások, mind pedig a technikai vívmányok igénybevételére.

Az Európai Tanács által definiált bűnmegelőzés azonban nem valósulhat meg megfelelő szintű eszközrendszer és apparátus nélkül, mely politikai akarat hiányában aligha biztosítható. Ennek megfelelően a bűnmegelőzés tekinthető a kriminálpolitika alrendszerének, **önálló szakpolitikának**

¹⁵ Borbíró Andrea – Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára – Lévay Miklós: *Kriminológia*. Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2016., 815. o.

A BŰNMEGELŐZÉS FOGALMA ÉS TARTALMA:

- minden olyan
 - hétköznapi tevékenység,
 - rendőrségi beavatkozás,
 - felvilágosítás, képzés,
 - tudományos alapokon nyugvó megoldás,
 - vagyonvédelmet és magánbiztonságot szolgáló eszköz vagy szolgáltatás,
 - szakpolitikai akaraton nyugvó intézkedés,amelynek célja vagy eredménye a bűnözés mennyiségi csökkentése, az állampolgárok biztonságérzetének minőségi javítása
- szociatív prevenció – makro- és mikrokörnyezeti hatások megváltoztatása annak érdekében, hogy megelőzzük az elkövetővé, vagy áldozattá válást
- szituatív prevenció – a bűnalkalmak csökkentése érdekében tett intézkedések

2. A NEMZETI BŰNMEGELŐZÉSI STRATÉGIA

Az NBS megszületéséhez vezető fordulat 2011-ben következett be, amikor a „Kormány a magas szintű közbiztonság megteremtése és fenntartása, a bűnözés visszaszorítása, a bűnözést kiváltó jelenségek, a bűnalkalmak és a bűnelkövetők ellen történő következetes fellépés érdekében tett intézkedéseinek erősítésére, továbbá a bűnmegelőzés új modelljének hatékony működtetésére, valamint a bűnmegelőzés érdekében szükséges cselekvési tervek kidolgozásának és végrehajtásának koordinálására”¹⁶ létrehozta a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanácsot (a továbbiakban: NBT). A malmok kissé lassan örültek, ugyanis az NBT munkáját 2013-ig semmilyen adminisztratív, végrehajtó szerv nem segítette. 2013. február 4-én azonban létrejött az NBT Titkársága, a BM főosztály¹⁷ jogállású szerveként. A Titkárság első feladatainak egyike volt az NBS megalkotása, amely tartalmazza a 2013–2015 évre vonatkozó intézkedési tervet. A 8. pontban fellelhető intézkedési terv négy fő prioritást jelöl meg:

¹⁶ A Nemzeti Bűnmegelőzési Tanácsról szóló 1087/2011 (IV. 12.) Korm. határozat 1. pontja

¹⁷ A Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács Titkársága 2013. február 4. és 2016. december 31. között a BM osztály jogállású szerveként működött, majd 2017. január 1-jétől vált főosztállyá.

- településbiztonság,
- gyermek- és ifjúságvédelem,
- a bűncselekmények áldozatainak segítése, az áldozattá válás megelőzése,
- bűnismétlés megelőzése.

Településbiztonság

Gyermek- és ifjúságvédelem

Áldozattá válás
megelőzése,
áldozatok segítése

Bűnismétlés megelőzése

A prioritások vonatkozásában fontos általánosságban megjegyezni, hogy azok nem egyenlők a célokkal. **A prioritások csupán kiemelt jelentőséggel bíró célok, de nem fedik le az összes célkitűzést.** Amennyiben csak a prioritásokra fókuszálunk, úgy könnyen elmaradhatnak olyan feladatok, illetve háttérbe szorulhatnak olyan célkitűzések, amelyek ugyan nem érték el a prioritások fontosságának szintjét, ugyanakkor figyelmen kívül hagyásuk veszélyezteti vagy csökkenti a valódi eredményességet.

A prioritálás és az annak hibáiból fakadó eredménytelenség az edző munkájában is előfordulhat. Vegyünk egy labdarúgó edzőt. Mindannyian tudjuk, hogy rendkívül fontos, hogy a játékos megtanuljon cselezni, löni és ívelni. Ezek prioritások. Ezen képességek hiányában aligha válhat élsportolóvá. **Ugyanakkor, ha az edző a játéknak csak e három alapvető tényezőjére fókuszál, könnyen célt tévesztethet.** Bár helyesen azonosított és emelt ki három rendkívül fontos játékelemet, ha nem fektet hangsúlyt a két vagy több játékos együttműködésére, akkor hiába a rúgótechnika, lévén a labdarúgás csapatjáték, nem fogja megállni a helyét a játékos.

E rövid kitekintést követően térjünk vissza az NBS négy prioritásához, amelyekről most már tudjuk, hogy nem jelentik a bűnmegelőzés összes célkitűzését, nem fogják át annak valamennyi területét, de az NBS szemléletrendszerében kiemelt jelentőséggel bírnak.

Vajon mi tartozik az egyes prioritásokba, milyen feladatok jelennek meg az egyes prioritásokon belül? Kiknek és milyen kötelességei vannak a településbiztonság témakörén belül, vagy éppen kiket kell megszólítani az áldozattá válás megelőzésének pontján belül? Nézzük hát röviden, hogy az egyes prioritások milyen feladatokat fogalmaznak meg.

A) TELEPÜLÉSBIZTONSÁG

Az NBS megfogalmazásában „a közbiztonság – a modern európai felfogás szerint – olyan kollektív társadalmi termék, amely az egyének és közösségek tevékenységéből, az állami szervek hatósági intézkedéseiből, a polgárok önvédelmi képességei, és a vállalkozói piac nyújtotta szolgáltatások együtteséből alakul ki”. Egy település közbiztonsága számtalan tényezőtől függ, aktuális helyzetét meghatározza a földrajzi elhelyezkedés, a lakosság nagysága és összetétele, a gazdasági fejlettség vagy éppen a szociális ellátottság. Ezen jellemzők régióként változnak, de adott esetben akár településenként is eltérhetnek. **Ennek következményeképp minden település sajátos problémákkal küzd, melyek kezelése egyedi válaszreakciókat igényel.** A helyi megoldások csak összefogással, a társadalom valamennyi szereplőjének bevonásával érhetnek el eredményt.

A bűnmegelőzés ugyanis nemcsak a rendőrség kötelessége. Feladata van az önkormányzatnak, az iskolának, a tanárnak, az edzőnek, a védőnői hálózatnak, a gyámügyi hivatalnak, a polgárőrségnek, s amit gyakran elfelejtünk: minden önálló individuumnak is. Szerephez jut mindenki.

A településbiztonság körében ennek megfelelően több intézkedéstípus együttes alkalmazása szükséges az eredményes bűnmegelőzéshez. Alapvető intézkedésként rögzíthetjük a rendőrök vagy éppen polgárőrök, illetve közterület-felügyelők utcai jelenlétét. A közterületi szolgálat révén nőhet a **szubjektív biztonságérzet**¹⁸, nő a szolgálatot teljesítő erők reagálási ideje, és természetesen a minél nagyobb számú jelenlét visszatartó erővel is bír. Ennek alapján a közterületi szolgálat fokozása, optimális szintjének fenntartása folyamatos feladat.

A járőrök azonban önmagukban nem jelentenek megoldást. Egyes kutatások szerint a bűnözés mennyiségi csökkenése és a járőrök számának növelése között

18 A szubjektív biztonságérzet az állampolgárok biztonsággal kapcsolatos egyéni, a valós bűnügyi helyzettel adott helyzetben eltérő érzelmi viszonyulása.

nem minden esetben mutatható ki összefüggés. Fontos ezért, hogy az épített környezet tudatosan és meghatározott elvek szerint létrehozott adottságai is elősegítsék a bűncselekmények megvalósulásának megnehezítését. Az ún. **építészeti bűnmegelőzés** azon építészeti, tájrendezési, forgalomtechnikai módszerek összességét jelenti, amelyek révén a bűncselekmények száma csökkenthető. Ilyen megoldás többek között az ingatlanok megfelelő **vagyonvédelmi felszereltsége (riasztók, biztonsági ajtók), a térfigyelő kamerák, az átlátható és nem erődítményszerű kerítések**. Utóbbi vonatkozásában érdemes egy pillanatra megállni. A magyar gyakorlat teljesen ellentétes ezen elvvel, ugyanis házainkat gyakran vesszük körül áthatolhatatlannak tűnő, erődítményszerű falakkal, abban a téves hitben, hogy az majd elriasztja az elkövetőt. Az ilyen védelmi vonal azonban több szempontból is hibás feltételezés következménye. Ha ugyanis magas fallal kerítjük el lakhelyünket, úgy azzal egyrésről azt közvetítjük az elkövető irányába, hogy van mit védeni, másrésről pedig az átláthatatlan fallal bűvőhelyet biztosítunk számára, hogy a felügyelet nélküli lakásunkban kénye-kedve szerint, külső kontroll lehetősége és szinte a lebukás veszélye nélkül tevékenykedhessen. Az építészeti bűnmegelőzés témakörébe tartozik ugyanakkor az utcák megfelelő világítással történő ellátása, a közvilágítás biztosítása, a parkok átláthatóvá tétele, az aluljárók kivilágítása. A parkokban az ún. 90–180-as szabálynak kell érvényesülnie, ami a bokrok maximális (90 cm), illetve a lombkorona alsó magasságára (180 cm) vonatkozik. Az ilyen elvek szerint kialakított közösségi tér átláthatósága révén csökkenti a bűnelkövetés lehetőségét. Fontos szempont még a közösségi terek számának növelése is, hogy érvényesülhessen **a közösségi kontroll és a természetes felügyelet** kritériuma. Mindezen elvek ugyanis azt jelentik, hogy a lakosság számára kellő mennyiségben és minőségben áll rendelkezésre olyan hely, ahol szívesen töltik az idejüket, ily módon maguk is egyfajta járőr funkciót látnak el, utcai jelenlétükkel riasztják az elkövetőket.

Most szánj egy percet arra, hogy magad elé képezed a lakást vagy házat, ahol élsz! Gondolatban járd körbe, és vizsgáld meg az előző elvek érvényesülését! Biztonságosnak tartod azt a környezetet, ahol élsz? Tudnál te vagy a családod javítani a lakókörnyezeted jelenlegi biztonsági fokán? Ha igen, milyen módszerekkel?

A településbiztonság függ az adott közösség állapotától, a közösséget alkotók viszonyától is. Ha az egy helyen élők a XXI. századra jellemző anonimitásba bújva, egymásra és a másik értékeire nem figyelve élik a mindennapjaikat, úgy csak vágyálom a jó közbiztonság. Szükség van arra, hogy a szomszédok ismerjék egymást, hogy egy-egy utca lakói közösséget alkossanak, hiszen csak így képesek észrevenni, hogy idegen járja a környéket, csak így van esélyük észlelni a szokatlan jelenségeket. **Ebben lehet szerepe a sportnak is. Egy mindenki által használt sportpálya, egy**

utcabajnokság összehozhatja az embereket, olyan esemény lehet, amely segíti a közösség alakulását.

A településbiztonság egy speciális területe a külterületen élők biztonságának fokozása. Hiába ugyanis a XXI. századi urbanizáció, hiába tudjuk, hogy a lakosság nagy része városokban él, Magyarországon a mai napig vannak tanyák, illetve olyan kisközségek, ahol az odafigyelés, a figyelem és a törődés különleges eszközöket igényel. Az ilyen településtípusok kapcsán kiemelt jelentőségű a személyes kapcsolattartás, a folyamatos és visszatérő segítségnyújtás. Ez esetben is kiemelendő azonban, hogy nemcsak a rendőrségre hárulnak feladatok. Szerepe lehet a postásnak, az ételkihordónak, a szociális hálózatnak, akár még az egyház munkatársának is.

A TELEPÜLÉSBIZTONSÁG TÉMAKÖRÉN BELÜL TEHÁT AZ ALÁBBI INTÉZKEDÉSEK TARTOZNAK A BŰNMEGELŐZÉS ESZKÖZTÁRÁBA:

- közterületi jelenlét (járőr, polgárőr, közterület-felügyelő, mezőőr, halőr stb.),
- vagyonvédelmi eszközök (riasztó, biztonsági ajtók, élıerős, kivonulásra specializálódott biztonsági szolgálatok),
- építészeti bűnmegelőzési technikák (közvilágítás, kerítések magassága, karbantartottság, parkok, közterületek rendezettsége, átláthatósága),
- külterületeken élőkkel történő folyamatos kapcsolattartás,
- közösség építése, közös felelısségvállalás.

B) GYERMEK- ÉS IFJÚSÁGVÉDELEM

Jegyzetünk fı témájának szempontjából az NBS ezen prioritása kiemelt jelentőséggel bír, hisz a sport révén a leginkább a gyermekek és a fiatalok számára lehetséges az értékközvetítés. Az NBS alkotói nem véletlenül emelték ki külön kategóriaként a jövő nemzedékét. Az NBS szerint, a gyermek- és ifjúságvédelem nem más, mint *a fiatalok nevelése annak érdekében, hogy a társadalom hasznos tagjaivá váljanak, amely természetesen az egész társadalom és az állam egyik legfontosabb és legalapvetőbb feladata és értéke.*

De ki a hasznos tagja társadalmunknak? Kire mondhatjuk azt, hogy az általa tanúsított magatartás, a végzett munka, a gyakorolt életvezetés értékes és gyümölcsöző a közösség számára?

Az, aki tanul, dolgozik? Aki betartja a szabályokat, és nem sért törvényt? Aki adót fizet? Aki segít embertársain, jótékonykodik, szolidáris, empátiát gyakorol, vagy csak szimplán jószívű? Aki orvosként, tanárként dolgozik,

vagy aki tudományos munkát végez? Aki figyel az egészségére, és fizeti a társadalombiztosítást? Aki sporteredményeivel öregbíti Magyarország hírnevét?

Természetesen nincs egyetlen jó válasz. Gondold végig, hogy számodra milyen tulajdonságokkal kell bírnia valakinek ahhoz, hogy a társadalom hasznos tagja lehessen! Hogyan kell élni a mindennapokat, hogy valaki értékes tagja legyen közösségének?

Annak, hogy valaki értékes és hasznos tagja legyen világunknak, számtalan módja lehet, ennek eléréséhez azonban csak egy út vezet: mindenkinek végig kell haladnia a **szocializáció** folyamatán. A megszületett gyermek elméje ugyanis *tabula rasa*¹⁹, minden ismerete, viselkedési formája a környezet visszajelzésein alapul, a nevelés következménye. Viselkedési minták és sémák ezreire van szüksége ahhoz, hogy később az adott élethelyzetben választani és dönteni tudjon a lehetséges magatartások közül.

A folyamat ezúttal is analógiát mutat a sport oktatásával. Mindenki tudja, hogy az életkori sajátosságok közül kiemelendő a már említett 10–12 év közötti, arany tanulókornak nevezett korszak. Ebben a periódusban az ideg-izom kapcsolatok fejlesztése kiemelt fontosságú, ugyanis bizonyos képességek a későbbiekben nem, vagy csak jóval nagyobb munka révén fejleszthetők. Ha a sportoló gyermek ebben a kiemelt időszakban, de természetesen a többi stádiumban is megoldási sémák százait sajátítja el, és képes azokat készségszinten alkalmazni, akkor játék közben is nagyobb repertoár áll rendelkezésére a kialakult játéksituáció megoldására, és már csak rajta múlik, hogy melyiket választja, milyen döntést hoz.

A szocializáció tehát az a folyamat, amelyben az egyén megtanulja és elsajátítja a társadalomba történő beilleszkedéshez szükséges normákat, viselkedési formulákat, megismerkedik az együttlélés szabályaival.

A folyamat természetesen nem zárul le gyermek- és ifjúkorban, életünk végéig tart, de személyiségünket alapjaiban határozza meg az ezen életkorokban **interiorizált**²⁰ norma- és értékrendszer.

Mindehhez feltétlenül szükséges, hogy az egyén a dönteni tudás képességével rendelkezzen. Hiába tud valaki zseniális „cundert” dobni, hárompontosokat szórni, vagy éppen 60 méteres keresztlabdát adni, ha nem ismeri fel a játékhelyzetben a helyes megoldást, és nem tud e felismerésnek megfelelő döntést hozni.

A bűnmegelőzés szempontjából is nagyon fontos, hogy a fiatal ne csak tudja, hogy valamely magatartás nem helyénvaló, erkölcsi vagy még inkább jogi kategóriát sért, **képesnek kell lennie a nemet mondásra, tudnia kell helyesen dönteni!**

¹⁹ tiszta tábla, üres lap

²⁰ elsajátított viselkedési szabály

A prioritás ennek megfelelően egyrésről arra fókuszál, hogy a gyermekek és fiatalok megismerjék azokat az élethelyzeteket, amelyekbe kerülve áldozattá vagy bűnelkövetővé válhatnak, másrésről pedig az a cél, hogy az itt alkalmazott módszerek felvértezzék őket azzal a tudással, amelynek köszönhetően ön- és énvédő mechanizmusaik a megfelelő helyen és időben kapcsolnak be, és fejtik ki hatásukat.

A prioritáson belül ezért **első helyen a felvilágosítás áll**. Olyan módszerek támogatását, fejlesztését és alkalmazását szorgalmazta a jogalkotó, mint a **DADA**²¹ és **ELLEN-SZER**²² képzés, a **RE-AKCIÓ**²³ roadshow, a **kortársképzés**²⁴ vagy az **élménypedagógia**²⁵.

- 21 A rendőrség biztonságra nevelő iskolai programja (A program megindulásakor, az amerikai DARE program alapján az alábbi jelentéssel bírt: D = Dohányzás, A = Alkohol, D = Drog, A = AIDS. Később a magyar verzió átalakult, s az AIDS-re vonatkozó tananyagrészt kikerült belőle, de a nevet továbbra is viseli.)
- 22 A rendőrség biztonságra nevelő középiskolai bűnmegelőzési programja.
- 23 Középiskolákban szervezett interaktív bűnmegelőzési bemutató, amely komplex módszerekkel, több célcsoportot (diákokat, pedagógusokat, szülőket) megszólítva ad át bűnmegelőzési ismereteket intézkedéstaktikai szituációkon és bemutatókon keresztül.
- 24 A felelősen gondolkodó kortárs szerepkörét betölteni kész és képes fiatalok bűnmegelőzésbe történő bevonása.
- 25 Az élménypedagógia a közvetlen tapasztalásokon és a gyerek aktív cselekvésén keresztül tanít. Elsősorban a személyes készségek fejlesztését tűzi ki célul, fejleszti az önismeretet, az önértékelést, az egyéni felelősségvállalást és a szociális kompetenciákat.

Az előbbiekben felsorolt módszerek mindegyike a gyermekeket, a fiatalokat szólítja meg. Az elsődleges szocializációs színtér azonban a család. Nélkülözhetetlenek ezért azok a programok, amelyek a család szerepét, azon belül is annak védelmi funkcióját erősítik. Ennek keretében szükséges a szülők elérése, felkészítése, főleg arra tekintettel, hogy a XXI. században a technikai fejlődés új attitűdöt kíván meg a szülőktől. A régmúltban gyökerező nevelési módszerek már sok esetben nem vezetnek eredményre, a szülőknek el kell fogadniuk, hogy bizonyos esetekben **fordított szocializáció** zajlik: azaz a gyermek tanítja a szülőt, többek között az internet használatára. **Ha a generációk közötti űrt nem töltjük be, lehetetlenné válik a minőségi együtt töltött idő, hiszen a felek nem fogják beszélni egymás nyelvét.** A minőségi együtt töltött idő mindennél fontosabb. A gyermek és a szülő közötti, megfelelő színvonalú interakció alapjaiban határozza meg a szocializációs folyamatot.

A család mellett kiemelt szerepet töltenek be a nevelési és kulturális intézmények is, melyek biztosítják a fiatalok védelmi mechanizmusainak kialakítását, az erkölcsi normák közvetítését, az emberré válást, a logikus, az összefüggéseket értelmezni képes gondolkodás létrejöttét. Mindezt ki kell használni a bűnmegelőzésben is, ezért az NBS támogatja a pedagógusok **prevenciós képzéseit, mediációs tudással történő felvértezését**, valamint külön **kiemeli a testnevelő tanárok és edzők képzésének szükségességét.**

A prioritás tehát törekszik a jelzőrendszer²⁶ valamennyi tagjának megszólítására, képzésére és bevonására.

A GYERMEK- ÉS IFJÚSÁGVÉDELMELEM TÉMAKÖRÉN BELÜL TEHÁT AZ ALÁBBI INTÉZKEDÉSEK TARTOZNAK A BŰNMEGELŐZÉS ESZKÖZTÁRÁBA:

- gyermek- és ifjúságvédelmi, felvilágosító programok – DADA és ELLEN-SZER, élménypedagógia, kortársképzés,
- szülői kompetenciákat fejlesztő intézkedések,
- a nevelési-oktatási intézmények bevonása – pedagógusok, edzők bűnmegelőzési képzése, mediációs képzés.

C) AZ ÁLDOZATTÁ VÁLÁS MEGELŐZÉSE, VALAMINT AZ ÁLDOZATOK SEGÍTÉSE

Az áldozattá válás megelőzését már az előző pontok is érintették. Akár a településbiztonságot, akár a gyermek- és ifjúságvédelmet vesszük górcső alá, mindkét témakörön belül egyértelműen azonosíthatóak olyan intézkedések,

²⁶ A jelzőrendszert a VIII. fejezetben részletesen bemutatjuk.

amelyek ezt a célt szolgálták. Ezek azonban nem fogják át az áldozatokkal kapcsolatos valamennyi szükségletet.

Először érdemes megvizsgálni azon személyek csoportjait, akik könnyebben válhatnak áldozattá. **Az első befolyásoló tényező az életkor.** Ahogy az előző címben láthattuk, kiemelt kockázatú csoportot jelentenek a gyermekek és a fiatalok. Tapasztalatlanságuk, hiszékenyséjük, sokszor meggondolatlanságuk miatt könnyebben válnak bűncselekmény áldozatává.

Ugyanígy veszélyeztetettek azonban **az idősek is.** Lassabb gondolkodásuk, jóhiszeműségük, naivitásuk, egyes érzékszerveik tompulása (hallás, látás) miatt gyakran esnek tolvajok és csalók áldozatául. Az elmúlt időszakban gyakori eset volt, amikor az éjszaka közepén az unokára hivatkozással pénzt kértek idős nagyszülőktől. Az ún. „**unokázós bűncselekmények**” során az elkövetők az unoka barátjának adják ki magukat, s pénzt csálnak ki a megrémült nagyszülőből, akinek azt állítják, hogy szeretett unokájuk balesetet szenvedett, vagy börtönbe kerül, ha a szükséges pénzösszeg nem áll rendelkezésre.

Hasonlóan gyakoriak azok az esetek, amikor víz-, gáz- vagy éppen villanyóra leolvasónak adják ki magukat az elkövetők, majd a lakásba bejutva egyikük eltereli az idős áldozat figyelmét, míg a másik a könnyen hozzáférhető értékeket eltulajdonítja. **A trükkös lopásoknak** ezernyi módja lehetséges, az elkövetői kreativitás végtelen.

De nem a kor az egyetlen tényező, amelyre figyelemmel kell lenni. Külön bánásmódot és odafigyelést igényelnek **a fogyatékossgal élők**, akik testi vagy szellemi hiányosságaik miatt kerülhetnek az elkövetők látókörébe. Sajnos a bűnözőket nem riasztja vissza semmi, nincsenek tekintettel senkire sem. Nem fognak senkit megsajnálni, egyetlen céljuk a haszonszerzés.

Természetesen az előzőeken kívül is azonosíthatóak áldozatai körök. Mindannyian tudjuk, hogy bizonyos bűncselekmények túlnyomó részt **a női nemet** érintik, így ők is sajátos gondoskodást igényelnek.

Érdekes tény azonban, hogy a kriminológiai kutatások szerint mégsem az imént felsorolt kategóriák a legveszélyeztetettebbek, hanem a városlakó, fiatal felnőtt férfiak.

A prioritáson belüli cél nagyon egyszerű: **a lehető legtöbb olyan program megalkotása, amelyek révén az előzőekben definiált csoportok elérhetők és megszólíthatók.** Szükséges olyan felvilágosító találkozások, lakossági fórumok tartása, amelyeken keresztül a potenciális áldozatjelöltek értesülhetnek a rájuk leselkedő veszélyekről. A személyes találkozásokon túl szükség van figyelemfelhívó kampányokra, kisfilmekre²⁷, plakátokra, s természetesen az is elvárás, hogy a XXI. században megtaláljuk az internet funkcióiban rejlő lehetőségeket.

²⁷ www.youtube.com/results?search_query=bet%C3%B6r%C5%91+szving

A fiatalok megszólítására láttunk már példát, de nem említettük még a **Taurin trauma című bűnmegelőzési musicalt**. A musical fiatalok által komponált zenék felhasználásával, három különálló történetben, két felvonásban igyekszik felhívni a figyelmet az alkohollal kapcsolatos problémákra, a teljesítményfokozó szerek veszélyeire, valamint a kábítószer okozta gyötrelmekre.

Az idősek vonatkozásában az elmúlt évek „jó gyakorlatai” közül kiemelendők a színházi próbálkozások. A **Tetthely – Őszikék**, valamint a **Nyugdíjas akták** című darab is arra tesz kísérletet, hogy az idősek nyelvén, sokszor humoros eszközökkel hívja fel a figyelmet a trükkös tolvajokra, az unokázós bűncselekmények elkövetőire, illetve a szerelmet vagy törődést ígérőkre, akik végül kihasználják a bennük megbízó időseket.

Ahogy a fiatalok, úgy az idősek esetében is hatékonyan mutatkozik **a kortársak megszólítása**. Ha sikerül arra alkalmas kortársak felvértézése, úgy könnyen és nagyon eredményesen képesek a bűnmegelőzési információk közvetítésére.

Az egyes programokon túl szolgáltatások biztosítása is segítheti az áldozattá válás elkerülését. Ilyenre példa a **24 órás diszpécser szolgálat**, a nyári szezonban, az idegenforgalmi szempontból jelentős helyszíneken kihelyezett **információs pultok**, vagy a szolgálatot ellátó és felvilágosítást nyújtó, idegen nyelvet beszélő diákok, valamint a **segélyhívó számok**. De ilyennek minősül az NBT által fejlesztett **Házőrző applikáció**²⁸. Az applikáció célja, hogy a felhasználó a lakóháza biztonsági szintjét felmérhesse, majd a hiányosságok orvoslására különböző tanácsokkal gazdagodjon.

Minden nemes törekvés ellenére sem lehetséges annak elkerülése, hogy néhányan áldozattá váljanak. Az áldozatok segítése legalább annyira fontos teendő, mint az azzá válásuk megelőzése, hiszen ma már elfogadott tény, hogy az elkövetők alapvető emberi jogainak betartása mellett az áldozatok jogait is biztosítani kell. A kriminálpolitika azt is felismerte, hogy az elkövetők megbüntetése önmagában nem csillapítja le a társadalomban bekövetkező

negatív hullámokat. A sértett számára mit sem ér, hogy az elkövető börtönbe vonul, ha közben éveken át törlesztett autóját lopták el, vagy hetekig feküdt a kórházban a testi sértés következményeképpen.

Az áldozat tehát segítségre szorul, amely lehet anyagi jellegű, és lehet pszichikai. Az érzelmi segítségnyújtás sokszor fontosabb, mint az anyagi. Egy-egy bűncselekmény feldolgozása ugyanis sokaknak nem megy egyedül, az őket ért trauma kezeletlensége komoly hatással lehet későbbi életükre. Az áldozatsegítő szolgáltatások tehát ma már nélkülözhetetlenek a bűncselekmények következményeinek kezelésében. Mindezt a **bűncselekmények áldozatainak segítségéről és az állami kárenyhítésről szóló 2005. évi CXXXV. törvény** biztosítja.

Itt érdemes megemlíteni a mediáció intézményét is, amely komoly szerepet kap a reintegráció témakörén belül is. A **közvetítői eljárás** célja a jóvátétel, a tevékeny megbánás. Ennek keretében a sértett és a gyanúsított, meghatározott feltételek fennállása esetén²⁹ jóvátételre irányuló megállapodást köthetnek, amelynek egyik célja a sértettet ért (lelki és/vagy vagyoni) hátrányok helyrehozatala, másik célja a gyanúsított jövőbeni jogkövető magatartásának elősegítése.

AZ ÁLDOZATTÁ VÁLÁS MEGELŐZÉSE, VALAMINT AZ ÁLDOZATOK
SEGÍTÉSE TÉMAKÖRÉN BELÜL TEHÁT AZ ALÁBBI INTÉZKEDÉSEK
TARTOZNAK A BŰNMEGELŐZÉS ESZKÖZTÁRÁBA:

- kiemelt kockázatú csoportok (gyermekek, fiatalok, idősök, fogyatékossgal élők) felvilágosítása, információkkal történő ellátása, kortársak bevonása,
- újszerű megoldások – színházi előadások, mobil applikáció,
- áldozatok segítése – érzelmi és anyagi segítségnyújtás,
- közvetítői eljárás – jóvátétel és tevékeny megbánás.

²⁹ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény, LXVI. Fejezet, A közvetítői eljárás (412.§-415.§) A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 29.§, A tevékeny megbánás

D) BŰNISMÉTLÉS MEGELŐZÉSE

A büntetés-végrehajtási intézetbe került, szabadságvesztésüket töltő fogvatartottak a társadalom egy részének szemében sokszor törődést nem érdemlő elkövetőként jelennek meg, akikre a központi költségvetésből az állam feleslegesen költ. Természetesen ez a radikális megközelítés nem helytálló, hiszen a demokratikus jogállamiság lényege, hogy az igazságszolgáltatás hatalmi ága biztosítsa minden szereplő számára az egyenlő

jogokat. Az elítélt számára biztosított jog az, hogy börtönbüntetése alatt részt vehessen olyan reszocializációs programokon, amelyek szabadulását követően lehetővé teszik számára az újrakezdést, a visszailleszkedést. **A retorzió vagy másképpen represszió (megtorlás) ma már nem elegendő cél, fontos a reparáció, valamint a resztoratív (helyreállító) szemlélet.**

A középkorban, ha valakit tömlöcbe vetettek, akkor jó eséllyel élete végéig ott is maradt. A jogállamiság másik jellemzője azonban ennek pont az ellenkezője, miszerint az elkövetők nagy része a meghatározott idő elteltét követően szabadul. Szomszédunk, munkatársunk, iskolatársunk lehet, ezért mindannyiunk közös célja, hogy a börtönből történő szabadulás után minél több olyan elítélt kerüljön vissza a társadalom vérkeringésébe, akik képesek múltjukat a hátuk mögött hagyni, a társadalom hasznos tagjává válni.

Ehhez azonban segítségre van szükségük. Az elkövetők nagy részének számtalan dolog nem adatott meg az élete során, amely hiátusok is közrejátszhattak a bűnözői karrier választásában. Ezeket igyekszik pótolni a büntetés-végrehajtási intézetekben végrehajtott valamennyi program.

Az egyik legfontosabb célkitűzés az elítélt szakmával történő felvértezése, **munkaerő-piaci reintegrációjának elősegítése**, amely az elítéltet abban segíti, hogy a szabaduláskor belső meggyőződésből akarjon, és célirányos külső segítség igénybevételével képes legyen a társadalom jogkövető tagjává válni. A börtönben lévők és a szabad állampolgárok viszonylatában már több éve jellemző iskolázottsági mutató az előbbieket érinti negatívan, amely tény hangsúlyosabbá teszi az e téren jelentkező hiányosságok felszámolását, a családdal történő kapcsolattartás segítését és támogatását. Ennek egyik lehetséges módja a különféle szakmák oktatása, másik pedig a már a büntetés ideje alatt is végzett munka. Utóbbi rendszert, mintát jelenthet az elkövető számára.

Ahhoz, hogy az ez irányú törekvések sikeresek lehessenek, szükséges a munkahelyekkel történő kapcsolatfelvétel, segítséget kell nyújtson továbbá

az állam munkaügyi szervezete is. Gondolni kell arra is, hogy a szabadult erkölcsi bizonyítványa sokáig nem makulátlan, így fontos olyan szabályozások megalkotása, amelyek ennek ellenére is lehetővé teszik az elhelyezkedést. Mitől is várhatnánk, hogy a szabadult ne váljon ismét elkövetővé, ha esélye sincs munkába állni, keresetet szerezni, új életet kezdeni, családot alapítani vagy éppen a meglévőt eltartani?

A reintegráció másik fontos eszköze a személyiség fejlesztése. A fogvatartottak nagy része komoly lépéseket hagyott ki a szocializációja során, alapvetően nem önhibájából. Többnyire az elsődleges szocializációs színtér, a család nem nyújtotta számára mindazt, amit a társadalom többsége megkapott. Rossz mintákkal azonosult: az agresszió, az alkohol- és drogfogyasztás, a szabályok nélküliség elfogadott és mindennapos volt számára. De sajnos ennél kevésbé meghatározónak tűnő szülői attitűd is könnyen vezethet kisikláshoz: lehetséges, hogy nem foglalkoztak vele eleget, hogy soha nem dicsérték, mindig türelmetlenek voltak vele, vagy az is lehet, hogy sokáig mindent megadtak számára, de igazi törődést nem kapott. Ezek nagyon összetett folyamatok, nehéz azonosítani a probléma igazi gyökerét.

A börtönben már csak arra tehetünk kísérletet, hogy különféle programokkal, terápiákkal igyekszünk az előbb felsorolt hiányosságokat pótolni. **Ilyenek a különféle agresszió- és konfliktuskezelési, mediációs tréningek, a művészetterápiás programok. Utóbbiak körébe tartozik a jobb agyféltekés rajzolás, a börtönszínház, a biblioterápia vagy irodalomterápia, a kutyaterápia, illetve a képzőművészeti szakkörök. És természetesen ilyen eszköz lehet a sport is. A felsoroltak mindegyike képes a fogvatartott személyes kompetenciáit fejleszteni, mint az empátia, együttműködés, odafigyelés, szabálykövetés. Nem melleleg ezek során lehetőségük nyílik a siker megélésére.**

A BŰNISMÉTLÉS MEGELŐZÉSE TÉMAKÖRÉN BELÜL TEHÁT AZ ALÁBBI INTÉZKEDÉSEK TARTOZNAK A BŰNMEGELŐZÉS ESZKÖZTÁRÁBA:

- munkaerő-piaci reintegrációs törekvések,
- személyiségfejlesztő tréningek: agresszió- és konfliktuskezelés,
- művészetterápia: jobb agyféltekés rajzolás, biblioterápia, sport.

E) AMIT AZ NBS NEM TARTALMAZ

Joggal merülhet fel az a kérdés, hogy az NBS miért nem nevesít olyan fontosnak vélt problémaköröket, mint a szervezett bűnözés, amelyhez szervesen

kapcsolódnak a kábítószerrel kapcsolatos elkövetési magatartások, a prostitúció, illetve miért nem kap külön hangsúlyt a családon belüli erőszak.

A kábítószer-problémát kezelni képes intézkedések kimaradásának nagyon egyszerű oka van: a témakör az Emberi Erőforrások Minisztériumának hatáskörébe tartozik, s a téma fontosságára tekintettel külön stratégia rendelkezik róla. **A Nemzeti Drogellenes Stratégiáról 2013–2020 sz. 80/2013. (X. 16.) OGY határozat** önálló dokumentumként határozza meg az egyes szereplők számára végrehajtandó feladatokat, amelyeket tovább bontanak a kétévente megjelenő, intézkedési terveket tartalmazó kormány határozatok³⁰. Korábban ugyanez volt a helyzet a családon belüli erőszakkal is. **A családon belüli erőszak megelőzésére és hatékony kezelésére irányuló nemzeti stratégia kialakításáról sz. 45/2003. (IV. 16.) Korm. határozat** egészen 2015-ig hatályban volt. Emellett a rendőrség is adott ki olyan belső utasítást, amely kifejezetten a hozzátartozók közötti erőszakra fókuszált. A feladat aktualitását jelzi az is, hogy a rendőrség ez év elején újította meg az ezzel kapcsolatos belső normáját, és lépett hatályba **a hozzátartozók közötti erőszak kezelésével összefüggő rendőrségi feladatok végrehajtásáról sz. 2/2018. (I. 25.) ORFK Utasítás**. Az utasítás kiemelt figyelmet és körültekintést követel meg az ilyen jellegű bűncselekmények észlelése során az intézkedő járőről vagy az ügyben eljáró nyomozótól. Mindezek azonban nem jelentik azt, hogy az NBS ne foglalkozna az általa kevésbé hangsúlyozott témakörökkel. Az NBS megalkotói olyan filozófiát vallanak, amely szerint a felsorolt esetkörök által generált problémák egy része közvetett módon, a társadalom egyes tagjainak fejlesztésével, valamint a közösségek létrehozásával orvosolható. A korábban már említett személyiségfejlesztő gyakorlatok, kompetenciákat és énvédelmi mechanizmusokat kialakító módszerek, felvilágosító órák mindegyike érinti a hiányzónak tűnő területeket. **Amikor ugyanis valakit megtanítunk általánosságban a nemet mondásra, akkor egyúttal megtanul (reményeink szerint) nemet mondani a kábítószer használatára is.**

Amikor valaki a sport révén egy közösség részévé válik, és a mindennapos kemény munka által kitartást, céltudatosságot, szabálykövetést tanul, akkor egyben elsajátítja annak képességét is, hogy az első kudarc után nem tudatmódosító szerekbe öli bánatát, hanem újra és újra nekifut az elé gördülő akadály megugrásának. Ha generációk így nőnek fel, akkor bűncselekménytípustól függetlenül nő a társadalom **reziliencia**³¹ képessége. Természetesen mindig lesznek deviáns cselekmények, mindig akadnak majd olyanok, akik az elfogadott

³⁰ **A Nemzeti Drogellenes Stratégia 2016. év végéig sz. szakpolitikai programjáról sz. 2010/2015. (XII. 29.) Korm. határozat, valamint a Nemzeti Drogellenes Stratégia 2017–2018. évekre vonatkozó szakpolitikai programjáról sz. 1669/2017. (IX. 15.) Korm. határozat.**

³¹ ellenállási

társadalmi normákat megsértve élik az életüket. A bűnmegelőzés művelői ugyanakkor abban kell higgyenek, hogy áldozatos munkájuk révén a társadalom egyre több és több tagja bír azzal a szilárd erkölcsi értékrenddel és él azon az életszínvonalon, amely egyre kevésbé generálja majd az elkövetői magatartásokat. Természetesen a bűnmegelőzés kiszolgáltató az adott társadalom általános fejlettségi szintjének és a többség által elérhető életszínvonalnak, valamint az ország teljesítőképességének is. A bűnmegelőzés önmagában ugyanis nem lehet eredményes, szükség van a szociális hálóra, valamint a jelzőrendszer fejlettségére és kiterjedtségére, a munkanélküliség minél alacsonyabb szinten tartására, az egészséges és pozitívan gondolkodó társadalomra.

AZ NBS-HEZ KAPCSOLÓDÓ NORMÁK:

- A Nemzeti Drogellenes Stratégiáról szóló 80/2013. (X. 16.) OGY határozat
- a családon belüli erőszak megelőzésére és hatékony kezelésére irányuló nemzeti stratégia kialakításáról szóló 45/2003. (IV. 16.) Korm. határozat
- a hozzátartozók közötti erőszak kezelésével összefüggő rendőrségi feladatok végrehajtásáról szóló 2/2018. (I. 25.) ORFK Utasítás

Összefoglaló kérdések³²

1. Karikázd be azokat az elemeket, amelyek beletartoznak a bűnmegelőzés fogalmába!

- a) áldozattá válás megelőzése
- b) gyanúsított részére jogi védelem biztosítása
- c) elkövetővé válás megelőzése
- d) áldozatok segítése
- e) baleset- és csomagbiztosítás

2. Válaszd ki azon intézkedéseket vagy eszközöket, amelyek a bűnmegelőzés eszköztárába tartozhatnak!

- a) térfigyelő kamerarendszer
- b) paprikaspray
- c) riasztó
- d) felvilágosítás
- e) személyes kompetenciák fejlesztését célzó programok
- f) halálbüntetés

³² Helyes válaszok: 1. kérdés : a, c, d, 2. kérdés: a, c, d, e, 3. kérdés: b, 4. kérdés: c, 5. kérdés: a, b, d.

3. Melyik a jelenleg is működő bűnmegelőzési szervezet az alábbiak közül?

- a) Országos Bűnmegelőzési Bizottság
- b) Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács
- c) Társadalmi Bűnmegelőzés Nemzeti Stratégiáját koordináló testület
- d) Országos Bűnmegelőzési Tanács

4. Melyik nem a 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat prioritása?

- a) Bűnismétlés megelőzése
- b) Gyermek- és ifjúságvédelem
- c) Családon belüli erőszak
- d) Településbiztonság

5. Válaszd ki a gyermek- és ifjúságvédelem témakörébe tartozó prevenciós módszereket!

- a) élménypedagógia
- b) kortársképzés
- c) munkaerő-piaci felkészítés
- d) sport
- e) börtönbüntetés

V. MÓDSZEREK ÉS AZOK HELYE A SPORTFOGLALKOZÁSON

A következő fejezet arra tesz kísérletet, hogy egy tanóra, egy edzés vagy éppen egy edzőtábor menetrendjében elhelyezze a bűnmegelőzési tartalmak közvetítésének lehetőségét. **Hangsúlyozzuk, hogy nem azt várjuk el a testnevelő tanároktól és az edzőktől, hogy a sportszakmai célkitűzéseket háttérbe helyezve, értékes órákat áldozzanak fel a prevenció oltárán. Nem azt kérjük, hogy két széria közötti pihenőidőben a rablás tényállásáról beszélgessenek a gyerekekkel.** Kérésünk az, hogy a testnevelő tanárok és edzők, mint lehetséges példaképek és mentorok, illetve mint akik játék közben, nem kizárólag a padok között láthatják a jövő generációit, legyenek figyelemmel a munkájuk során a prevenció aspektusára is. Csempésszenek be olyan üzeneteket az óráikba, az egyes gyakorlatokba, amelyek révén fejlesztik a fiatalok már említett önvédő mechanizmusait, bűnmegelőzés alapú gondolkodását!

Egyetlen kérdés maradt már csak hátra: **HOGYAN és MIKOR?**

1. TANÓRA, EDZÉS, SPORTFOGLALKOZÁS

Kezdjük először a mikorra adott válaszokkal. Minden testnevelő számára ismert tény, hogy egy sportfoglalkozás alapvetően három fő részre osztható. Az első a **bemelegítés**, amely a szervek, szervrendszerek optimális előkészítése az élettani, pszichomotoros, érzelmi és gondolkodási szabályozás szempontjából az edzésre, versenyküzdelemre³³. Célja tehát a játékos pszichikai és fizikai felkészítése a terhelésre, funkciója az edzés előkészítése, valamint a balesetek és sérülések megelőzése. Az előző óráról vagy éppen az iskolából edzésre „beeső” fiatal szellemileg és testileg is olyan állapotba kell hoznunk, amely lehetővé teszi az adott napra kitűzött sportszakmai célok elérését. Már itt látszik, hogy önmagában a pulzusszám növelése, az izmok bemelegítése nem elegendő. Meg kell szólítani az egyént, gondolkodásra kell készíteni, be kell vonni őt az edzésbe. Ha „megérkezett”, akkor jöhet a **főrész**, az érdemi munka, amely természetesen a test fizikai korlátai miatt nem tarthat a végtelenségig, így végül zárni kell a foglalkozást a **levezetéssel**. A levezetésnek szintén nem csak a fizikai helyreállítás a célja. Ilyenkor célszerű valamilyen játékkal zárni, hogy jókedvűen fejezzük be a munkát, s többnyire e fázisban igazán eredményes összegezni az aznap tanultakat is.

33 Dubecz József: Általános edzéselmélet és módszertan. Rectus Kft., Budapest, 2009., 254. o.

Az edzői tapasztalat azt mutatja, hogy a legideálisabb az üzenetek közvetítésére a bemelegítés és a levezetés szakasza. Ezekben a percekben ugyanis nem a szakmai céloktól veszünk el időt, tulajdonképpen eszközként használhatjuk a prevenciós játékokat. A prevenciós célokat ugyanis indirekt formában kívánjuk közvetíttetni a fiatalok irányába. Újfént felhívjuk a figyelmet, hogy az edzőnek, testnevelő tanárnak nem dolga felvilágosító órát tartani. **Felelőssége abban áll, hogy a korábbi fejezetekben kifejtettek szerint a sport nyújtotta lehetőségeket, mint a szabálykövetés, a csapatmunka, az odafigyelés, az alkalmazkodás, a kitartás, alkalomadtán kapcsolatba hozza olyan élethelyzetekkel, amelyekben a fiatal áldozattá vagy elkövetővé válhat.** Ha tudnak felelősséget vállalni egymásért a pályán, ha képesek a szabályokat betartani a verseny közben, akkor mindezt tudniuk kell az életben is. Ehhez kell segítséget nyújtani, még hozzá úgy, hogy ezekre az analógiákra rámutatunk.

A mindösszesen egy tanórából vagy 90, néhol 120 percből álló foglalkozásnál sokkal nagyobb lehetőségeket rejt magában az edzőtábor, de annak felépítését külön bekezdésben taglaljuk.

2. MÓDSZEREK

Jó hír, hogy a módszertani lehetőségek tárháza végtelen. Egyedül az edző kreativitásán, hozzáállásán múlik, hogy milyen játéknak ad prevenciós tartalmat. Ő dönti el, hogy adott feladatot milyen példával, milyen élethelyzettel magyaráz.

Kezdjük a kisebb korosztályokkal. Esetükben a tréning célja elsődlegesen a mozgás megszerettetése. 7–8 éves korban még csak az „én” létezik, a társak kevésbé fontosak. Ha labdajátékról beszélünk, akkor ez az „én és a labda” korszaka. Minden pillanat az örömszerzésről szól, az önfeledt játékról, amely alatt a gyermek észrevétlenül fejlődik. Kialakulnak a megfelelő ideg-izom kapcsolatok, fejlődik a koordináció, a saját test és a tér érzékelése, s ha jól csináljuk, fejlődik a gondolkodás is. **Juan Luis Martinez Garcia**, a Real Madrid labdarúgó csapatának utánpótlásképzését irányító egyik vezetője egy debreceni képzésen ekképpen fogalmazott:

„A pálya mérete, a létszám és a játékidő adott. A hét már nem áll több naphból, egy nap nem áll több percből, nem tudunk többet és hosszabban edzeni, nem tudunk már professzionálisabb táplálkozást biztosítani, a játékosok elérték fizikai teljesítőképességük határaihoz. Akkor mégis mi fejleszthető? A helyes válasz: az agy, azon belül is a gondolkodás!”

Ha már a gondolkodás fejlesztése ennyire fontos, akkor miért ne léphetnénk ki a sport keretein kívülre is? A kisebb korosztályok (6–10 évesek) esetében **gyakoriatok a szimbólum- és szerepjátékok**. Ilyenkor az utánnzás kerül a középpontba. Az edző bemutat valamit, egy mozgásformát mesébe önt, s már kész is a fejlesztő hatású játék. Ilyen például, amikor azt mondjuk, hogy A-ból át kell futni B-be. Igen ám, de közben vár az éhes krokodil az edző személyében, és ha elkap, megfog, megérint, azonnal vissza kell fúss a kiindulási pontra. E feladat célja a mozgáskoordináció fejlesztése, a megindulások, irányváltások gyakorlása. A lényeg, hogy mesébe ágyazottan „vesszük rá” a gyermeket az általunk kívánt mozgások végrehajtására. Egy edzés alatt a gyermek lehet kígyó, medve, méhecske, gazella, kecske, sportautó, trolibusz, bármi. **Miért ne lehetne rendőr? Miért ne lehetne a történet az, hogy a kék-piros jelzőtrikóban lévő, akik közben „ninóznak” a rendőr-fogók, mindenki más pedig tolvaj. A terület és a szabályok alakításával elérhetjük, hogy mindenképpen a rendőrök nyerjenek. A játék végén összegzésként megállapíthatjuk, hogy az életben is így élünk biztonságban, az a jó, ha a „csúnya”, rossz bácsikat elfogják a rendőrök. Ha igazán realisták vagyunk, akkor néha hagyunk „tolvaj győztest” is, hiszen az életben sem kerül minden elkövető rendőrkézre. A nagyobbakkal már lehet arról beszélgetni, hogy mit tudnak ők azért tenni, hogy ne váljanak lopás áldozatává. Néhány kérdés és néhány válasz már elegendő, ha ezekre időszakosan (vagy nagyobb elköteleződés mellett rendszeresen) visszatérünk. Milyen kérdéseket tehetünk fel? Íme néhány:**

- Ki tudja, mit csinálnak a „rendőr bácsik, rendőr nénik”? Mire vigyáznak?
- Mit tehetünk, hogy a „rendőr bácsiknak” ne kelljen a tolvajok után futni? Tudunk nekik segíteni?
- Hova teszik a telefonotokat, pénztárcátokat, ha buszon álltok?

- Milyen értékeket hagysz az öltözőben?
- Szoktatók-e zárni a bejárati ajtót?
- Hagytatók-e már felügyelet nélkül a dolgaitokat az étteremben, az ebédlőben, a pálya szélén?

A kérdések feldolgozása az ún. **reflexiós kör** keretében történik meg, amely nem más, mint a játék utáni megbeszélés. Ennek során kérdésekkel vezetjük rá a gyerekeket a helyes megoldásokra, és közben meghallgatjuk az ő véleményüket is, velük együtt gondolkodunk. A gyermek a reflexiós körben véleményt alkot, beszél, megtanul érvelni, gondolkodik, ráébred összefüggésekre.

Erről szól a sportfoglalkozások bűnmegelőzési módszertana. Nem szükséges rablásról, kábítószer-használatról közvetlenül beszélgetni, általános szemléletformálás révén próbáljuk meg elültetni ezeket a gondolatmagokat.

A BŰNMEGELŐZÉS MÓDSZERTANA A SPORTFOGLALKOZÁSOKON

A PROBLÉMA
AZONOSÍTÁSA
(pl. a gyerekek nyitva
hagyják az öltözőt,
értékeik hozzáférhetők)

A PROBLÉMA
KEZELÉSÉRE
ALKALMAS JÁTÉK
KIVÁLASZTÁSA

A JÁTÉK
LEJÁTSZATÁSA

REFLEXIÓS KÖR
(a probléma meg-
beszélése, megoldások
megfogalmazása,
általánosítás)

Nézzük, milyen játékok lehetségesek még:

a) Értékeinkkel kapcsolatos, felelősségvállalásra irányuló feladatok

A fiatal korosztály által nagyon kedvelt feladattípus a **sorverseny**. A versengés, a győzni akarás általában jó hangulatot, fokozott aktivitást keletkeztet. A feladatban adott területen belülre helyezünk labdákat vagy különféle eszközöket.

Védd ez értékeidet! (ajánlott korosztály: 7–12 év)

A feladatkiadás a következő: gyűjtsetek össze minél több, felügyelet nélkül hagyott értéket a saját csapatotok széfjébe. A széf, négy bójából vagy egy zsámolyból áll.

A játék során hihetetlen gyorsasággal fogják a gyerekek az értékeket összegyűjteni, és természetesen az nyer, aki többet gyűjt össze. Egy ilyen játék végén szintén jöhetnek a rávezető kérdések:

- Ki hogyan védi az értékeit?
- Hoztok-e a pályára telefont, pénztárcát? Hova teszitek?
- Figyeltek-e arra, hogy az utolsó zárja be az öltöző ajtaját?
- Történt-e már olyan, hogy egy iskolatársad a teremben hagyta a telefonját és te szóltál neki?
- Történt-e már olyan, hogy valakinek a hátán lévő táskája nyitott volt, és ezt te jelezted neki?
- Mit kell tenni, hova fordulsz, ha találsz egy gazdátlan tárgyat? Mi a helyes eljárás?

Itt szeretnénk felhívni a figyelmet egy sajnos gyakori jelenségre. Az edzővel is megtörténik, hogy figyelmetlen, mint az alábbi esetben. A játékosok zárták az öltöző ajtaját, amelynek kulcsát abba a dobozba helyezték, amelyben a bójákat és a jelzőtrikókat tartják. Korábban az edző mindig magához vette a kulcsot, most azonban csak arra koncentrált, hogy a koordinációs edzésre időben átérjenek, amelyet egy kolléga a másik pályán tartott. A doboz felügyelet nélkül az edzőhelyen maradt. Az edzés rendben lezajlott, azonban visszatérve az öltözőbe, az ajtó tárva-nyitva volt, sokak telefonja, pénze eltűnt, de még cipőt is elvitt az elkövető.

A megoldás a következő: **három kulcsfelelős kijelölése, akiknek a felelőssége az öltöző ajtajának zárása. Azért három, mert ideális esetben mindhárman nem fognak hiányozni. A felelős csak az edzőnek adhatja le a kulcsot a pályán.**

De hogy igazán átérezzék, hogy ez miért is fontos, minden új csapatnál rendezhetünk egy állópást³⁴. Az első hetekben mindig várjuk a pillanatot, hogy valaki nyitva hagyja az ajtót, és az edző ne kapja meg a kulcsot. Eddig felelőst sem szükséges kinevezni. Amint ez előfordul, megkérjük egyik kollégánkat, hogy egy-egy cipőt, táskát tegyen át az edzői öltözőbe. Az edzés végén aztán jön a sokk, és indulhat a reflexiós kör. Ki volt az utolsó, ki hagyta el az öltözőt legutoljára? Ilyenkor jön az egymásra mutogatás, a felelősök keresése, a másik hibáztatása. Ezt feloldva mindig kérdezzük meg, hogy mit kellett volna tenni. Miután megbeszéltük a helyes megoldást, és megegyeztünk a felelős személyek kijelölésének szükségességében, természetesen visszaadjuk az értékeket. Fontos, hogy nem szabad sokáig feszíteni a húrokat, nem tudhatjuk, hogy melyik gyermek mennyire ijed meg. Pár perc alatt beszéljük meg mindezt, hamar állítsuk helyre a világ rendjét. Adott esetben már a reflexiós kör alatt is beállhat mögénk a kollégánk az értékekkel, így megnyugszanak a kedélyek.

Mi a teendő akkor, ha véletlenül valóban megtörténik a baj? Ha befeszítik az ablakot, az ajtót, vagy egyéb módon bejutnak az öltözőbe? Fontos, hogy mi

higgadtak és nyugodtak maradjunk. Ne engedjük, hogy a srácok „széttúrják” az öltözőt, törekedjünk arra, hogy az „elkövetéskori” állapotot a lehetőségekhez képest megőrizzük. Semmiképpen ne engedjük a gyerekeknek az ablak, ajtó érintését, ugyanis lehetséges, hogy a rendőrök onnan tudnak valamilyen információt kinyerni. Értesítsük a rendőrséget, majd míg várakozunk, gyűjtsük be az alábbi adatokat:

- Kinek tűnt el értéke?
- Aki sértetté vált, attól szerezzük be az alábbi információkat:
 - neve, születési helye, ideje, édesanyja neve
 - szülők elérhetősége
 - eltűnt tárgy megnevezése, értékének meghatározása
(pl. 1 db Samsung Galaxy, 75 000 Ft)
- Tapasztaltunk-e valami szokatlant? Volt-e új játékos az edzésen? Látott-e valaki valakit kijönni az öltözőből?
- Elsietett-e valaki edzés után? Az ugyanis akarva-akaratlanul is, mindig fel fog merülni, ha nem állandó a keret, hogy az elkövető csapaton belülről érkezett.
- Sejtéseinknek a gyerekek előtt soha ne adjunk hangot! Ha tévedünk, nagyon komoly hibát követünk el.
- Van-e a pálya környékén vagy az öltöző épületében kamera?

Javasoljuk még azt is, hogy ilyen esetben vállaljuk magunkra a feljelentés megírását. Kérjük be a szülőktől az eltulajdonított értékek listáját, azok értékét, s ha lehet, az egyes értéktárgyak egyedi azonosításra alkalmas jellemzőjét is. Ez telefonok esetében az ún. IMEI szám³⁵, amelyet a szerződésen megtalálhatunk. Ennek megadásával a rendőrség ki tudja adni az ellopott telefon körözését, s nagyobb az esélye a megtalálásnak, az elkövető kézre kerítésének.

b) Bizalomjátékok

A bűnmegelőzés központi eleme a **biztonság és a bizalom**. Társadalmunk, együttélésünk alapja a hit abban, hogy megbízhatók a családomban, a társaimban, a barátaimban, a páromban, s remélhetőleg embertársaimban is. Ez a bizalom biztonságot szül. Ezt a bizalmat ki kell alakítani, s meg kell értetni azt is, hogy ennek a bizalomnak néha, különféle módokon hangot kell adni, ki kell

³⁵ International Mobile Equipment Identity: egy 14 számjegyből álló azonosító, amelyet a telefonba begépelve a *#06# betűkombinációval lehet előhívni

mutatni a másik személy irányába. Ilyen lehet az, ha valakit átkísérünk a zebrán, átadjuk a helyünket a buszon, észleljük valakinek a rosszullétét, s érdeklődünk, hogy igényli-e külső segítség nyújtását.

Alcatraz

(ajánlott korosztály: 13 éves kortól)

Az Alcatraz játék során a feladat a következő: *kifeszítünk egy kötelet két fa, korlát, bármilyen két stabil pont közé, hozzávetőlegesen mellmagasságban. Ennél magasabbra ne helyezzük, mert balesetveszélyes lehet, még akkor is, ha adott esetben sportolóról van szó. Kisebbeknél nagyobb „körítéssel”, nagyobbaknál egyszerűbben elmondjuk, hogy a feladat a szalag felett történő átjutás, úgy a csapat minden tagja épségben átér. A szalag vagy kötél alatt átbújni nem lehet, eszköz használata tilos! Extra szabály lehet a kötélhez történő hozzáérés tiltása.*

A feladat megkezdése előtt hagyjunk időt a stratégiaalkotásra. Ez csapattól és létszámtól függ, de azt mondhatjuk, hogy kb. 10 perc gondolkodási idő elegendő. Fontos: A veszélyes megoldásokat azonnal állítsuk le, már az elején tisztázzuk, hogy a TRÉNER SZAVA SZENT, csak olyan módszer alkalmazható, amelyhez a tréner hozzájárult. A játék során az esetek túlnyomó többségében a következő helyzetek állnak elő:

- nem áll az élre vezető, többen is mondják a saját véleményüket,
- valaki általában már az első pillanatokban rájön a helyes megoldásra, de nem „hallgattatik” meg,
- lesznek, aki kihúzzák magukat a feladat végrehajtásából,
- néhányan hajmeresztő módon akarnak átjutni,
- senki nem fog azzal törődni, hogy van-e valakinek sérülése, tériszonya, félelme,
- a gondolkodási idő alatt nem jut eszükbe a kigondoltak kipróbálása, szinte végig a diskurzussal megy el az idő.

A helyes megoldás természetesen az, ha megbeszélik a sorrendet, s ha valaki olyat hagynak a végére, aki könnyen emelhető, hiszen az utolsó átemelése a legnehezebb. Neki párhuzamosan kell állnia a kötéllel, oldalsó helyzetben, majd a kötélhez közelebbi lábát fel kell emelnie a kötélre, ahol a túloldalon állók átnyúlnak, s többen a lábánál, valamint a karjainál alátámasztva átemelik őt. Többször a feladat végrehajtása sikeres.

A reflexiók kör kérdései:

- Ki hogyan érezte magát a megvalósítás során?
- Ki érezte úgy, hogy nem hallgatták meg? Ki érezte úgy, hogy nem figyeltek rá?
- Ki miért volt inaktív?
- Miért nem kérdeztük meg, hogy van-e sérült, tériszonnal, egyéb félelemmel küzdő társunk?
- Volt-e vezető, aki levezényelte a végrehajtást?

Természetesen a kérdések hiánytalan felsorolása nem lehetséges, a tréner dolga a résztvevők folyamatos figyelése, s az előforduló élethelyzetek kiemelése, kérdésbe ágyazása.

A bizalom rendkívül fontos eleme a közösségek együttélésének. A bizalom kialakulásához feltétlenül szükséges, hogy legyen tapasztalatunk arról, hogy milyen megbízni a társunkban, társainkban. Ez nem feltétlenül jön magától, ezért nekünk felnőtteknek kell olyan mesterséges élethelyzeteket kialakítunk, amelyben lehetőségük van a fiataloknak megérezni a bizalom fontosságát. Tudniuk kell bízni, de fontos az is, hogy képesek legyenek a másik felé közvetíteni azt, hogy ők megbízhatóak, számíthatnak rájuk. Az élethelyzeteken alapuló konstruált játékhelyzetek tapasztalatot keletkeztetnek, amelyek a megfelelő kérdésekkel azonnal, a valós életben is alkalmazható tudást jelentenek. Pedagógiai szempontból azonban nem az számít, hogy gyorsabb, magasabb, távolabbi-e az a tapasztalat, hanem hogy milyen hatással van az ember belső világára³⁶.

Könnyen válik valaki kiszolgáltatottá akkor, ha valamelyik érzékszervét elveszti. A legrosszabb talán az, ha valaki a látás képességével nem bír tovább, így kénytelen másokra támaszkodni. Már pár perc „sötétség” átalakítja az érzékszerveinket, a világról alkotott képünket, belső világunkat. Gyakran élünk ezért ezzel az eszközzel. Ün. szembekötők használatával néhány játékos látását „ki lehet iktatni”, ami fokozott odafigyelést, törődést, felelősséget követel meg mindenkitől.

Séta a vak társsal (ajánlott korosztály: 13 éves kortól)

A feladat nagyszerűsége egyszerűségében rejlik. Kiváló levezető játék, ha ugyanis kellő időt hagyunk rá, komoly lelassulást érzékelhetünk a csapaton. A játék során egy látó társ vezet két szembekötővel ellátott, vak társat. A feladat lényege, hogy a látó társ vigyázzon a két vak társára, s körbevezesse őket az adott területen. Mutassa meg nekik a világot. A játékot legalább 10 percig játszassuk!

36 Több mint játék. Szabadtéri játékok gyerekeknek és fiataloknak. Természetjáró Fiatalok Szövetsége, Budapest, 2010., 17. o.

A sikeres végrehajtás záloga a jó feladatkiadás. Próbáljuk meg hangsúlyozni, hogy képzeljük magunkat azok helyébe, aki nap mint nap így élük az életüket. *Mennyire vigyáznál rá? Ővnád őt? Ha igen, akkor ilyen szellemiségben vezesd most körbe a társaidat is, mutasd meg nekik, hogy mennyire szép a körülöttünk lévő világ!*

Mi szokott ilyenkor történni? Lesznek, akik teljesen komolyan veszik majd a feladatot, belekarolnak a társakba, s még a virágszálakat, a lepkéket is megmutatják nekik. Ők nagyon egymásra hangolódnak majd a feladat végére. Lesznek, akik elbohóckodják majd, lehet, hogy meg sem érintik a társukat, vagy csak hátulról „lökdösik” őket. Adott esetben megijeszítik a vakokat, „Vigyázz, gödör!” és hasonló felkiáltásokkal. Ezek azonban jó példák lesznek nekünk a reflexiós körben, ahol a következőket érdemes kérdezni:

- Hogy érezték magukat a kísérők, és milyen volt vaknak lenni?
- Ki tudott megbízni a másokban?
- Aki megbízott a kísérőjében, miért bízott meg benne?
- Ha valaki nem tudott megbízni a kísérőjében, miért nem bízott meg benne?
- Mi kell ahhoz, hogy megbízz valakiben?
- Hogyan várhatjuk el, hogy a társak megbízzanak a pályán bennünk, ha egy ilyen feladatban sem mutatunk komolyságot?

A feladatot természetesen olyan korosztállyal érdemes végrehajtani, ahol feltételezhető, hogy képesek a komolyságra, a felelősségvállalásra. Az igazi haszna a gyakorlatnak, hogy a társak megérintik egymást, vigyáznak, figyelnek, többnyire óvják egymást, így kialakulhat vagy tovább fejlődhet a bizalom érzése. Ha pedig nő a bizalom és a másikért történő felelősségvállalás szintje a csapat irányába, nőhet a társadalom irányába is!

Sorverseny vakon (ajánlott korosztály: 13 éves kortól)

A játék során ismét a sorverseny izgalomnövelő hatására alapozunk. Létrehozunk egy nem túl nehéz akadálypályát, amelynek végén elhelyezzük a céltárgyakat (labdát, trikót, almát, csokit stb.). Két csapatot választunk, amelyeknek választaniuk kell 3-3 bátor önként jelentkezőt. Az önkéntesek kapják meg a szembekötőt, akiknek az akadálypálya „A” pontjából úgy kell eljutni annak „B” pontjába, hogy kizárólag az „A” pontban álló csapattársak szóbeli instrukciói alapján haladhatnak előre. Mindig egy vak játékos tartózkodik a pályán, ha elérte a céltárgyat, egyet felvesz, a szembekötőt leveszi, visszafut a starthoz, s indulhat a következő vak társ. Az győz, aki előbb begyűjti a céltárgyakat.

Nehezítésként lehet alkalmazni zavaró játékosokat, akik az ellenféltől érkeznek, s mozgó részét képezik az akadálypályának. Hogy ne lehetetlenítse el a játékot a zavaró játékos, szabályként kiköthető, hogy a versenyszakasza alatt csak kétszer állhat a vak játékos elé, nem mozoghat, és nem érhet hozzá.

Kérdések:

- Érthetőek voltak-e a csapat látó tagjaitól érkező instrukciók?
- Jó volt-e, hogy mindenki kiabált, vagy célszerűbb lett volna egy valakit kijelölni, aki tolmácsolja a csapat tanácsait?
- Volt-e olyan félelmek, hogy a csapat rossz irányba vezet, tudtál-e bízni a társakban?

A bizalommal kapcsolatosan megannyi játék létezik, csak rajtunk áll, hogy melyeket próbáljuk ki és alkalmazzuk. Vannak egyszerűbb és összetettebb feladatok, a cél mindegyik esetén ugyanaz: a csoportkohézió erősítése, a bizalom kiépítése, a felelősség hangsúlyossá tétele. A teljesség igénye nélkül, íme néhány további gyakorlat:

Bizalomharang vagy inga

A csapat egy fő kivételével alkosson egy szoros kört, kezüket emeljék mellmagasságba, kissé hajlított könyökkel, tenyérrel a kör közepe felé. Egy fő áll a kör közepén, csukott szemmel, aki a kör felkészülését követően hátra dől. A társak megtartják és tovább lökik. A harang nyelvét alakító játékosnak teljes bizalommal kell viseltetnie a csapat iránt, hogy a feladatot sikeresen kivitelezhessék.

Bizalomkorridor

A csapat, egy fő kivételével álljon fel két sorban, egymással szemben, kinyújtott karokkal. A vállalkozó szellemű társ kb. 15 méterre helyezkedik el a társaktól, majd a megbeszélte jelre sprintelni kezd a folyosó irányába, ahol minden kéz abban a pillanatban ereszkedik le, amikor a futó társ odaér. A cél, hogy a futó játékos lassítás nélkül haladjon végig a játékosok alkotta sorfalak között. A figyelem mellett szükség van az összhangra. Lehetséges kérdés: volt-e szükség lassításra, ha igen, miért!

Bizalomlift

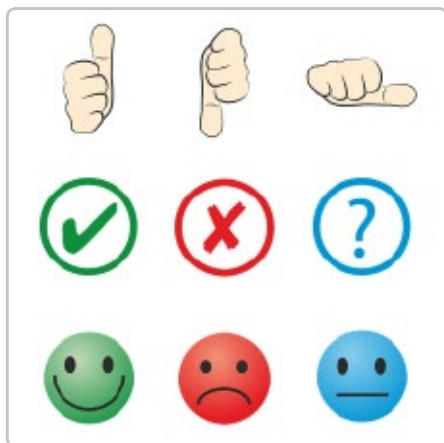
Egy játékos lefekszik a földre kinyújtott testtel, hanyatt, karjai a combja mellett, szeme becsukva. Valaki a fejéhez áll, a többiek kétoldalt a vállától a lábfejéig. Leguggolnak, majd egyszerre felemelik, olyan magasra, amennyire csak tudják. Vezényszóra leeresztik, közben hintáztathatják is egy kicsit. A liftező utána számoljon be az érzéseiről!

c) Kommunikációt segítő játékok

A kommunikáció, azon belül is a beszéd az ember egyik olyan jellemzője, amelynek okán az evolúció csúcsaként tekintünk önmagunkra. Létünk alapja a társalgás, hiszen visszajelzések nélkül mit sem érnek a mindennapok. A gyermek is a visszajelzésekből tanul, szocializációja nem más, mint a magatartására érkező

viszontválaszok elemzése, s jövőbeli viselkedésének ezen visszajelzéseknek történő megfeleltetése. Ennek következményeképp sajátítja el, hogy mit szabad, és mit nem.

A kommunikáció azért is fontos, mert az abban keletkező anomáliák, félreértelmességek megannyi konfliktushoz vezetnek. Sokszor a hibás tartalom, legalább ennyiszor a kommunikáció elmaradása, máskor a meghallgatás hiánya okozza a felek közötti félreértést. A küldő és a fogadó is felelősséggel bír, időnként azonban az információáramlást biztosító csatorna zavar be. A

lényeg azonban minden esetben az, hogy a félreértések miatt vagy kimondott és megfogalmazott, vagy látens feszültség alakul ki a kommunikációban részt vevők között. Ezek egy része könnyen végződhet katasztrófával, gondoljunk csak arra, amikor a szomszédok vitája emberölésig fajul. Természetesen a legtöbb esetben nem ilyen drasztikus a végkifejlet, ugyanakkor mégis jogsértés valósul meg. A szórakozóhelyeken gyakorta alakul ki nézeteltérés, akár csak egy rossz nézésből is, s egy elhamarkodott válaszreakció azonnal tettlegességet szül.

Ilyennel találkozhatunk a sportpályák környékén és magán a pályán is. A szurkolók gyakran orroznak meg egymásra egy-egy szlogen, rigmus miatt, s mennek öltre lelátón, utcán vagy éppen aluljáróban. De a pályán is fontos a kommunikáció. Ismerünk olyan esetet, amikor adott csapaton belül alakult ki dulakodás két játékos között, akik veszekedése tettlegességgé fajult. Az eset 2005-ben történt, amikor Kieron Dyer és Lee Bowyer, a Newcastle United akkori játékosai a kialakult nézeteltérést nem tudták a verbális kommunikáció eszközeivel rendezni, így végül a mérkőzésen kezdtek el verekedni. Saját csapattársaik, illetve az ellenfél néhány játékosa választotta szét őket. Végül mindkettejüket kiállították, több meccses eltiltást kaptak, sőt, klubjuk komoly pénzbüntetést is kiszabott a verekedést kezdeményező Dyerre.

Az előbbiek egyértelműsítik a kommunikáció fejlesztésének fontosságát, ami nemcsak a nyelvtanárok feladata. A tornateremben és a pályán is központi szerepet játszik a párbeszéd, ráadásul sport közben talán még nehezebb is jól és helyesen kommunikálni, amikor a győzni akarás, az érzelmeink s ezzel párhuzamosan fáradó testünk is befolyásolja kommunikációs képességeinket. Aki tehát tudja érzelmeit kontrollálni a pályán, tud a magas pulzusszám ellenére is emberi hangon beszélni, az az életben is kisebb eséllyel kerül felesleges konfliktusokba.

Elsőként ejtsünk szót az edzők kommunikációjáról. Általánosságban, de a pedagógusok és az edzők között fokozottan hangsúlyos az új generációk nyelvének megértése. Minden korban úgy vélik az idősebbek, hogy az őket követők már nem olyan alázatosak, kitartóak, olykor szemtelenek. A XXI. század fejlődése, az információtechnológia ezt a szakadékot csak tovább mélyítette, így sokszor érzik azt a felnőttek, hogy már nincsenek közös platformok a „lol”-ok, „rip”-ek nyelvezetében. A Viber, Messenger, Snapchat, Instagram alkalmazások világában könnyű elveszni, nehéz tartani a lépést a fiatalokkal. Akik a fejlődést elutasítják, akik nem veszik a fáradságot, hogy megismerkedjenek a fiatalok által megélt világgal, azok számára a kommunikáció ellehetetlenül. Ez óriási meg nem értést szül mindkét oldalon, amelynek végül könnyen lehet a vége az a megállapítás, hogy ez a generáció menthetetlen. Ha a fiatalok gondolják ezt rólunk, idősebbekről, az talán nem akkora probléma, hiszen ők még érhetnek, s gondolhatják másképp. Sokkal nagyobb probléma, ha mi bélyegezzük meg őket, ugyanis mi már nehezebben változunk, ráadásul a mi skatulyánk komoly hatással lehet rájuk is.

Egy testnevelő tanároknak tartott képzésen az egyik feladat az volt, hogy gyűjtsék össze a munkájukat nehezítő körülményeket. Elsőként a szokásos dilemmákat sorolták, mint a tanárok és diákok leterheltsége, az óraszám elégtelensége, a tornatermi hiányok, a felszerelésekkel kapcsolatos problémák.

A végén azonban elhangzott egy igen súlyos deklaráció: felnőtt egy generáció értékválságban. Első pillantásra talán nem tűnik olyan ijesztőnek ez a kijelentés, de ha mélyebben megvizsgáljuk a tartalmát, veszélyes lehet. Miért? A felnőttek fiatalokra irányuló ilyen jellegű kommunikációja nem egy egyszerű kijelentés, amelynek nincs következménye. **E kijelentés minél többszöri hangoztatása egyre nagyobb szakadékot teremt gyermek és felnőtt között, ráadásul, amikor a fiatalok is fültanúi lesznek, s az irányukba tanúsított attitűd is ezt a tartalmat hordozza, akkor akarva-akaratlanul is azonosulnak stigmájukkal, s szavaink önbeteljesítő jóslatként köszönnek vissza a viselkedésükben.**

Kiemelt jelentőségű tehát, hogy a felnőttek, azon belül főleg a pedagógusok tartózkodjanak az ilyen jellegű megbélyegzéstől. Ha valóban nem akarjuk elveszíteni a kapcsolatot gyermekeinkkel, akkor nekünk kell nyitnunk feléjük, hiszen mi vagyunk a felnőttek, nekünk kell feltérképeznünk az ő világukat, belopnunk, becsempésznünk oda magunkat, megérteni, hogy mit miért tesznek. Ennek nélkülözhetetlen feltétele a bátorság. Ahhoz, hogy kérdezzünk tőlük, hogy kikérjük a véleményüket, hogy merjünk szembesülni a rólunk alkotott véleményükkel. **A fordított szocializáció korszakát éljük, amikor sok esetben már mi tanulunk tőlük, és nem ők tőlünk.**

Ennek egy kiváló eszköze, ha időszakosan megkérdezzük őket. Sokszor elég egy rövid beszélgetés, de akár minden szezonban egy bizonyos idő után ki lehet

kérni a véleményüket írásban is. Kérdőív formájában a következő kérdéseket tehetjük fel:

- *Mióta űzöd a ...? Milyen egyesületekben játszottál eddig?*
- *Milyen céljaid vannak a sportban? hova szeretnél eljutni?*
- *Melyik a kedvenc posztod? elégedett vagy-e a csapatban az idei évben betöltött szerepeddel?*
- *Értékel a szezonban nyújtott eddigi teljesítményed egy 1-től 10-es skálán (karikázd be) és néhány mondatban!*
- *Milyen tanulási céljaid vannak a sport mellett? most melyik iskola tanulója/hallgatója vagy, hányadik osztályba jársz?*
- *Milyennek találtad az edzéseket? jelöld egy 1-től 10-es skálán (karikázd be)! Kérlek, értékelj néhány szóban az eddigi munkát!*
- *Kérlek, jelöld meg, hogy mely típusú gyakorlatokat élvezted. Melyeket szereted kevésbé?*
- *Jelöld meg, hogy milyen gyakorlatokat hiányolsz! miből szeretnél többet?*

A kérdőívet nyomtatott formában vagy ma **már online lehet kitölteni a csapat Facebook csoportjában**, ahol a játékosok öt perc alatt megválaszolják a kérdéssort, és az online alkalmazás szinte magától kiértékeli. Miért fontosak ezek a kérdések? Először nyilvánvalóan izgunk a saját edzéseinkre vonatkozó válaszok miatt, de kiderülhet, hogy nincs is rá okunk. Ha többnyire jóra értékelik a játékosok az edzéseket, azt jó olvasni, ha pedig kritikát fogalmaznak meg, csak a saját fejlődésünket szolgálja. Sok érdekességre derülhet fény egy ilyen egyszerűnek tűnő kérdőívből. Ha többen is azt írják, hogy kevés a játék, a következő edzésen az öltözőben időt lehet szánni arra, hogy ezt tisztázzuk. Ha az edző úgy gondolja, hogy eleget játszunk, hiszen nem futunk „szárazon”, mindent labdával végzünk, sok labdás feladatot hajtunk végre, és gyakoriak a labdatartások is, az nem biztos, hogy a játékosok számára is ugyanazt jelenti. Amikor az edző ezt elmondja, döbbsen néznek rá, s közlik, hogy amiket ő felsorolt, azok egyike sem játék. Nekik csak az egymás elleni, két kapura zajló, mérkőzésszerű játék a játék. Ez a nyelv szépsége, ez a kommunikáció jelentősége.

De mit fejlesszünk a fiatalok kommunikációján? Amikor egy keddi edzésen megkérdezzük, kinek mi a véleménye a hétvégi bajnokról, általában a következő jelenet zajlik: ülünk körben, senki nem szólal meg, majd az edző által kijelölt irányból szisztematikusan halad előre a megbeszélés. **Legtöbbször az első három játékosnak van véleménye, a negyedik már azt fogja mondani, hogy előtte mindent elmondtak a többiek.** Ilyenkor lehet azt kérni, hogy mindenki a saját produkcióját elemezze. Fontos lenne tudni, minek a következménye ez a fajta szótlanság és véleménytelenség? Alapvetően két okot lehet megjelölni: az egyik az iskolarendszerünk, amely a mai napig alapvetően a frontális oktatásra alapul, amelynek során a tanár beszél, a diák hallgat. A másik lehetséges tényező a

hibázástól való félelem, amely a magyar társadalmat általánosságban jellemzi. Félünk a hibázástól, ezért inkább csendben maradunk. Milyen „ciki” lenne már valami „hülyeséget” mondani, ami miatt esetleg kinevetnek.

Néhány évvel ezelőtt történt, hogy Sir Alex Ferguson, a Manchester United korábbi híres edzője Magyarországon járt és előadást tartott. Az előadást követően a sajtó attól zengett, hogy a teljesen inkompetens, magával megelégedett magyar edzői kar egyetlen kérdést sem tudott feltenni neki. **De vajon tényleg az volt-e az oka a kérdések elmaradásának, hogy edzőink nem értenek hozzá, vagy sokkal inkább az, hogy nem mertek egymás előtt kérdezni? Hogy féltek az egymás előtti „leégéstől”?**

Nekünk valahogy le kell építenünk legalább csapaton belül ezeket a játékosokban élő gátlásokat. Lehetőséget kell biztosítani a véleményalkotásra, a beszélgetésekre, meg kell tanítanunk nekik gondolataik kifejezésének mikéntjeit. Ha nem megy szóban, kezdjük először írásban. A korábban már idézett Martinez mutatta be az alábbi módszert, amelyet ők sikerrel alkalmaznak Spanyolországban.

Minden kis korosztályban, már U-7-től kezdődően mérkőzésnaplót kell írniuk a játékosoknak. Első alkalommal még csak egy gyermeki szöveggel találkozik az edző, amelyben arról ír a játékos, hogy izgult, hogy eljöttek a szülei, de örül, hogy sikerült nyerni. Alig fél évvel később azonban már teljesen szakmai írások születnek. Felállásról, az ellenfél nyomásáról írnak, saját felelősségükről, jó és rossz megoldásaikról, célokról.

Az írásbeliség csak egy lépcsőfok. Ezt követően, de inkább ezzel párhuzamosan szükséges a szóbeliség fejlesztése is. Szintén külföldi példa, de általunk már kipróbált módszer, hogy a mérkőzés előtti eligazítást nem az edző, hanem a játékos tartja. Szinte a legkisebb korosztályoktól kezdődően alkalmazható a technika. A gyerekek többsége imádja a felelősséget, szereti, ha egyenrangú félként kezelik. Ezzel sokkal nagyobb elköteleződés, szenvedély váltható ki, nem mellesleg a gyerekek megtanulnak egymás előtt beszélni, véleményt nyilvánítani, érvelni.

d) Előítéletekkel kapcsolatos játékok

Milyen képességre lesz még szükségük az életben? Arra, amire nekünk is. **Az ítélet- és diszkriminációmentes, asszertív kommunikációra.** Az asszertív kommunikáció során képesek vagyunk úgy megfogalmazni saját igényeinket, hogy a másik felet is tiszteletben tartjuk, nem sértegetjük, nem fogalmazunk

meg irányába értékítéletet, nem személyét, hanem magatartását minősítjük. Az asszertív kommunikáció őszinte, egyenes, tekintettel van a másikra. Nézzük, mivel fejleszthető mindez.

Megbélyegezve (ajánlott korosztály: 13 éves kortól)

A játékosok hátára post-it-et ragasztunk, amelyeken egy-egy szó található. A szavakat mindig annak függvényében állítjuk össze, hogy milyen problémára kívánunk rávilágítani, de természetesen alkalmazható általános fejlesztésre is. Szavak lehetnek: edző, játékos, szülő, szertáros, csere, bíró, rendőr, bűnöző, elítélt, védő, gólkirály, tanár stb. Miután a felragasztás megtörtént, megkérjük a játékosokat, hogy sétáljanak körbe, s mindenkivel annak megfelelően beszéljenek, mint ami a cetlin olvasható. A játékokra adjunk néhány percet, s figyeljük az elhangzottakat.

Feltételezhetően záporozni fognak a minősítő jelzők, ezeket jegyezzük meg, hogy a reflexiós körben hivatkozhatunk rájuk. A következő kérdések ajánlottak:

- Ki miből jött rá a saját szerepére?
- Volt-e olyan, ami bántó volt számára?
- Miért gondoljuk azt, hogy egy tanár/edző/gólkirály biztos, hogy ilyen vagy olyan?
- Örölnél-e annak, ha téged ilyen szavakkal illetnének?

Öt érték játék (ajánlott korosztály: 12 éves kortól)

Hogy kivel milyen módon érdemes kommunikálni, ahhoz feltétlenül szükséges megismerni őt. Sokszor marad el a bemutatkozás egy-egy csapat átvételekor, úgy gondoljuk, hogy a névsor elegendő. Van, hogy egy csapatnál kissé nehezen indul a szezon, létszámp problémákkal küzdünk, így a keret csak lassan alakul ki. Ennek okán csak a harmadik hónapban tudjuk megszervezni az első, igazi csapatépítő délutánt, amelyet bemutatkozással kezdünk. Elsőként az edző szólal fel, s meglehetősen hosszan és őszintén mondja el eddigi életét, megosztva néhány személyes, családra vonatkozó részletet is. Ezt követően olyan személyt választ, akiről sejti, hogy szintén őszinte megnyilvánulással folytatja. Ennek a kezdésnek köszönhetően mindenki részletesen számol be saját életéről. Évek óta együtt játszó játékosok lepődnek meg részleteken, s természetesen az újakról is sokat megtudhatunk. A kör végére érezhető, hogy mindenki sokkal nagyobb szeretettel és elfogadással tekint a másikra. Ezért fontos, hogy megismerjük egymást. Erre jó az öt érték játék is.

A játék során minden játékos kap öt cetlit, amelyre felír öt, számára nagyon fontos értéket. Ez lehet család, barát, barátnő, sport, telefon, bármi. Miután mindenki felírta az öt értéket, trénerként körbesétálunk, s találomra elveszünk egy értéket a játékosoktól. Néhány embert megkérdezzük, hogy mit veszített el, s mit jelentene ez számára az életben. (Már a felsorolt értékekből sok mindent megtudnak egymásról a játékosok.) A következő körben megkérjük őket, hogy egy hozzátartozójuk megsegítése érdekében mondjanak le maguk egy értékről. Ismét beszélgetünk, majd a sors kezeként ismét elveszünk

egy értéket. Amikor már csak két érték marad, arról beszélgetünk, hogy milyen lenne az élet az elvesztett dolgok hiányában. A feszültség feloldása érdekében azzal zárjuk a kört, hogy a sors kegyességére hivatkozással ezúttal visszaadunk mindent.

FIGYELEM! Ez a gyakorlat komoly érzelmi viharokat kavarhat. Csak olyan csoportba vigyünk be, amelyet nagyon jól ismerünk, és fel tudunk készülni az esetleges érzelmi kitörésekre. Előfordulhat például, hogy valaki az egészséget azért választja, mert egy hozzátartozója súlyos beteg, s ha a „sors” azt veszi el tőle, akkor nagyon zaklatottá válik. Kezdő oktatóknak azt ajánljuk, hogy ők maguk adják meg azokat az alapértékeket, amelyek közül a diákok választhatnak, átgondolva azt, hogy milyen az osztály. Ezek lehetnek: barátság, szeretet, továbbtanulás, boldogság, közösség, stílus, becsület, tisztesség, pontosság, igazmondás, hűség, kreativitás. Kezdőként kerüljük a család, szülő, testvér fogalmakat, mint értéket.

A feladat első ránézésre egyszerűnek tűnik, de ha megfelelő légkört teremtünk hozzá, akkor néhány játékost komolyan meg fog érinteni a számára fontos dolgok jelképes elvesztése. Kérdések, témák a reflexiós körhöz:

- A felírást követően néhány főtől megkérdezhetjük, hogy mit írt fel.
- A köröket követően kérdezzünk meg néhány főt, hogy mit veszített el, s hogy ez mit jelentett számára.
- Beszélgessünk arról, hogy milyen lenne az élet az értékek nélkül.
- Kérdezzük meg, hogy megosztaná-e valaki a gondolatait, aki már veszített el fontos dolgot az életében.

Pletyka vagy Szájról szájra (ajánlott korosztály: 10 éves kortól)

Kiválasztunk 5 fő önként jelentkezőt, akik közül egy fő kivételével 4 főnek arrébb kell mennie, úgy, hogy ne hallja az elhangzottakat. Az ott maradónak felolvasunk egy rövid, de információkkal teli szöveget, s megkérjük, hogy mondja el saját szavaival a történetet a második, közben behívott társnak. Ezt egészen az ötödik kiválasztottig megismételjük, majd megbeszéljük, hogy miként torzult az információ. Mik kerültek ki belőle, mikkel egészült ki, mennyire rövidült le.

Példák a felolvasható szövegre:

a) A sporttörténészek sorra dolgozták ki elméleteiket arról, hogy milyen célból kezdtek el sportolni elődeink. Az energiafelesleg-elmélet szerint az ókor emberének lehetett először szabadideje. Egy másik elmélet, a játékelmélet szerint az emberben – mint a legfejlettebb emlősök legtöbbjében – eleve ott rejlik a játékoság és a versengés szeretete. Más elmélet szerint a sportnak szakrális, spirituális előzményei vannak. Vagyis a kezdetleges vallási szertartásokból és az őskori-ókori hiedelemvilágokhoz tartozó tevékenységekből alakult ki a sport, mely így lassan elvesztette eredeti, hitbéli céljait. Ami bizonyos, az ember a szabadidejét mindig is olyan tevékenységgel tölti, melyet szívesen végez: szórakozással. Továbbá, ha azt az anatómiai tényt is elfogadjuk, hogy az egészséges ember alapvetően szívesen mozog, edzi testét, máris nem olyan meglepő, hogy már az ókorból komoly sportesemények bizonyítékait találjuk.

b) A Kovács házaspárnak két gyereke van. A fiú most érettségizett, a lány ősztől dolgozni fog. Elhatározták, hogy a nyarat együtt töltik Nyugat-Európában. A régi autójukkal szerettek volna utazni, de tartottak attól, hogy nem bírja majd a hosszú utat, ezért Bécsig vonattal mentek, onnan pedig egy ottani utazási iroda turistabuszával tették meg a körutat. Először átmentek Ausztrián, s közben néhány napot Tirolban töltöttek. A svájci–francia határt Bazelben lépték át. Fő céljuk Párizs volt, ahol a történelmi emlékeket és a mai életet akarták megnézni. Az óceánhoz idén nem jutottak el, de egy hetet még a Balatonnál töltenek majd.

A játék kiválóan alkalmas arra, hogy rávilágítsunk az információk sérülékenységeire, s arra, hogy kellő körültekintéssel kell fogadni minden hírt. Érdeemes hangsúlyozni, hogy mielőtt bármiről véleményt alkotnánk, ellenőrizzük az annak alapjául szolgáló hír forrását, igazságtartalmát.

3. EDZŐTÁBOR

Egy-egy óra, délutáni foglalkozás a játékok egy részének felhasználására nem elegendő. Egy edzőtábor azonban kiváló lehetőség, hogy a fizikai terhelés és taktikai képzés mellett időt szánjunk játékosaink egyéb készségeinek fejlesztésére is. A sok edzés között ilyenkor kifejezetten üdítő, ha egy-egy estét, délutánt vagy adott esetben akár egy edzést is felhasználunk a csoportdinamika fejlesztésére, a játékosok megismerésére, a közös értékrend kialakítására, az elvárások

megfogalmazására. **Az elvárások tisztázása rendkívül fontos.** Sok családban, sok kapcsolatban és megannyi munkahelyen, sokszor az iskolában sem mondjuk ki az elvárt igényeket, nem fogalmazódnak meg a jogosultságok és a kötelezettségek. Az elvárás azonban veszélyes jelenség, mivel alapja a hibás kommunikáció. A „néma gyerekek az anyja se érti a szavát” típusú helyzetek igazi hátulütője, hogy sokáig csak kumulálódik a belső feszültség, sok esetben oly hosszú ideig, hogy a viszony már menthetetlen. Épp ezért javaslom, hogy az edzőtáborban, amely legtöbbször a szezon kezdeti időszakára esik, mindenképpen szánjunk időt a szabályalkotásra.

Mi is az a szabályalkotás?

A szabályalkotás során lehetőséget biztosítunk a demokrácia gyakorlására. Ha az edző maga írja meg a 13+1 pontból álló „tízparancsolatot”, kinyomtatja, kiosztja, majd elvárja, hogy azt mindenki betartsa, csodálkozik, hogy senkit nem érdekel, nem is tartják be, de még a szülők is kifogásokat emelnek néhány pont ellen. Ebből tanulva a következő években ha lehet, edzőtáborban, ha nem, egy edzést feláldozva, de a játékosokkal együtt dolgozzuk ki a szabályrendszert. A lényeg, hogy kérdésekkel irányítjuk az alkotás folyamatát, de a döntések nagy részét meghagyjuk a játékosoknak. Természetesen a demokrácia kissé irányított, hiszen a kérdésekkel befolyásoljuk őket, ráadásul a tartalom fő egységeit is meghatározzuk. Mégis közös alkotásként élük meg a csapattársak a szabályok összeállítását. Mire kell kitérni? Az alábbi témakörök javasoltak:

- Mik a céljaink? Mit szeretnénk elérni?
- Hogyan kommunikálunk az év során egymással, ki, mit, hol és hogyan jelez?
- Milyen szankciókkal sújtjuk azt, aki nem jár edzésre?
- Hány edzésre kötelező járni?
- Mit várunk el a társakkal és az ellenfelekkel, szülőkkel, edzőkkel szembeni tisztelet terén?
- Mit jelent számunkra a pontosság, mikor kell az edzésre, mérkőzésre megérkezni?

Az alábbiakban álljon itt egy 2016–2017-ben elfogadott szabálylista:

1. ***A csapat elsődleges célja, hogy mindkét bajnokságban dobogós helyezést érjen el. Ezen célok eléréséhez a csapat valamennyi tagja profi mentalitással készül, mind az edzések, mind a bajnoki mérkőzések vonatkozásában.***
2. ***A szezon során a heti 3 edzésen történő részvétel kötelező!***
3. ***Edzés kezdetére megfelelő felszerelésben a pályán kell lenni, edzésre alkalmas állapotban. amennyiben késés fordul elő, azt jelezni kell a csapat és az edző felé, ennek legmegfelelőbb formája a fb csoport.***
4. ***A SPORT11 pályájára történő átkerülést követően heti labda- és eszközfelelősök kerülnek kijelölésre, akiknek kötelessége a labdákat felfújti állapotban, a felszereléseket hiánytalanul előkészíteni és edzés végén a helyére vinni.***
5. ***A bajnoki mérkőzések előtt a megjelenés 1 óra 15 perccel kötelező!***
6. ***A bajnokik előtt kezdő és csere játékos is a mérkőzésre kész állapotban kell kijöjjön a pályára!***
7. ***A hazai mez: zöld-fekete-zöld, a vendég mez: piros-fekete-piros.***
8. ***Idegenben, amennyiben a körülmények adottak, úgy közös utazáskor a fürdés kötelező!***
9. ***Idegenbeli mérkőzésről, amennyiben a szülő kilátogat, szülővel is haza lehet jönni.***
10. ***A csapat arra törekszik, hogy a tisztelet adása egymás és az edzők, valamint az ellenfelek és a nézők irányába is az általánosan elfogadott normáknak megfelelően történjen.***

Elfogadva: velence, 2016. augusztus 3.

Az elfogadott szabályzatot célszerű ezt követően kinyomtatni, mindenkivel aláíratni, majd annak fénymásolt változatát mindenkinek kiosztani. Adott esetben fel lehet tölteni a Facebook csoportba is, így folyamatosan elérhető lesz.

A szabálygyűjtemény lényege, hogy mivel konszenzuson alapul, mindig hivatkozható.

A korábban már említett gyakorlatokon túl javasoljuk az alábbi feladatot:

Leila és Mohamed (ajánlott korosztály: 13 éves kortól)

Olvassuk fel az alábbi történetet:

Leila át akar kelni a krokodiloktól hemzsegő folyó túlsó partjára, hogy találkozhasson szerelmével, Mohameddel. Elmegy Ahmedhez, s megkéri őt, hogy vigye át csónakján a túlpartra. Ahmed azonban nemet mond Leilának. Leila ezután gondol egyet, és elmegy Alihoz, akinek szintén van egy csónakja, és megkéri, hogy vigye át a folyó túlsó partjára. Ali azt válaszolja, hogy ha Leila nála tölti az éjszakát, akkor másnap átviszi a folyón. Így is történt. Leila ezután találkozik Mohameddel és mindent elmond neki. Mohamed azonban elutasítja a lány szerelmi közeledését. Leila nagyon szomorúan bandukol, és útközben találkozik Jaffarral, akinek mindenről beszámol, ami vele történt. A nap második felében Jaffar összetalálkozik Mohameddel, és jól összeveri.

Ezt követően kérjük meg a játékosokat, hogy tegyék rangsorba a szereplőket! Jelöljék ötössel (5) a legpozitívabb, eggyessel (1) a legkevésbé pozitív szereplőt.

Amikor készen állnak a rangsorolással, akkor néhány önként vállalkozót hallgassunk meg egyéni meglátásáról. Már itt látni fogjuk, hogy mennyi sztereotípiát él bennünk, s hogy mennyire nem egyértelmű a kommunikáció. Szinte mindenki beskatulyázza majd Leilát a „kéjfnő” kategóriába, s Ali lesz az egyik legkedveltebb, mert kihasználta a helyzetet.

Ezt követően csoportokba osztjuk őket, ahol többen alkotnak meg egy közös értékrendlistát. Itt meghallgatjuk valamennyi csoport képviselőjét, s beszélgetünk arról, hogy milyen módon jutottak konszenzusra. Ha nem sikerült megegyezniük, akkor annak mi volt az oka.

A sztorinak azonban itt nincs vége, az alábbi kiegészítéssel folytatódik:

Leila 17 éves középiskolás lány. Mohamed 36 éves, nős, két gyermeke van, és Leila tanára a középiskolában. Ahmed szintén Leila tanára. Ali, Leila idős, egyedül élő nagyapja, aki nagyon szereti és félti a lányt, ezért későn este már nem engedi sem hazamenni, sem átkelni a folyón. Miután Leila beleegyezik, hogy nála marad, megteáznak, jól elbeszélgetnek és a lány ott alszik a nagyapja házában. Jaffar egy pszichopata örvült, aki rendkívül erőszakos, de kedveli Leilát.

Ezt követően a csoportokkal új sorrendet állítatunk fel, majd azzal zárunk, hogy valamennyi csoport kijelöl egy-egy képviselőt, akik kivonulnak, s megalkotják a teljes csoport közös sorrendjét.

A játék a három fordulónak köszönhetően legalább egy órát igénybe vesz, de a hatás lehengerlő tud lenni. Az alábbi kérdéseket, témaköröket kell utána egyeztetni:

- Milyen sztereotípiák működtek?
- Mi okozta a félreértelmezést?
- Előfordul-e az életben, hogy úgy ítélkezünk, hogy nem vagyunk minden információ birtokában?
- Hol fordul ilyen elő a sportban?

Utóbbi kérdésre zárásként fel lehet hozni, hogy hányszor hittük már azt egy csapat kinézete, megjelenése alapján, hogy ma könnyű dolgunk lesz, s aztán mégsem sikerült győzelmet aratnunk.

Az edzőtábor tehát kiváló alkalom arra, hogy az eddig felsorolt módszereket szisztematikusan, rendszerbe ágyazottan alkalmazzuk. Vegyünk egy ötnapos edzőtábort, s nézzük meg a hozzávetőlegesen ideális felépítést:

Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek
Edzés 1	Edzés 3	Edzés 5	Edzés 6	Edzés 8
Edzés 2	Edzés 4	Edzőmeccs	Edzés 7	Hazautazás
Ismerkedés Bemutakozás	Leila & Mohamed	Bizalom- játékok	Szabály- alkotás	

Az edzőtábor lehetőséget biztosít arra is, hogy felelősséget adjunk a játékosoknak. Az Edzés7 esetében a negyedik napon érdemes azzal megszínesíteni a tábor menetét, hogy az edzés megtervezését, illetve levezénylését átadjuk a játékosoknak. Ebben az esetben csak fő célokat érdemes meghatározni, minden mást a játékosokra hagyunk. A délutáni strandidő alatt szorgos, papírral és tollal ügyeskedő játékosok fekszenek a fa árnyékában, akik bőszen tervezik majd a bemelegítést, a labdakihozatalt vagy éppen a támadások befejezését.

Az edzésen ilyenkor problémaként szokott felmerülni a vezető kijelölésének elmaradása, így adott feladatok kissé „döcögősebben” mennek, de ez általában csak a bemelegítésre jellemző, utána gyorsan korrigálnak. Hogy a gyerekek milyen ötletesek, arra álljon itt az alábbi példa. A bemelegítést követően a védők külön gyakorolták a labdakihozatalt, a támadók a befejezést, majd a kapus a két feladatsort összekötötte, s szenzációs feladatot vezényelt, melyet nemcsak a játékosok élveztek, de az edzők szakmailag is nagyra értékelték. Az edzés felszabadult hangulatban zajlott, mindenki jól érezte magát, mindenkinek volt felelőssége, az egész egy nagy közös munka eredménye volt.

4. PERIODIZÁCIÓ

Az igazán hatékony és eredményes munka alapja a tervezés. Nem véletlen, hogy minden edzéssel foglalkozó könyv külön fejezetet szentel annak, hogy az

egyes terhelési és taktikai ciklusok egymás utániségát különböző szempontok szerint meghatározza. A munka során lehetnek napi, heti, havi vagy éppen éves céljaink. Edzésterveink mutathatnak a távoli jövőbe (**távlati terv**), de elképzelhető olyan **keretterv** is, amely adott sportágban, adott korosztályra és tudásszintre bontva határozza meg a főbb célokat, irányelveket, módszertani utasításokat, felkészülési koncepciókat³⁷. Az ilyen kerettervek alapját képezik az **éves**, makrociklust átfogó **tervezésnek**, amely további kisebb egységekből, többnyire mezo- és mikrociklusokból áll. Ezek mindegyikénél érvényesülnie kell a tudatosság, az egymásra épültség, a fokozatosság, a progresszivitás, és ahogy Szakály Zsolt fogalmaz, a **pozitív értékre támaszkodás**³⁸ elvének.

Természetesen az edzéstervezés középpontjában a terhelés megfelelő meghatározása áll, hiszen minden edző arra törekszik, hogy elkerülje az alul- és a túledzettség állapotát, amelyek nemcsak a teljesítményre hatnak negatívan, de fokozzák a sérülés bekövetkezésének veszélyét. A terhelés mellett nagyon fontos a taktikai periodizáció, hiszen fel kell építeni, hogy a sportoló az adott sportágon belül tisztában legyen taktikai feladataival, csapatsportok esetén pedig a csapatban betöltött szerepéhez kapcsolódó kötelezettségeivel. Egyre gyakoribb az is, hogy a technikai elemek oktatását is megtervezzük, ily módon törekedve a teljességre.

A periodizáció célja, hogy a szisztematikus, végiggondolt edzéstervezés révén biztosítsuk, hogy ne maradjon ki egyetlen fontos lépés se a képzésből, valamint hogy az egyes elemek meghatározott időközönként ismételten felbukkanjanak a képzésben. Utóbbi kiemelten fontos, hiszen „az ismétlés a tudás anyja”!

De ha már tervezzük a terhelési összetevőket, a technikai elemek oktatását, a taktikai elemek elsajátítását, akkor miért ne tervezhetnénk a személyes kompetenciák fejlesztését? Miért ne periodizálhatnánk a mentális tényezők fejlesztését, amelyek ráadásul túlmutatnak a sportszakmai célokon, az egész embert fejlesztik, aki ezáltal nemcsak a pályán, de az életben is eredményesebb lehet?

A következő oldali ábra³⁹ a 2015–2016-os szezon őszi periodizációját mutatja egy csapatnál.

A mentális blokkban szereplő tulajdonságok, mint a lelkesedés, szorgalom, együttműködés, barátság, hit, türelem, lojalitás, kezdeményező készség, éberség vagy éppen az önkontroll olyan tulajdonságok, amelyek mindegyikével csak egy jól képzett, sikerre predesztinált személy bírhat.

³⁷ Szakály Zsolt: Sportedzés - Elmélet és gyakorlat. Arrabona Print, Győr, 2013., 164. o.

³⁸ Lásd ugyanott 166. o.

³⁹ Készítette: dr. Molnár István Jenő

A 2015-2016. évi edzési periódusok időterve									
MENTÁLIS BLOKK		FUTBALLKONDITIONÁLIS BLOKK		TAKTIKAI BLOKK		TECHNIKAI BLOKK			
1.	Élelmiszer	Állóképességfejlesztés		Labdahelyzetek védelméből támadásig		Passok			
2.	Szorgalom	Gyorsaságfejlesztés		Labdahelyzetek védelméből támadásig		Állóképesség			
3.	Együttműködés	Koordináció		Támadás támadás között		Labdahelyzetek, esztétika			
4.	Barátság	Stabilitás		Támadás támadás között		Labdahelyzetek			
5.	Hít, türelem, hajlandóság	Állóképesség		Védekezés támadás támadás között		Fejlesztés			
6.	Kendernyitási kétség	Reakciógyorsaság, robusztuság		Védekezés támadás támadás között		Becslés, értékelés			
7.	Éberség, elszántság	Intuitív rövidpálya		Labdahelyzetek védelméből támadásig		Védekezés támadás támadás között			
8.	Önkéntes, önkéntes	Mozgásképesség, hajlandóság		Labdahelyzetek védelméből támadásig		Labdahelyzetek védelméből támadásig			
EDZÉS FELÉPÍTÉSE									
HÓNAPHÉT	NAP	PERIÓDIZÁCIÓ	EDZÉS/MECCS	Heti cél	Hemoglobin	CÉL 1	CÉL 2	CÉL 3	Levez.
Július	31.	Férfiak	EDZÉS	Immeredés	15' állóképesség				Júli
Augusztus	1.	Szombat	EDZÉS/MECCS						
	2.	Vasárnap	EDZÉS/MECCS						
	3.	Hétfő							
	4.	Kedd	EDZÉS	Immeredés	15' labda	15' erőfejlesztés	3x11' nagytámaszkodás (8-11+8-11), 2' pihenés	6x60m, 60%, 60' pihenés	
	5.	Szerda	EDZÉS	Immeredés	20' állóképesség	8x10m, 60%, 60' pihenés	3x12' nagytámaszkodás (8-11+8-11), 2' pihenés	11-es nagytámaszkodás	
1. hét	6.	Csütörtök	EXTENZÍV TARTÓZ L	Stabilitás	20' állóképesség	7x30m 70%, 50' pihenés	3x13' nagytámaszkodás (8-11+8-11), 2' pihenés	Kapufázis	
	7.	Férfiak	EDZÉS	Szorgalom					
	8.	Szombat	EDZÉS/MECCS						
	9.	Vasárnap	EDZÉS/MECCS						
	10.	Hétfő	EDZÉS						
	11.	Kedd	EDZÉS	Szorgalom	15' labda	15' stabilitás	3x13' nagytámaszkodás (8-11+8-11), 2' pihenés	7x30m 70%, 50' pihenés	
	12.	Szerda	EDZÉS/MECCS	Koordináció	20' koordináció	8x10m 80%, 40' pihenés	3x14' nagytámaszkodás (8-11+8-11), 2' pihenés	Dokumen	
2. hét	13.	Csütörtök	EXTENZÍV TARTÓZ IL	Stabilitás	10' állóképesség	20' erőfejlesztés	3x13' nagytámaszkodás (8-11+8-11), 2' pihenés	Kapufázis	
	14.	Férfiak	EDZÉS	Immeredés	20' labda	4x13' nagytámaszkodás, 2' pihenés		Szorgalom	
	15.	Szombat	EDZÉS/MECCS		15' állóképesség	15' erőfejlesztés	3x13' nagytámaszkodás (8-11+8-11), 2' pihenés	7x30m 70%, 50' pihenés	

Hogy e képességeket milyen eszközökkel fejlesztjük, csak rajtunk és a fejleszteni kívánt csoporton múlik. Néhány esetben elegendő a beszélgetés, olykor szükség van egy-egy játékon keresztül történő értékközvetítésre. Adhatunk feladatot a játékosoknak, hozhatunk egy cikket, egy példát az életből, megnézhetünk egy filmet, hallgathatunk zenét, belinkelhetünk egy videót a közös csoportba, elmehetünk edzés helyett csapatépítő bowlingozásra, paintballra, amire anyagi kereteinkből futja.

Nincs egyetlen jó és helyes megoldás. Az adott közösség szempontjából eredményes módszer megtalálása az edző, a tanár feladata. Hogy ki, milyen és mennyire kreatív ötlettel áll elő, az már az „art of coach” és az edzői szabadság értelmezésének függvénye!

Összefoglaló kérdések⁴⁰

1. A foglalkozások mely fázisaiban célszerű a személyiségfejlesztő, csapatépítő játékok használata?

- az edzés előtt az öltözőben
- bemelegítés közben
- az edzés érdemi részében
- levezetésnél
- az edzés után

⁴⁰ Helyes válaszok: 1. kérdés: b és d, 2. kérdés: b és c, 3. kérdés: a, c, d, 4. kérdés: c, 5. kérdés: mind a négy megoldás helyes.

2. Válaszd ki a bűnmegelőzés módszertanának elemeit!

- a) kérdésfelvetés
- b) probléma azonosítása
- c) reflexiós kör
- d) feladatkiadás
- e) elbeszélgetések

3. Milyen teendőink vannak, ha öltözői lopást észlelünk?

- a) a sértettek azonosítása
- b) a játékosok kihallgatása
- c) a kárérték megállapítása
- d) rendőrség értesítése
- e) a játékosok azonnali hazaengedése

4. Mit fejleszthetünk a Leila és Mohamed című játékkal?

- a) önbizalmat ad a játékosoknak
- b) összehozza a csapatot
- c) segít azonosítani a sztereotip gondolkodást

5. Milyen lehetőségeink vannak a játékosokkal történő kommunikációra?

- a) közösségi média felületei (fb csoport)
- b) online és offline kérdőív
- c) egyéni és csapatszintű beszélgetések
- d) játékok formájában történő értékközvetítés

VI. KOMMUNIKÁCIÓ, ESZKÖZÖK A HATÉKONYSÁG ÉRDEKÉBEN, TANÁRI MINTÁK, SZEREPEK

Sportfoglalkozást tartani könnyű és egyben nehéz feladat is. Egyszerűbb, ha a gyerekek egy cél érdekében, valamelyik sportágat választva járnak hozzánk edzeni, de ilyenkor azt várják tőlünk, hogy olyan tudást adjunk át nekik, amittől jobba válnak az adott sportban, fejlődni akarnak, bennük van a célorientáltság és a versenyszellem. A testnevelésórák pedig azért lehetnek nehezebbek, mert különböző képességű, fizikai állapotú, motiváltságú, akár nemű gyerekek számára kell olyan foglalkozást tartani, ami egyrészt követi a tananyagot, másrészt mindenki számára pozitív lecsengése van. Az erősebb sem érzi azt, hogy ma sem csinált semmit, és a gyengébb fizikumú sem keseredik el a számára túl megerőltető feladatoktól. Egyenletesnek kell lenniük az óráknak, hogy mindenki fejlődni tudjon.

A bizalom megszerzése az első pillanattól kezdve fontos, hiszen ez lesz a játékos és edző közötti együttműködés alapja.

A bizalom elvesztése nagyon könnyű. Sajnos a mai napig létezik a testnevelőtanárok és edzők körében olyan tanári attitűd, amely azon a tévhiten alapul, hogy viccelődéssel a gyermek megnyerhető. **A viccelődés önmagában természetesen nem probléma, de sok esetben ez iróniába és élcelődésbe torkollik, amely még rosszabb, ha annak**

tárgya valamely diák vagy játékos. Bizonyára sokunkban élnek azok a képek, amikor a testnevelőtanár odaszól a kötélén csimpaszkodó diáknak: „Mi van, nyúlbéla, nem tudod egyik kezed a másik fölé emelni?” Lehet, hogy ezen az osztály ideig-óráig jót nevet, de amikor **az osztály vagy a csapat minden tagja megkapja saját kis jelzőjét, akkor egy idő után a skatulyázó edző hiteltelenné válik. Nem melleleg, kortól és érettségtől függ az, hogy az iróniát érti-e a gyermek. Ami vicces nekünk, sértő lehet a gyermek számára.** Nagyon könnyen veszíthetünk így el fiatal, választhat másik sportágat, vagy utálhatja meg egy életre a sportot.

A kommunikáció kiemelt jelentőségű lesz minden pillanatban, minden közegben. Fontos az egyszerű tesiórán, és még fontosabb az edzésen, ahol többnyire valamilyen megmérettetésre készülünk. Sem az ellenségeskedés, sem a túlzott barátkozás nem vezet eredményre. Tanárként, edzőként értéket közvetítünk, s a legszerencsésebb az, ha hiteles, rokonszenves képet közvetítünk

magunkról. Hangvétélünk legyen határozott, ám baráti, fogalmazzunk egyértelműen. Az időnkénti humor, esetleg egy-egy személyes példa elmesélése elősegítheti az oldottabb, munkára alkalmas légkör kialakítását.

Keresnünk kell, hogy kihez, milyen kommunikációs csatornán át vezet az út. Sok edzőtől láthatjuk, hogy folyamatosan kiabál, instruál. Bizonyos esetekben erre szükség is van, hiszen egyrésztől motiválnunk kell a játékost, másrésztől segíteni neki. De nézzük meg, mit veszíthetünk, ha folyamatosan emelt hangon kommunikálunk. Ismét korosztálytól és érettségtől is függ, de lehetnek gyerekek, akiket a kiabálással hamar elűzünk a sportpálya környékéről. Nincs hozzászokva otthon ehhez a stílushoz, vagy éppen túl sok ilyet lát, és emiatt elmegy a kedve a foglalkozástól. Másrészt az az edző, aki folyamatosan üvölt, szintén hitelét veszti. A hangunkat akkor kell felemelni, ha valamit nyomatékosítani, hangsúlyozni szeretnénk. Ha normális hangon beszélünk, és olykor-olykor valamit hangosabban mondunk, akkor a gyerek tudni fogja, hogy ez most fontos mondanivaló volt. Ezzel szemben, ha mindig kiabálunk, egy idő után a gyerek azt megszokja, és már nem fog figyelni ránk. Az ilyen edző aztán nem érti, hogy szavai miért nem hatnak a gyerekekre. **A válasz egyszerű: ő is megkapja saját skatulyáját (Ne foglalkozz vele, mindig ordít!), s innentől kezdve hatástalanná válik az alkalmazott technika.**

Vannak azonban egyedi esetek is. Vannak játékosok, gyerekek, akik hosszú magyarázatot igényelnek, hogy megértsék a feladatot. Nekik részletes feladatkiadásra van szükségük. Lesznek, akik ezt unni fogják, mert azonnal értik, átlátják a feladatot. Ebben az esetben két lehetőségünk van: **vagy időről időre szétválasztjuk őket, vagy megkérjük az ügyesebbeket, hogy mutassák be a gyakorlatot a csapatnak.** A gyerekek imádják a felelősséget, sokan szeretik megmutatni, ha tudnak, értenek valamit. Hagyjuk nekik, adjuk át a stafétabotot, vezényeljék le ők a feladatot, magyarázzák el ők a társaknak.

A motiválás is több technika igénybevételével történhet. Egyrésztől eszünkbe juthatnak a nagy edzői monológok, ahol a tréner hosszasan, többnyire emelt hangon igyekszik felrázni a csapatot. Ilyenre példa Al Pacino beszéde, amelyet a Minden héten háború című filmben láthatunk. Másrésztől vannak, akik nyugodtan, higgadtan, példabeszéd-szerűen motiválnak. Itt azt fontos megérteni, hogy mindenkire más hat. Elképzelhető, hogy valakivel valóban kicsit hangosabban kell beszélni, lesznek, akiket biztatni kell, és találkozni fogunk olyan játékosokkal is, akinek direkt, egyértelmű utasítások növelik a teljesítményét.

Ez igaz lehet a testnevelési órákra is. Ne higgyük, hogy a korábban említett, néhol a sértegetés határait feszegető élcelődés mindenkit motivál. Sokaknak ez azonnal kedvét szegi, csak néhányan lesznek olyanok, akikből az a válaszreakció tör elő, hogy „azért is megmutatom”. Ezért a tanárnak, edzőnek fel kell tudnia ismerni, hogy kinek mi segít az eredményességben. Lehet, hogy

valaki vizualizáció útján képes könnyebben megérteni a feladatot, neki be kell mutatni a gyakorlatot. Ma már nem ördögtől való, hogy egy feladatot lejátszunk videón, akár a saját telefonunkon. Betehetjük a Facebook csoportba az aznapi gyakorlatot, hogy a játékosok előre megnézhessék, mi vár rájuk.

Lesz, akinek ez sem elég, még a kezét és a lábát is fogni kell, hogy megértse a helyes testtartást. Másnak csak egy kis odafigyelésre, törődésre lesz szüksége, és szárnyakat kap. Leginkább a visszahúzódo gyerekekre igaz ez. Nekik kell a bátorítás, a dicséret, a pozitív feedback. Sajnos gyakori edzői magatartás, hogy csak a hibát javítjuk, amikor jól zajlanak a gyakorlatok, azt természetesnek vesszük. Pedig egyénnek és csapatnak egyaránt jólesik, ha ilyenkor is megállítjuk a feladatot és azt mondjuk: „Így kell ezt csinálni, nagyszerű volt! Mindenki látta? Nem? Kérlek, mutasd be ismét!”

A lényeg tehát, hogy próbáljuk meg kommunikációnkat személyre szabni, és legyünk tisztában azzal, hogy a mai kor gyermekének tiszteletét csak viccelődéssel kivívni nem lehet. Bánjunk velük partnerként, vonjuk be őket, adjunk nekik feladatot, kapjanak felelősséget!

Ehhez a következőket kell számba vennünk:

- Kiknek tartunk órát/foglalkozást?
- Mennyi a résztvevők száma?
- Milyen fizikai állapotban vannak, milyen a terhelhetőségük?
- Milyen típusú feladatokat kedvelnek, melyeket nem?
- Honnan hová szeretnénk eljutni velük az óra, illetve a tanév során?
- Vannak-e nehezen kezelhető diákok a csoportban?
- Ki(k)re lehet számítani?
- Mi a cél, amit szeretnénk elérni?
- Milyen módszereket használjunk?
- Milyen reakciókra számíthatunk?
- Melyek az előre látható nehézségek?
- Várhatók-e kérdések, és ha igen, milyenek?
- Mennyi idő áll rendelkezésünkre, és hogyan érdemes praktikusán beosztani?
- Hogyan tehetjük érdekessé az egyes blokkokat?
- Milyen eszközöket használhatunk, használunk-e egyáltalán eszközöket?
- A terem, szabadtér milyen lehetőségeket kínál?

Előzetes feladatok:

- Tervezzük meg az órát/a foglalkozást!
- Ellenőrizzük a felszereléseket, a sporteszközöket!
- Figyeljünk arra, hogyan tudnánk a legkomfortosabb körülményeket kialakítani!
- Gondoljuk át a biztonsági kérdéseket!

A foglalkozást érdemes energetizáló, ráhangoló gyakorlattal kezdeni. Ennek nem kell hosszúnak lennie, csupán olyannak, ami megadja az alaphangulatot. Például nem túl hatásos kezdés, ha elküldjük a gyerekeket három kört futni, hogy bemelegítsenek. Ez csak az igazán motiváltaknál működik. Azok a gyerekek, akik kevésbé ügyesek, már az elején elvesztik motiváltságukat. Figyeljünk oda a gyerekekre! Van olyan gyerek, aki nehezen veszi ezeket a köröket, mert nem ismeri a futótechnikát: nem osztja be az erejét, rosszul lép, és emiatt már az első száz méteren szúr az oldala.

Ha ezekre odafigyelünk, és észrevevesszük, hogy mi a probléma oka, akkor javítani is tudunk rajta. Ha nem, akkor a gyerekeknek nem lesz öröme a mozgásban, mert lassú és rugalmatlan. Elveszti a kitartását, és csak nyűgnek éli meg az egész órát. Persze nem tudunk minden órára valami újjal és különlegessel készülni, de ez nem baj. Lesznek feladatok, amiket szeretnek a gyerekek és sokszor és szívesen megcsinálják, és lehet a hatásos kezdés eszközeivel is élni, hogy a kialakult szimpátia és bizalom segítse az óránkat. Röviden mondhatunk is az óra elején valamit, pl. személyes példát, vicces történetet, idézetet, és feltehetünk egy gyors kérdést is. Ezzel megnyerjük őket, ami aztán nagy segítség lesz a későbbiekben. Persze csak akkor, ha egyénileg továbbra is figyelünk a gyerekekre és azt látják, hogy tényleg fontosak a számunkra. Egy-egy gyerek megnyeréséhez elég annyi, ha pl. tudunk egy személyes problémájáról vagy sikeréről, és erre rákérdezzük, gratulálunk stb. Ha valaki beteg volt, megkérdezzük tőle, hogy van. Apró, de fontos részletek ezek a kommunikációnkban, amelyek „olajozzák” az emberi kapcsolatokat, a pozitív kötődés pedig jó hangulatú órákat eredményez.

A foglalkozás felépítésére is vigyázzunk. Az egyes blokkoknál a bevezetés, a magyarázat, a feladat ismertetése rövid legyen. A bemelegítésre maximum a foglalkozásra rendelkezésre álló idő 15%-át szánjuk. A tartalmi rész 70% legyen, míg a befejezésre, levezetésre ismét az idő maximum 15%-át szánjuk. Figyeljünk arra, hogy a foglalkozásnak legyen íve, vagyis a felvezető szakaszt kövesse egy fokozottabb aktivitást igénylő rész, majd némileg ismét csillapodjon a tempó.

Nem számíthatunk arra, hogy a csoport tagjai végig hasonló intenzitással összpontosítsanak, ezért ne haragudjunk rájuk, hanem alakítsuk ki az óra szabályrendszerét, amit közösen fogadunk el és erre minden szükséges alkalommal utalunk vissza.

Az órán elhangozhatnak kérdések részünkről és a diákok részéről is. A valódi kérdés konstruktív, előrevivő, őszinte, érdeklődő. Azért kérdezőnk, mert valamit nem értünk, valaki lemaradt, valaki többet szeretne tudni a feladatról, fél, esetleg kíváncsi, tanárként pedig ellenőrizni szeretnénk, mindenki megértett-e mindent.

Vannak azonban „nem valódi kérdések” is, amikor a kérdező rivalizál, méreget, „kószol”, felhívja magára a figyelmet, akadékoskodik, ellenáll. Ezekre is tudnunk kell reagálni, mindenképpen úgy, hogy nem személyes támadásnak vesszük, és belemegyünk a játszmába, hanem válaszolunk, és ha a játszma mégis folytatódik, jelezzük, hogy majd az óra végén megbeszéljük a kérdést, de most haladnunk kell. Ne adjuk át az irányítást ilyenkor sem, és inkább a valódi kérdéseknek engedjük teret.

1. KOMMUNIKÁCIÓS TECHNIKÁK

Az órán a kommunikációnk is jelzi, hogy kiválóan felkészültek vagyunk. A jól felépített, érthető feladatlírások egyértelműsítik és sugallják az edző magabiztosságát, felkészültségét. Utóbbit azonban könnyen alááshatja a hadarás, a halk beszéd, a túl sok információ, a szemkontaktus kerülése vagy a követhetetlenség.

A verbális és nem verbális elemek, vagyis amit mondunk és ahogyan mondjuk, amilyen gesztusokat, mimikát, testbeszédet és hangot használunk, különböző arányban befolyásolják a hallgatóságot. Általában a verbalitás 7%-ban, a vokalizáció 38%-ban, a testbeszéd pedig 55%-ban befolyásoló erő.⁴¹ Kommunikációnkat ezeknek az arányoknak a fényében érdemes végiggondolni, megtervezni. Tudatos

⁴¹ Lásd: Pease, Barbara – Pease, Allan: A testbeszéd enciklopédiája. Park Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012.

felkészüléssel, az esetleges hibák előzetes végiggondolásával, kiküszöbölésével, valamint a diákoktól való visszajelzés kérésével jelentősen javíthatjuk kommunikációnk hatékonyságát.

A kommunikációs hibákat és a javítási lehetőségeket az alábbi táblázat foglalja össze:

Kommunikációs csatorna	Hiba	Korrekció
Verbális	- túl hosszú és bonyolult mondatok - szóismétlés - túlzott szűkszavúság - szakzsargon - káromkodás	- tanuljunk meg egyszerűen, de lényegre törően beszélni, - tudatosan kerüljük a szakzsargont
Vokális	- nem megfelelő hangerő, hangszín, tempó, hangsúly, vagyis túl halkán vagy túl hangosan beszélünk, hadarunk, monoton a hangszínünk, nem hangsúlyozunk	- kérdezzünk vissza, érthető-e, hallható-e, amit mondunk
Testbeszéd	- merev állás/ ideges fel-alásétálás/ "tánc" - testrészek, ruhadarabok piszkálása - domináns/alárendelődő testtartás - szemkontaktus kerülése/„fixírozás”	- stabil, nyitott, határozott, állás- és ülésmód, kezek nyitott, tenyérrel felfelé tartása, pásztázó szemkontaktus (mindenki kapjon belőle)

Legcélravezetőbb, ha a kommunikációnkban az őszinteségre, nyíltságra törekszünk, az érzéseinket fejezzük ki, tiszteljük a másik felet. Ezt az eszköztárat használja az **asszertív kommunikáció**. Segít a megoldások keresésében, a konszenzus kialakításában, s lehetővé teszi gondolataink kifejezését anélkül, hogy a másikat megaláznánk, megbántatnánk. Az asszertív kommunikáció használatával határozottan, de tisztelettel képviseljük az álláspontunkat. Az asszertivitás azáltal, hogy erősíti a személyes hatékonyságot, javítja az emberi kapcsolatokat. Az **asszertivitás olyan kommunikációs módszer, amely ötvözi az önérvényesítést és a mások érdekeinek figyelembevételét. Nem erőszakos, de kifejezi azt, amit mondani szeretnénk, és mivel a tisztelet fontos alapeleme, ezért növeli a szociális hatékonyságot is. Alapja, hogy a beszélő a szándékait és a céljait nyíltan megfogalmazhatja, érzéseit őszintén megoszthatja.**

Maga az asszertív viselkedés a nem verbális kommunikációban, a **magabiztos fellépésben** nyilvánul meg, vagyis:

- a szavakkal összhangban van a testbeszéd (kongruens);
- nyílt tekintet, megfelelő ideig tartó szemkontaktus (nem meredünk a partnerünkre, de nem is sűtjük le a szemünket);
- határozott és nyugodt beszéd;
- egyenes testtartás.

A magabiztos, önbizalommal teli viselkedés elérése a legtöbb ember számára nem egyértelmű, sőt nehézségekbe ütközik. Mindennek az az oka, hogy tele vagyunk félelmekkel, sztereotip képekkel önmagunkkal és másokkal kapcsolatban is, így sokszor saját önértékelésünkön is dolgoznunk kell.

Ahhoz, hogy az asszertivitás lényegét megértsük, ismerjük meg az agresszív és passzív viselkedés jellemzőit.

Passzív viselkedés

„Senkit nem érdekel, amit mondok! Úgysem az lesz, amit én szeretnék. Vajon jól mondom a dolgot?” Ezek az elbizonytalanító gondolatok kiülnek az arcunkra, motiválatlannak vagy görcsösnek tűnhetünk, testtartásunk pedig tétovává válhat. A **passzív** emberek háttérbe szorítják **saját igényeiket**, minden **döntést** átadnak mások kezébe.

Ha valaki passzívan viselkedik, arra jellemző, hogy nincs önbizalma, magát másoknál értéktelenebbnek tartja, és azt hiszi, mások is így látják őt. Eleve a kudarcra számít, ezért inkább háttérbe vonul. Így motivációja sem nagyon van, s gyakran lelkiismeret-furdalást is érez. Még mielőtt konfliktus alakulna ki, megadja magát. A passzív viselkedés azon a meggyőződésen alapul, hogy a másik ember igényei vagy kívánságai fontosabbak, mint a sajátjaink. A másik félnek vannak jogai, nekünk nincsenek. Csak kis mértékben tudunk hozzájárulni a dolgok megoldásához, míg a másik fél teljes mértékben. A passzív viselkedés célja, hogy mások kedvében járjunk, és elkerüljük a konfliktusokat. Az ilyen ember nem áll ki a jogaiért, vagy ha igen, akkor oly módon teszi, hogy azt mások figyelmen kívül hagyják. Bocsánatkérő, bátortalan beszéd jellemzi.

Agresszív viselkedés

A másik véglet, hogy valaki csak a saját akaratát kívánja érvényre juttatni, amit a többi ember **agresszivitásnak** él meg. Erre a kommunikációra a dominancia jellemző, ami azt sugallja: „felsőbbrendű vagyok nálad”. Az agresszív személy akarata ugyan érvényesül, de eközben a másikat **megalázza**. Erre a kommunikációra jellemző közlések: „A te hibád! Eddig elégedett voltam, de most mélypont, amit művelsz!”

Az agresszív attitűdnek és viselkedésnek is hasonló a gyökere. Itt is alacsony az önértékelés, és ennek kompenzálásaképpen alakul ki a látszólagos önbizalom. Az ilyen viselkedésű emberek kíválonak szeretnék látni magukat, ezért másokat alulértékelnek. Úgy tesznek, mintha nem lenne másokra szükségük, és azt gondolják, nem látszik, mennyire nincs önbizalmuk. A kommunikáció haragos, vádaskodó, az ilyen ember mindent kontrollálni akar, nem érdeklik mások érzései.

Az agresszív viselkedés azon a meggyőződésen alapul, hogy az ember saját igényei, kívánságai és véleményei fontosabbak, mint másokéi. Az agresszív ember azt gondolja, hogy neki vannak jogai, másoknak nincsenek, hogy ő teljes mértékben hozzájárul a probléma megoldásához, míg mások nem. Az ilyen ember célja a mindenáron való győzelem, ha kell, akár mások személyének és érdekeinek figyelmen kívül hagyásával is.

Az agresszív ember kiáll jogaiért, de eközben megsérti mások jogait. Mások igényeit, kívánságait, érzéseit és véleményeit figyelmen kívül hagyja.

Az agresszív magatartás látszólag hatékony lehet. Legfőképpen a passzív, alárendelődő ember hódol be könnyen az agresszióknak. Az így elért eredménynek azonban nagy ára van. **Amit esetleg megnyerünk tartalmi szinten, azt elveszítjük kapcsolati, érzelmi szinten**, mert az agresszió rendszerint frusztrációt vagy viszont-agressziót szül. Például a sorozatos szidás, vádaskodás, minősítés egy órát vagy foglalkozást sem fog előrevinni hosszú távon. A résztvevők önértékelését jelentős mértékben rombolja, emiatt a motiváció is gyakran megszűnik.

Asszertivitás

Az asszertív ember megjelenése **bizalmat** keltő: **nyílt** és **őszinte**, a társa szemébe néz, hangja **határozott** és meleg. Ha pedig konfliktushelyzetbe keveredik, a „te közlések” helyett „én közléseket” használ. Ez azt jelenti, hogy azt fejezi ki, ahogyan ő érzi magát, és nem a másikat hibáztatja vagy a másik nevében nyilatkozik azzal kapcsolatban, amire gondol, hiszen azt szeretné, hogy a másik **egyenrangú félként** érezze magát. Például, ha valamivel nem ért egyet, nem azt mondja, hogy „de hülye vagy”, hanem valami ilyesmit: „ne haragudj, de nekem nagyon rosszul esik, amikor...” vagy „nekem ezzel kapcsolatban más a véleményem”.

A **nyugodtabb hangvétel** mellett kitűnik, hogy a közlések **egyszerűbbek, őszintébbek**, a problémát vagy megoldandó feladatot kimondják, és a közlő mindkét félnek megfelelő megoldást is ajánl.

A magyar **önérvényesítés** és az angol **assertivity** kifejezés egyfajta rámenősséget sugall. Abból a szempontból valóban rámenősségről van szó, hogy az egyén saját érdekeit érvényesíti. Ez azonban csak akkor valódi érdekérvényesítés, ha megfelelő önbizalom birtokában, mások személyének és érdekeinek elfogadásán és tiszta kommunikáción alapszik. Ha érdekeinket erőszakosan, mások feletti hatalmunk által vagy mások kijátszásával, manipulálásával érvényesítjük, már nem az lesz, mert ezek a viselkedések

félelmen és nem belátáson, megegyezésen, a felek érdekeinek figyelembevételén alapulnak. A saját képességeikben bizonytalanok pedig nem merik nyíltan felvállalni érdekeik ütköztetését, csak felülről vagy hátulról támadva mernek érdekeikért fellépni. Az **asszertív** viselkedés lényegileg különbözik az említett két szélsőséges megnyilvánulástól: az **agresszivitástól** és a túlzott alárendelődéstől, azaz a **passzivitástól**.

Az asszertív attitűd önfogadást és mások elfogadását, reális önértékelést, mások és önmagunk tiszteletét jelenti. Viselkedésben az asszertivitás felelősségvállalásban, saját érdekeink közvetítésében és mások érdekeinek figyelembevételében mutatkozik meg. Meghallgatjuk a másik felet is, és képesek vagyunk nyíltan, őszintén kérdezni. A megoldásokra vannak javaslataink. Készek vagyunk kifejezni érzéseinket, gondolatainkat, és úgy elérni a céljainkat, hogy közben a másik felet is figyelembe vesszük.

A fenti három attitűdön felül létezik egy negyedik is, amely általában nehezebben felismerhető: ez a **manipulatív** viselkedés.

Manipulatív viselkedés

A manipulatív attitűddel rendelkező nem egyenes úton próbál meg eredményre jutni, hanem kerülő úton. Ő maga nem bíz sem önmagában, sem másokban. Nem tudja elképzelni, hogy egyenesen kiállhat az érdekeiért, mert nem gondolja, hogy elfogadják. Alacsony az önértékelése, és másokat sem tart sokra. Ezért folyton gyanakszik, hogy mások hozzá hasonlóan manipulálják.

Az asszertív kommunikáció lépései

Az asszertív kommunikáció első lépése, hogy **tényszerűen** – csak a konkrétumokat figyelembe véve – **megfogalmazzuk a problémánkat**. Ezt követően **kifejezzük az érzéseinket** a problémával kapcsolatosan, de csak azt, amiért ez nekünk gondot okoz. Nagyon lényeges, hogy közben **nem szabad minősíteni** a másik felet, bármit is érzünk iránta az adott szituációban.

Fontos továbbá, hogy mindig az **adott helyzetet értékeljük**. Ezen a ponton valószínűleg kapunk valamilyen visszajelzést partnerünkötől, ez lehet mentegetőzés, támadás is.

Oda kell figyelnünk a másik fél érzéseire, arra, hogy mik az igényei a szituációval kapcsolatosan. Ha a fenti két stílusban szólítjuk meg, feltehetően a válasza számunkra nem lesz kielégítő. Ekkor jön az **igényeink kommunikálása**.

Nagyobb súlyú problémánál még a **javaslatunk kölcsönös előnyeit is taglalhatjuk**, a folyamat végén pedig **le kell vonni a következtetéseket**.⁴²

⁴² Tátrai Miklósné: Asszertivitás. In: ELLEN-SZER. Oktatói Segédlet. Szerk.: Diószegi Judit–Gratzer-Sövényházy Edit. 2014., 215–226. o.

Természetesen mind a négy attitűd ösztönösen megtalálható bennünk, a hétköznapi életben megfigyelhetjük, hogyan használjuk ezeket. Ám ha a problémáinkat szeretnénk megoldani és az önbecsülésünket növelni, akkor érdemes megtanulni az asszertív kommunikáció eszközeit, hiszen nagyobb valószínűséggel érhetünk el tartós, érzelmileg is megalapozott sikert, mint a

passzív vagy agresszív viselkedéssel. **Az asszertív kommunikáció erősíti a személyes hatékonyságunkat, ezáltal javíthatjuk emberi kapcsolatainkat,** és alkalmazása valójában kevesebb energiát visz el, hiszen érzelmileg kevesebbet vesz ki belőlünk. Minden szituációban nem alkalmazható, de sok helyzeten átsegíthet.

A magabiztossághoz hasonlóan az **asszertivitás** sem velünk született tulajdonság, hanem **tanulható, fejleszthető,** s elsajátítása elősegíti és megkönnyíti a konfliktushelyzetek megoldását. Ha valaki úgy érzi, sokszor nem éri el, amit szeretne, ha konfliktushelyzetekben gyakran tapasztal szégyenérzetet, vagy ellenkezőleg, túlzott indulatokat, amelyeken nem tud úrrá lenni, akkor mindenképpen érdemes tudatosítania a viselkedését.

Az olvasottak alapján gondold át, rád mi a legjellemzőbb!
Szeretnél-e valamilyen irányban változtatni?
Milyen lépések kellenek hozzá?

2. FELADATKIADÁS

Ahogy azt a módszertannál már említettük, megannyi feladattal lehet színesíteni a tanítást. Meglátásunk szerint az olyan élményalapú és tapasztalati tanulási módszerek alkalmazása célszerű, amelyek sokkal mélyebben hatnak az emberekre. Sportfeladatoknál bármilyen játékhoz, gyakorlathoz találhatunk ki kerettörténetet, aminek a cselekménye aztán új „célokkal” színesíti a közös munkát, és segíti további reflexiók megfogalmazását. Egy jól kiadott feladatot végig a kezünkben tarthatunk, hatékonyak lehetünk. A lényeg az, hogy először a feladattal kapcsolatos információkat osszuk meg, aztán foglalkozunk a csapatok kialakításával, amikor már mindenki ért mindent.

Alapelvek:

- Fogalmazzuk meg a feladat célját, kivéve akkor, ha a végkövetkeztetést úgy vonhatjuk majd le, ha nem neveztük meg a feladat célját.

- Pozitív ráhangolás, aktiválás – vonjunk be mindenkit, mindenki számít, mindenkinek fontos lehet a véleménye. A bevonás kiváló eszköze a kérdés.
- Feladat ismertetése – érthető legyen, kérdezzünk vissza, mindenki számára elegendőek-e az információk. Válaszoljunk a felmerülő kérdésekre. Ha csak részleges információkat adunk a feladat jellege miatt, figyeljünk arra, hogy csak a szükséges információkat adjuk át.
- Szabályok, keretek ismertetése (mit, hol, hogyan, mikor, meddig).
- Olyan feladatnál, ahol a fizikumra is szükség van, részletesen térjünk ki a biztonsági szabályokra. Jelentsük ki, hogy a feladatban csak az hajtható végre, amire a tanár, edző rábólint (lásd korábban: a tréner szava szent).
- Csoportalkotás – a feladathoz szerveződjön, ha szükséges, akkor figyeljünk a csoportszerepekre (pl. legyen mindenhol irányító). A csoportalkotásnak több variációja is létezik: véletlenszerű és tudatos. Véletlenszerű, amikor számozunk, vagy születési időt veszünk alapul, tudatos, amikor tudás és tapasztalat szerint választunk.
- Ellenőrzés – a feladat megkezdése előtt még egyszer győződjünk meg arról, hogy mindenki tisztában van-e a szabályokkal, a feladat céljaival.

3. VISSZAJELZÉSEK

Akár csoportban, akár egyénileg dolgozunk a gyerekekkel, az elvégzett feladatokkal kapcsolatban szükséges visszajelzéseket adnunk, reflexiókat gyűjtenünk, véleményeket meghallgatnunk. Az eredményesség érdekében törekedni kell arra, hogy a felek a mondanivalójukat az alábbi szabályok alapján fogalmazzák meg:

- A visszajelzés leíró legyen, ne minősítsünk, címkézzünk.
- Az észlelt viselkedésre irányuljon a közlés, ne magára a személyre.
- Konkrétumokat mondjunk, ne általánosságokat. (Pl.: „Állandóan össze-vissza beszélsz.” Helyette: „Belevágtál a szavamba, nem tudtam befejezni a gondolatomat.”)
- A pozitívnak tartott viselkedést erősítsük.
- Ha a gyermek önismeretét hivatott segíteni, akkor személyes is legyen, fogalmazzuk meg az érzéseinket, tapasztalatainkat.

Az egyes feladatok kapcsán nagyon sok reflexiót, értelmezést begyűjthetünk. Elsődlegesen a feladat célja alapján irányítsuk a kérdéseinket, hallgassuk meg mindenki válaszát. Ha a jelentkező nem a témáról beszél, vagy elkalandozik,

udvariasan szakítsuk félbe, jelezzük, hogy mondandója nem a témához tartozik, térjünk rá vissza később, akár négy szemközt, ha úgy érezzük, fontos volt.

Ha ezeket az alapvető szabályokat az első órán a szabályok megbeszélésénél tisztázzuk, akkor elég csak vissza utalnunk a közös „szerződésre”, mindenki számára nyilvánvaló lesz, hogy nem udvariatlanok vagyunk, hanem az órai munkát segítjük.

Szabályok⁴³

A szabályok tisztázása természetesen fontos. Törekedjünk arra, hogy a végleges szabályrendszert a csoport alakítsa ki, melyet így magáénak érez. Akár apró, de „nagy lelkű” kedvezményt is tehetünk az igényekhez alkalmazkodva, magunk mellé állítva így a csoport jelentős részét. Ez a kedvezmény az órák során megtérül. Pl. ha óra után ebédelni mennek, megegyezhetünk abban, hogy 2–3 perccel előbb fejezzük be az órát, így nem kell hosszasan sorba állniuk, mire bejutnak az étkezőbe. Anélkül hogy azt hangoztatnánk: „de akkor cserében...”, mondjuk inkább azt, „ha a segítségekkel addigra sikerül feldolgozni a tervezett témát, részemről nincs akadálya”. A gyerekek kimondatlanul is érezni fogják, hogy a helyzetnek tétje van, és egy általuk választott megegyezés aktív részesei. Ha a gyerekek igyekeznek a megállapodáshoz tartani magukat, figyeljünk arra, hogy mi mit vállaltunk.

A szabályok alkotásánál érdemes kitérni a megszólalás, a meghallgatás, esetleg a terem elhagyásának szabályaira.

Egyéni problémakezelés⁴⁴

Ha úgy tűnik, van a csoportban valaki, aki mindenáron magára próbálja irányítani a figyelmet, igyekezzünk megtalálni azt, ami dicséretre, pozitív megerősítésre adhat okot, így magunk mellé állítva a „bomlasztásra” használt energiákat. Pl. Kérjük fel egy feladatra, vagy kérjük ki a véleményét, és találjunk olyan elemet, mely dicsérhető, akár csak azt is, hogy megemlítette az adott jelenséget. Ez valamennyi gyerekre érvényes, hiszen rossz válasz nincs, minden esetben meg kell találni azt a mondanivalót, mely a hasznunkra lehet abban, hogy a témát a tervezett irányba gördítsük tovább. A pozitív visszajelzések motiválják a csoportot, ami a fegyelmezés helyébe léphet. A megalázás nem szerepelhet a pedagógiai módszerek között! Ha olyan kérdést tennénk fel egy renitenskedő számára, melybe valószínűleg beletörik a bicskája, az eredményt

⁴³ A kortárs segítés, oktatói kézikönyv I. 2016. szerkesztette: Diószegi Judit, anyagrész szerzője: Bácskai Tünde (korábbi cím: A kortárs segítés kézikönyve 2016.)

⁴⁴ Bácskai Tünde: A tanítási óra irányítása. In: A kortárs segítés. Oktatói kézikönyv I. Szerk.: Diószegi Judit, 2016., 68-74. o. (korábbi cím: A kortárs segítés kézikönyve 2016.)

ne ünnepeljük, finoman jelezzük, hogy úgy tűnik, azért még neki is van mit tanulnia. Ha túlzásba esnénk, az azt a kockázatot rejti magában, hogy a gyerek a megalázottságtól még elszántabban próbálna bomlasztani, illetve nincs garancia arra, hogy a csoport egy része nem éppen vele lesz szolidáris.

Vélemény⁴⁵

Minden gyereknek van véleménye, és minden gyerek szeretné azt elmondani. Figyelni kell arra, hogy mindenki teret kapjon, miközben a megszólalásokat moderálni kell annak függvényében, hogy az arányok ne tolódjanak el a „vehemensebb” felszólalók javára és a „visszafogottabbak” hátrányára. Ha mindenki érzi, hogy a véleménye fontos, ennek kapcsán kíváncsi lesz a többiekére, de ehhez figyelemmel kell kísérnie az óra menetét. Máris megteremtettük a figyelmet mindenféle további fegyelmezés nélkül.

A tanítás és a csoportmunka gyakorlott pedagógusok számára is kihívás. Nagy összpontosítást, figyelmet, valamint szociális kompetenciákat igényel. Sokan úgy gondolják, hogy a tanárok csak „leadják” az órát és mennek haza. Kívülről valóban így látszik, a háttérben azonban ott van a rengeteg felkészülésre fordított munkaóra, az órán pedig szükség van az intenzív, megosztott figyelemre, folyamatosan gondolkodni, reagálni, irányítani kell. Mindez nagyon fárasztó és hatalmas felelősséggel jár. Tetteinkkel, szavainkkal befolyást gyakorolunk a hallgatóságunkra, pontosnak, hitelesnek kell lennünk, példát kell mutatnunk. Munkánk nem múlik el azzal, hogy kilépünk a teremből, átadott gondolataink, közös következtetéseink ott maradnak a gyermekek fejében, immár ez is része lesz döntéseiknek.

Tanári stílusok a tranzakció-elemzés alapján

F. Várkonyi Zsuzsa, Sors és sérülés című könyve külön fejezetet szán a tanári stílusoknak, amelyben a pszichológiából már tanult tranzakció-analízisre, játszmaelméletre alapoz.

Elsőként nézzük át a tranzakció-analízist (TA): A tranzakció-elemzés Eric Berne amerikai pszichológus nevéhez fűződik, aki a kapcsolati működést állította a középpontba. Álláspontja szerint a tranzakció (üzenetsere) mindig két ember között zajlik, akiket erősen befolyásol a belső programozottságuk. Mindkét felet alapul veszi, és láthatóvá teszi, hogy léteznek-e ide-oda zajló játszmák. Eric Berne Emberi játszmák című könyvében fejti ezt ki először részletesen. Abból indul ki, hogy minden embernek három személyiségrész van az eszközkészletében, és ezek, mint aktuális énállapotok, megszólalhatnak. Ezek a szülő-én, a gyermek-

⁴⁵ Lásd ugyanott 73. o.

én és a felnőtt-én. A szülő-énben található az, amit egykor a szülők adtak át a gyerekeknek: támogatás, védekezés, intések, parancsok, tiltások és elképzelések arról, milyennek kellene lennie egy embernek. Ez az én lehet gondoskodó és kritikus. (Pl. „Hideg van, vegyél kabátot!” – mondja az anya a gyermekének, vagy „Mi van itt az órán? Azt gondolod, csak úgy jöhetsz-mehetsz, amikor kedved tartja?” – mondja a tanár a diákjának.)

A gyermek-énben gyerekkori érzéseinket, reakciónkat találjuk meg. Ez lehet természetes (felszabadult, spontán, játékos), lehet alkalmazkodó, és lehet lázadó (nyegle, duzzogó).

A felnőtt-én értékeli a valóságot, tárgyilagos, informatív, megállapító, tudakozódó. Mindkét énből azt engedi át, ami adekvátnak tűnik a felnőtt létben is. Teljes mértékben ésszerűnek mutatkozik, és ugyanazon a szinten kezeli a másik felet is. A szülő-én a gyermek-ént célozza és fordítva, ebben az esetben a kommunikáció nem lesz egyenrangú. Mindhárom én értékes része a teljes értékű felnőtt személyiségnek, azonban **a partneri kommunikációban a felnőtt-én a legcélravezetőbb, amely a természetes gyermek-énnel és a gondoskodó szülő-énnel egészül ki.**

Berne sorskönyvnek nevezi a program azon részét, amelyet nagyon korán alakítottunk ki a saját működésünk részeként, és amely nem kontrollal, hanem a tudat megkerülésével, automatikusan érvényesül. Ez forgatókönyvnek is hívható, amely mereven, akár több százszor is leforog az életünkben, és ugyanazzal a zárójelenettel végződik. A sorskönyv nem

életünket teszi kellemesebbé, hanem arra törekszik, hogy újabb és újabb epizódokkal igazolja a saját állításait a világról és magunkról. Életünknek minél nagyobb szelete van az irányítása alatt, annál több helyzetre reagálunk irracionálisan, jellemzően a saját kárunkra. Minél több helyzetben tudatosítjuk viselkedésünket, rendelkezünk a kontrollal, annál jobban tudunk boldogulni, pozitív élményeket szerezni, sikert elérni.

Berne háromféle sorskönyvet említ. Az egyik a **nyertes sorskönyv**, ahol az a hit kap helyet, hogy az életünk mindig sikeres lesz. Ez pozitív fordulatokat hordoz magában. **Null-szaldós**nak nevezhető az a **sorskönyv**, ahol sem magasságok, sem mélységek nem kerestetnek. És végül beszélhetünk a **vesztes sorskönyvről** is. Itt a kudarchoz vezető forgatókönyvet látjuk újra és újra megvalósulni. Az ember maga is tisztában lehet ezzel, de újra és újra csapdába kerül. A forgatókönyv parancsai ugyanis erősebbek a racionális szándéknál. Ezek megismerésére jók az önismereti programok, hogy a saját sorskönyveinkkel szembenézve tovább tudjunk lépni.

F. Várkonyi Zsuzsa a TA elméletére alapozva öt típust mutat be a pedagógusokkal kapcsolatban⁴⁶:

1. Kéred-e a tudásom?

Ez a pedagógus egyenrangú együttműködési szerződésként tekint diákjaival való kapcsolatára. Bíz a diákok munkaéhes felnőtt-énjében, a kreatív gyermek-énjében és az egészséges, alkalmazkodó gyermek-én szeletében is. Kínálatot mutat a gyerekeknek, és olyan körülményeket teremt a tanuláshoz, amelyek bevalását folyamatosan ellenőrzi. A partneri viszony fontos a számára, és természetesként tekint a gyerekek felelősségvállalására, nem tekinti őket tökéletlen konstrukcióknak. A felnőtt-én a legmeghatározóbb a kommunikációjában, ezért nem csak a harmonikus gyerekekkel ér el eredményt, hanem a kiegyensúlyozatlanokkal is. Végre van egy felnőtt a gyerekek környezetében, aki mellett a világ kiszámítható, áttekinthető és igazságos. A vele való együttlétben a diákok számára természetessé válik a hasznos tevékenység. Nincsenek kapcsolati küzdelmek, játszmák. Vele bármibe boldogan belefognak a gyerekek, mert mellette „okénak” érzik magukat.

2. A dada

Őt a gondoskodó szülői-én vezérli. Döntően pozitív a viszonya a diákokkal, ami általában érzelmi alapokon nyugszik. Együttérző, tapintatos. A szeretethiányos gyerekek mindig az ő társaságát keresik, de általában a többiek is szeretik. Akkor sem aláz meg gyereket, ha az nagy csalódást okozott neki. Inkább elvonul és sírdogál. Ő is „okénak” tekinti a gyerekeket. Játszmái általában neki sincsenek.

3. Szövetkezzünk!

Ez a tanár lázadó gyermek-énből került a pályára. Ő a gyerekekkel azonosul legtöbbször. Nem kedveli azokat a kollégákat, akik folyamatosan kritizálnak. Rendszeresen vannak is konfliktusai. Őt a jobbá tételi szándék vezeti, ezért ötletes, alapos tanár, jó humorú. Legtöbbször pályaelhagyók lesznek a felnőtt kollégákkal folytatott játszmák miatt. Gyermek-énjükből fakad, hogy mindig „meg akarják mutatni, hogy lehet jobban is csinálni”, de rendszerint zátonyra fut a felnőtteket megjavító kísérletük a játszmahelyzetek miatt, amelyekbe belecsúsznak.

4. Megint vesztettem!

Ez a pedagógus alkalmazkodó volt gyermekkorában, nem mert lázadni, ezért a vereségért pályaválasztásától várta a jóvátételt. Ő általában csendes, középserű diák volt, akinek lehet pár rossz emléke agresszívabb tanáraitól. Többnyire más kapcsolatokból sincsen nyertes tapasztalata. Neki több játszmája is van: „Elkaptalak, te gazember”, „Rajtam úgysem lehet segíteni”, „Rúgj belém!”. Egyszer áldozat, egyszer üldöző szerepet visel. Dirigál, pl.: „Idenézél előre! Figyelsz!” A gyerekeknek rendkívül érzékeny fülük van ahhoz, hogy felfedezzék, melyik én-

⁴⁶ F. Várkonyi Zsuzsa: *Sors és sérülés. M-érték Kiadó, Budapest, 2008., 200–209. o.*

szelettel állnak szemben. Itt is megérzik a dirigálás mögötti meghunyászkodás hangját. Ezért nehéz boldogulnia az ilyen tanárnak. Ő adja a legtöbb intőt, küldi másokhoz a diákokat, hogy a felelősséget ők viseljék. A gyerekek nem érzik „okénak” magukat mellette. Sokszor ő is elhagyja a pályát.

5. Legyőztelek!

Neki a kritikus szülő-énje a legfejlettebb. Akarata érvényesítésével már gyerekkorban is kevesebb volt a gondja. A felnőttek parancsuralmát ő is átélte, de ő beépítette eszközkészletébe. Minél korábban, annál hamarabb lezárult az együttérzés kiépülését biztosító életszakasz.

Ő sosem bizonytalanodik el igaza felől. Ennek pozitívuma is van, stabilak a szabályok, nem nyílnak provokatív játszmafelületek, tere van a racionális tennivalóknak is. Kedvencei a tökéletesen engedelmesek, vagy azok, akik hasonló személyiség kiépülésén dolgoznak. A legkeményebbek nem riadnak vissza a megalázástól sem. Kendőzetlenül mutatja ki rokonszenvét, ellenszenvét, ettől sok tanítványa sérül. Akiket nem szeret, azok rettegnek tőle. A legszeszéyesebbek még örömeiket is lelhetik a gyerekek kiszolgáltatottságában.

Az öt stílus elkülönítése rendkívül tanulságos, önmagunkat is be tudjuk sorolni egy-egy helyzetbe, ami aztán segíthet levetkőzni a rosszul működő mintákat és kialakítani az asszertivitáshoz kapcsolható, másokat tiszteletben tartó, „felnőtt” mintát. A kommunikációnak több szintje van, létezik a tárgyi szint és a kapcsolati szint. A tárgyi szinten a közlésünk tárgya jelenik meg, az adott tartalmat akarjuk világosan, érthetően közvetíteni. A kapcsolati szinten már az jelenik meg, hogyan kezeljük azt, akivel kommunikálunk. Itt a nem verbális jelek lesznek a fontosak (hangsúly, testbeszéd). Friedemann Schulz von Thun A kommunikáció zavarai és feloldásuk⁴⁷ című könyvében részletesen számba veszi ezeknek az aspektusoknak a jelentőségét, és az ún. hamburgi kommunikációs modell alapján elemzi az egyes eseteket és próbálja értelmezni azokat. A modell alapján létezik még az ún. önmegnyilvánulási és a felszólítási aspektus. Az önmegnyilvánulási aspektus arról szól, hogy amikor az egyén közöl valamit, önmagából is átad valamit. Ezzel az aspektussal jelenik meg a hitelesség kérdése is. A felszólítási aspektus pedig arról szól, hogy amikor valaki közöl valamit, el is szeretne érni valamilyen eredményt. Ez működik sok reklámban, propagandában és a nevelésben, illetve az oktatásban is megjelenik.

Reakcióink attól függenek, hogy melyik „füllel” hallgatjuk a tárgyi közlést. A közlésünk explicit és implicit módon is tartalmazhat üzeneteket, vagyis

egyértelműen megfogalmazva és úgy is, hogy nem mondjuk ki, igazából mit is akarunk, mégis benne van a közlésünkben. Pl.: Mondhatom az osztályban, hogy „Peti, kapcsold fel, légy szíves, a villanyt”, és azt is, hogy „De sötét van ebben a teremben!”. A cél ugyanaz, a két mondat mégis teljesen más érzelmeket vált ki. Azt gondolnánk, hogy a

közlés explicit (szavak szintjén kimondott) része a fontosabb, de ez árnyaltabb ennél. Sokszor éppen az implicit módon közvetített üzenetek a gyakoribbak, és ezek alkalmasak is arra, hogy a közlő aztán megcáfolhassa, nem ezt mondta. (Pl. „Érdekes az órád!” – mondja az egyik fél. „Nem tetszik?” – kérdezi a másik. – „Nem ezt mondtam!”) Ezeket az üzeneteket főként a nem verbális jeleinkkel közvetítjük. Gondoljunk bele, hogy például a „De jól indul ez a nap!” mondat más hangsúlyokkal, gesztusokkal, mimikával kimondva hányféle üzenetet közvetíthet. Ha az elméleteket egymásra vetítjük, akkor észlelhetjük, hogy a játzsmaelméletben is működik ez a négy szint.

A fent említett asszertivitás a felnőtt-felnőtt kommunikációt célozza meg, illetve a tárgyi szinten való kommunikációt erősíti úgy, hogy az érzelmeinket is magunk mondjuk ki, és nem hagyjuk azt a fogadó fél számára félreértelmezni. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy az az ember, aki rendszeresen implicit módon kommunikál, ne akarná majd félreérteni azt. Azonban egy csoportnál, osztálynál könnyebbé válhat a munka, ha asszertív módon, a tárgyi szintre koncentrálva, érzéseinket is tisztázva beszélünk. Ehhez elengedhetetlen, hogy mi magunk is tisztában legyünk azzal, milyenek vagyunk, milyen füllel hallunk meg dolgokat. A gúny, a szarkazmus szintén nem segíti elő egyes helyzetekben azt, hogy közlésünk tiszta és világos legyen. Túlérzékeny kapcsolati fűlnél, amikor az egyén köznapi szóhasználatával szólva „mindent magára vesz”, érdemes az önmegnyilvánulási fűlünket erősíteni, amikor a közlést abból a szempontból fogadjuk, „Mit mond nekem ez rólad? Dühös vagy, valami bánt, kicsi az önértékelésed?” Érdemes a vitákat, vádaskodásokat ezzel a technikával vizsgálni, ám itt sem szabad átesni a ló túlsó oldalára, amikor mindig csak a másik valós vagy vélt problémájára fogjuk azt, amit mond és ahogy mondja. A lényeg az lenne, hogy egyrészt empátiával nézzük a helyzetet, másrészt ne vegyünk olyan lelki terhet magunkra, ami nem rólunk szól. Ne felmentésként tekintsünk erre az aspektusra, és ne nézzünk át azon, akinek problémája van. A helyes észlelésben az aktív figyelés segíthet. Ennek lényege, hogy értékelés nélkül veszünk részt a kommunikációban, és megpróbálunk beleérezni a másik helyzetébe, empatikusak lenni. A kihallott érzelmeket, ha ideális az alkalom, visszajelezzük, újfogalmazunk, illetve kérdezzük: „Jól értem?”, vagyis mielőtt hozzátennénk a saját reakciónkat, először megpróbálunk beleérezni abba, vajon

a másikat mi mozgatja. Ezt sem lehet mechanikusan csinálni, mert nem mindig célravezető. Néha elég egy megértő mozdulat vagy egy támogató szó. Máskor látni kell, hogy ellenkezésről szól a dolog.

KOMMUNIKÁCIÓS STÍLUSOK:

- passzív,
- agresszív,
- manipulatív,
- asszertív.

AZ ASSZERTÍV KOMMUNIKÁCIÓ JELLEMZŐI:

- nyílt, őszinte,
- érdekérvényesítő,
- nem minősítő, én-közléseken alapuló.

AZ ÖT TANÁRI STÍLUS:

Kéred-e a tudásom? / A dada / Szövetkezzünk! / Megint vesztettem! / Legyőztelek!

Összefoglaló kérdések⁴⁸

1. Melyik kommunikációs stílus segíti a hatékony szociális kapcsolatokat?

- a) agresszív
- b) asszertív
- c) passzív
- d) manipulatív

2. Mi teszi hitelessé a kommunikációt?

- a) Ha az, amit mondunk és az, ahogyan mondjuk (nem verbális jelek) összhangban van.
- b) A személyes kisugárzás.
- c) Ha igazat mondunk.
- d) Ha minden áron harcolunk az igazunkért.

⁴⁸ Helyes válaszok: 1. kérdés : b, 2. kérdés: a, 3. kérdés: c, 4. kérdés: c, 5. kérdés: c.

3. Melyik nem a jó visszajelzés ismertetője?

- a) A visszajelzés leíró, nem minősíték vele.
- b) A viselkedésről jelzek vissza, nem a személyt kritizálom.
- c) Akkor is kimondom az általam vélt igazságot, ha az a másiknak nem tetszik.
- d) Konkrétumokról beszélek és nem általánosságban.

4. Az egyik jellemző nem az asszertív viselkedés jellemzőihez tartozik.**Melyik ez?**

- a) Nyílt a tekintetem, megfelelő ideig tartom a szemkontaktust.
- b) Határozott, nyugodt hangon beszélek.
- c) Beszéd közben lenézek, és tördelem a kezemet.
- d) Szavaim összhangban vannak a testbeszédemmel.

5. Milyen a valódi kérdés?

- a) konstruktív, előrevívó
- b) értelmezni szeretne
- c) akadémikuskodó, versengő
- d) ellenőrző

VII. AZ EGYES BŰNCSELEKMÉNYTÍPUSOK

A bűnözés minden korban és minden társadalomban jelentkező tömegjelenség, amely nem a modern társadalmak sajátja. Az emberi együttélés mindig is magában hordozta a konfliktusokat, ezen belül pedig az egyes jogsértéseket. Az már más kérdés, hogy az adott környezetben mi számított jogsértésnek. A Biblia szerint már az is bűnös cselekmény volt, hogy Ádám és Éva ettek a tiltott gyümölcsből. Hammurapi szteléin jól látható, hogy a rabszolgatartás szabad volt, ellenben ha valaki rablást követett el és rajtakapták, az illetőt meg kellett ölni. A Mexikó területén uralkodó azték birodalomban teljesen hétköznapi volt az emberáldozat, mivel hitük szerint a véráldozattal isteneik előtt tisztelegtek.

Az említett példák alapján jól látható, hogy a bűncselekmények körébe tartozó cselekmények meghatározása kortól és társadalomtól függően folyamatosan változott. De mi számít bűncselekménynek ma Magyarországon? Nézzük meg a definíciót!

1. A BŰNCSELEKMÉNY FOGALMA

A válaszhoz nézzük meg a **büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényt (a továbbiakban: Btk.)**, amelynek megfogalmazásában a **bűncselekmény az a szándékosan vagy** – ha e törvény a gondatlan elkövetést is büntetni rendeli – **gondatlanságból elkövetett cselekmény, amely veszélyes a társadalomra**, és amelyre e **törvény büntetés kiszabását rendeli**.

Anélkül, hogy jogi okfejtésekbe bocsátkoznánk, vessünk egy pillantást a definícióra. A fogalom három **konjunktív**⁴⁹ feltétele a következő:

- a szándékosság vagy gondatlanság,
- a társadalomra veszélyesség,
- és a törvény általi büntetendőség.

A szándékosság és a gondatlanság az elkövető cselekményhez fűződő értelmi és érzelmi viszonyulását hivatott kategorizálni. Míg szándékosság esetén az elkövető kívánta cselekménye következményeit vagy azokba belenyugodott, addig gondatlanság esetén vagy látta cselekménye lehetséges következményeit, de könnyelműen bízott azok elmaradásában, vagy azért nem látta előre azokat, mert a tőle elvárható figyelmet vagy körültekintést elmulasztotta.

⁴⁹ egymáshoz fűződő, összekapcsolt

A társadalomra veszélyességet szintén definiálja a jogalkotó: **az a tevékenység vagy mulasztás, amely mások személyét vagy jogait, illetve Magyarország Alaptörvény szerinti társadalmi, gazdasági, állami rendjét sérti vagy veszélyezteti.**

Az utolsó feltétel a törvény általi büntetendőség, amely tulajdonképpen egy nagyon régi jogelvet testesít meg. A **nullum crimen sine lege** elve kimondja, hogy **nincs bűncselekmény törvény nélkül.** Mindez garantálja a jogbiztonságot, azaz hogy senki, semmilyen körülmények között ne legyen felelősségre vonható olyan cselekmény miatt, amelyet az elkövetés pillanatában a törvény még nem sorolt a delictumok⁵⁰ körébe.

Képzeld el, hogy valaki „feketén” lép pályára egy amatőr járási bajnokság egyik fordulójában. E jelenség évtizedek óta jellemzi a magyar sportot, nemcsak a labdarúgást. Ha valaki „lebukik”, jelenleg nem követ el bűncselekményt, szimplán vét a sportági szakszövetség által kiírt versenyszabályzat rendelkezései ellen, amely miatt őt és csapatát is megbüntetik, a cselekményt a sportág szabályrendszerén belül bírálják el. Mindannyian érezzük, hogy itt jogsértés történik, mégsem lehetséges az, hogy emiatt valakit büntetőjogi szempontból felelősségre vonjanak. S arra sincs lehetőség, hogy utólag történjen meg mindez. Ha e cselekményt a holnapi naptól a Btk. bűncselekménnyé minősítené, a korábban elkövetett ilyen cselekményeket visszamenőleges hatállyal már nem lehetne szankcionálni. Érdemes elgondolkodni azon, hogy hányan lépnének akkor pályára, ha mindez bűncselekményként lenne értékelhető. Meg kell jegyeznünk: ha a szakszövetség által kiállított igazolás okiratnak minősül, még az is elképzelhető, hogy már most is bűncselekményt követ el az, aki más nevére szóló okiratot felhasznál.

Az előzőekből levonható legfontosabb következtetés az, hogy tisztában kell lennünk az egyes bűncselekmények tényállásaival, hogy képesek legyünk akár az áldozattá, akár a bűnelkövetővé válást elkerülni. Tudnunk kell, hogy hozzávetőlegesen mit tartalmaz a Btk., hiszen ha nem ismerjük az elkövetési magatartásokat, akkor nem tudunk védekezni sem ellenük, ráadásul könnyen követhetünk el bűncselekményt úgy, hogy nem is gondoltuk volna. A törvény nem ismerete azonban senkit nem mentesít a jogi felelősségre vonás alól. Éppen ezért tudatában kell lennünk annak, hogy cselekményünk meddig értelmezhető a baráti viccelődés keretein belül, s mikor lépünk át a büntetőjog területére.

Ha megismerkedtél a következő címben taglalt bűncselekményekkel, vagy esetleg a Btk. különös részével, gondold végig, hogy előfordult-e olyan eset, amikor könnyedén kerülhettél volna az elkövetői oldalra!

2. A LEGGYAKORIBB BŰNCSELEKMÉNYTÍPUSOK

Mielőtt nekilátunk az egyes bűncselekménytípusok kifejtésének, le kell szögeznünk, hogy a fejezet célja nem az ún. törvényi tényállások jogszakmai mélységű elemzése. Arra teszünk kísérletet, hogy az életben előforduló példákon keresztül, a jogszabályi szöveget segítségül hívva megpróbáljunk képet adni arról, hogy egy-egy bűncselekmény valójában milyen magatartással valósul meg. Nézzük hát ezeket a bűncselekményeket!

A Legfőbb Ügyészség honlapján közzétett adatok szerint⁵¹ 2016-ban Magyarországon **290 779 bűncselekmény** elkövetésére került sor. Sajnos ez nem azt jelenti, hogy valóban ennyi volt az összes elkövetett bűncselekmény, hiszen számtalan elkövetés marad látenciában⁵². Ez a szám csak a regisztrált, hatóságok tudomására jutott bűncselekményeket foglalja magába. Ugyanezen statisztika alapján kijelenthető, hogy továbbra is a vagyon elleni bűncselekmények teszik ki az elkövetett delictumok túlnyomó többségét. 2016-ban 152 006 bűncselekmény tartozott e kategóriába, melyből 92 149 lopás volt. Éppen ezért a **lopás** bűncselekményével kell kezdenünk a leggyakoribb bűncselekmények listáját.

a) A vagyon elleni bűncselekmények

Mint láttuk, a vagyon elleni bűncselekmények közül kiemelkedik a **lopás**⁵³, amely a Btk. szerint nem más, mint **amikor valaki mástól idegen dolgot azért vesz el, hogy azt jogtalanul eltulajdonítsa**. Ennek a jogi megfogalmazásnak a lényege, hogy saját magunkkal szemben a bűncselekményt elkövetni nem tudjuk, így nélkülözhetetlen feltétel, hogy a lopás más tulajdonára irányuljon. Másik fontos tényezője, hogy az elkövető tisztában legyen azzal, hogy az eltulajdonítás jogtalanul történik. Már csak a dolog fogalmának definiálása szükséges. Dolog alatt értünk minden emberi uralom alá hajtható, ember által fizikailag birtokolható, ingó, értékkel bíró testi tárgyat.

A lopás egyik tipikus esete az alkalmi lopás. Ilyennel számtalan helyen találkozhatunk, mivel ebben az esetben a régi közmondás érvényesül: *alkalom szüli a tolvajt*. Ilyen cselekmény bármikor előfordulhat, elég egy felügyelet nélkül hagyott csomag a vonaton, egy bolt előtt leállított, lezáratlan kerékpár, egy nyitva felejtett gépjárműablak stb.

51 <http://ugyeszseg.hu/repository/mkudok264.pdf>

52 a hatóság tudomására nem jutó, lappangó, rejtett bűncselekmények

53 Btk. 370. § Lopás

A lopás további tipikus esetei:

- **zseblopás:** ebben az esetben az elkövető az idegen dolgot a sértett közvetlen testi környezetéből és őrizete ellenére tulajdonítja el jogtalanul (pl. tömegközlekedési eszközön a kabátunk zsebéből vagy a hátitáskánkból történő lopás).
- **besurranásos lopás:** ilyenkor az elkövető a nyitva hagyott bejárati vagy teraszajtón besurran, s kihasználva a felügyelet pillanatnyi hiányát, mindenféle rongálás nélkül teszi zsebre a könnyen mozgítható értékeket (a cselekmény gyakran fordul elő irodaházakban, ahol az idegen személy jelenléte nem szokatlan).
- **betöréses lopás:** a hétköznapi nyelvben nagyon helytelenül úgy szokták mindezt megfogalmazni, hogy kirabolták a házat. Ha valaki dolog elleni erőszakkal (pl. ablak, ajtó befedése) hatol be egy ingatlanba, és onnan különféle értékkel bíró tárgyakat visz el, e bűncselekményt követi el.
- **trükkös lopás**⁵⁴: alapvetően az időseket érintő elkövetési mód. Ennek során az elkövetők különféle szakembernek adják ki magukat, s míg az egyik szóval tartja a sértettet, a másik a könnyen mozgítható értékeket zsebre vágja. E módszernek számtalan fedő sztorija van.
- **gépkocsilopás:** a garázsban vagy utcán álló gépjármű eltulajdonítását jelöli.
- **gépkocsiból lopás:** a gépkocsi-tulajdonosok számtalan dolgot tárolnak a jármű utasterében, s sokszor mindezt látható helyen, felügyelet nélkül hagyják. Az elkövető nemes egyszerűséggel betöri a szélvédőt, benyúl az ablakon, s már távozik is az autóban felejtett telefonnal, GPS-szel, lappal.

Most nézzünk meg egy a sportpályákon gyakran előforduló, vagyon elleni bűncselekményt. A sportolók túlnyomó többsége hétköznapi öltözetben érkezik meg a sportlétesítménybe, ahol aztán átöltözik, s valamennyi értékét az öltözőben hagyja. Bizonyos sportágak létesítményeiben nincsenek külön szekrények, a csapat minden tagja ugyanabban az öltözőben öltözik, s a helyiséget egy kulcs nyitja, amit általában az utolsó magával visz a foglalkozásra. Vagy mégsem... Ilyenkor szokott a baj megtörténni, ugyanis az arra járó szemfüles tolvaj pillanatok alatt pakolja ki a teljes öltözőt. Visz mindent, ami a kezébe akad: telefont, készpénzt, cipőt. **Ennek elkerülésére az előző fejezetben kínáltunk megoldást.**

Ha már az öltözőben vagyunk, nézzük meg a következő vagyon elleni bűncselekményt. Néha előfordul, hogy a vesztes csapat tagjai nehezen viselik a vereséget, s összetörik a szemetest, letörik a fogasokat, vagy éppen a zuhanyzóban tesznek kárt. **Ezzel ki is merítik a rongálás**⁵⁵

⁵⁴ Korábban már tárgyaltuk Az áldozattá válás megelőzése és áldozatok segítése című fejezetben.

⁵⁵ Btk. 371. § Rongálás

bűncselekményét. A Btk. megfogalmazásában rongálásnak minősül, ha valaki idegen vagyontárgy megsemmisítésével vagy megrongálásával kárt okoz.

Sokan nem tudják, de rongálás a **graffitizés is**. A mások tulajdonában lévő fal, kerítés, szerelvények, járművek összefirkálása, illetve falfirka⁵⁶ elhelyezése is bűncselekmény, s korántsem elhanyagolható, hogy adott esetben szabadságvesztéssel is büntethető.

A vagyon elleni bűncselekmények kategóriáján belül még egy bűncselekményről kell szólnunk. Ez nem más, mint a **csalás**⁵⁷, amelynek nagyon sokan esünk áldozatául. A csalás során az elkövető **a jogtalan haszonszerzés végett mást tévedésbe ejt, vagy tévedésben tart, és ezzel kárt okoz**. Gyakori eseteként említhetjük a különféle **termékbemutatókat**, amelyeken tulajdonképpen teljesen értéktelen tárgyakról állítanak csodaképességeket, s vásároltatják meg a hozzá nem értő áldozattal. Csalásnak minősül az is, amikor valaki kölcsönt kér egy másik személytől, mindenféle családi problémákra és egyéb okokra hivatkozással, ígéretet tesz annak visszafizetésére, ugyanakkor már a kérés időpontjában tisztában van azzal, hogy nem tudja és nem is akarja a kölcsönt visszafizetni. Csalásnak minősül a korábban már említett „unokázós” bűncselekménytípus⁵⁸ is.

A lopás vagyon elleni bűncselekményének lényege, hogy valaki idegen, értékkel bíró dolgot úgy vesz el másától, hogy azt a sértett nem észleli. Ilyen kategória a

- zseblopás,
- besurranásos lopás,
- trükkös lopás.
- betöréses lopás,
- gépkocsilopás, illetve gépkocsiból lopás,

A vagyon elleni bűncselekmények közé tartozik még a rongálás, valamint a csalás.

b) A vagyon elleni erőszakos bűncselekmények

Képzeld el, hogy fiatal, 12–13 év körüli játékosaink az edzés után egyedül sétálnak ki a pályáról a közeli, de azért már látótávolságon kívül eső buszmegállóhoz. Nyugodtan, de remélhetőleg egymással beszélgetve várják a buszt, amely majd hazáig szállítja őket. Ekkor azonban megjelenik egy négyfős, idősebb, 17–18 éves fiúkból álló banda, akik körbeállják játékosainkat. Már a körbeállítás sejteti, hogy a felek között

⁵⁶ Btk. értelmező rendelkezés: festékszóróval, filctollal vagy bármilyen más felületképző anyaggal létrehozott képi, grafikus vagy szöveges felületbevonat, amely nem a vagyontárgy rendeltetésszerű használatához szükséges.

⁵⁷ Btk. 373. § Csalás

⁵⁸ Korábban már tárgyaltuk Az áldozattá válás megelőzése és áldozatok segítése című fejezetben.

hierarchia van, a fiatalabbak hamar félelmet éreznek. A banda tagjai először csak kérdezősködnek, majd kötekednek és provokálnak. Végül felszólítják a fiatalabbakat, hogy adják át telefonjaikat, különben csúnyán pórul járnak, könnyen eltörhet a kezük, s akkor egy darabig nem kell a pályára jönniük. A fiatalok engedelmeskednek, és átadják a telefonjaikat. Ebben a pillanatban megvalósul a **rablás⁵⁹ bűncselekménye**, az egyik legsúlyosabb vagyon elleni erőszakos bűncselekmény.

Néhány olvasóban felmerülhet a kérdés, hogy ha az elkövetők egy ujjal sem nyúltak a fiatalabbakhoz, akkor miért minősül mindez rablásnak.

A választ a Btk.-ban találjuk meg, amely szerint rablás valósul meg, ha **valaki idegen dolgot jogtalan eltulajdonítás végett úgy vesz el másától, hogy evégből**

a) valaki ellen erőszakot, illetve az élet

vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmaz, vagy

b) öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezi.

A rablás elkövetéséhez tehát nem szükséges feltétlenül erőszak⁶⁰, elegendő az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetés⁶¹. Azért fontos mindennek a megértése, mert nagyon komoly bűncselekményről van szó. A rablás alapesete is már két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel sújtandó.

A rablás második fordulata az **öntudatlan vagy védekezésre képtelen állapotba helyezést jelöli meg elkövetési magatartásként**. Ennek klasszikus példája, amikor valakinek az italába olyan szert kevernek, amelynek hatására a sértett mély álomba kerül, vagy eszméletét veszti, s amíg a sértett ebben az állapotában van, addig az elkövető elveszi az áldozat értékeit. Védekezésre képtelen azonban az is, akit lekötöznek.

A rablás harmadik verziója⁶², amikor **a tolvaj erőszakot alkalmaz az őt tetten érő sértettel szemben**. Ilyenre példa, amikor a boltban a biztonsági őr észleli a lopás tényét, majd megközelíti az elkövetőt, aki miután észleli a lebukást, a biztonsági őrt a földre lökve távozik az üzletből.

Egy-egy cselekmény minősítése azonban nem ilyen egyszerű, ugyanis vannak hasonló elkövetési magatartást szabályozó tényállások. Íme a **kifosztás⁶³**

⁵⁹ Btk. 365. § Rablás

⁶⁰ Btk. értelmező rendelkezés 4. pontja: Erőszakos magatartásnak minősül a más személyre gyakorolt támadó jellegű fizikai ráhatás is, abban az esetben is, ha az nem alkalmas testi sérülés okozására.

⁶¹ Btk. értelmező rendelkezés 7. pontja: Eltérő rendelkezés hiányában súlyos hátrány kilitásba helyezése, amely alkalmas arra, hogy a megfenyegetettben komoly félelmet keltsen.

⁶² Btk. 365. § (2) Rablás az is, ha a tetten ért tolvaj a dolog megtartása végett erőszakot, illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetést alkalmaz.

⁶³ Btk. 366. § Kifosztás

bűncselekményének megfogalmazása: kifosztás bűncselekményét követi el, aki idegen dolgot jogtalan eltulajdonítás végett

- a) úgy vesz el mástól, hogy evégből **lerészegíti, vagy bódult állapotát idézi elő,**
- b) az általa más bűncselekmény elkövetése során alkalmazott erőszak, illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetés hatása alatt álló személytől vesz el, vagy
- c) védekezésre képtelen, illetve a bűncselekmény felismerésére vagy elhárítására idős koránál vagy fogyatékosságánál fogva korlátozottan képes személytől elvesz.

Első olvasatra nehéz megmagyarázni, hogy mi a különbség a kifosztás egyes fordulatai, valamint a rablás között. Az a) pont vonatkozásában egyszerű dolgunk van: ha az elkövető a sértettet leitatja, vagy egyéb módon bódult állapotba helyezi, és ezt az állapotot kihasználva elveszi a sértett értékeit, kifosztást követ el. Ennek gyakori elkövetési módja, amikor egy hölgy megismerkedik a szórakozóhelyen a férfival, akit folyamatosan ivásra buzdít, majd amikor a részeg férfi már nem reálisan érzékeli a világot, elveszi értékeit. A rablásnál teljesen beáll a védekezésre képtelen állapot, itt azonban csak bódult állapotról beszélhetünk.

A b) pont kapcsán is viszonylag egyszerű a tényállás megértése. Nézzünk rá példát! Fiatalok a szórakozóhelyen szóváltásba keverednek, a konfliktus végül nem torkollik verekezésbe, a sérelmek azonban megmaradnak. Az egyik társaság néhány tagja már hazafelé tart, amikor belebotlanak a másik társaság egyik tagjába, aki az alkoholból bátorságot merítve a létszámfölény ellenére is folytatja a szócsatát. A verbális konfrontáció végül tettlegességig fajul, amelynek következtében az egyedül lévő sértett a földre kerül, majd eszméletét veszti. A társaság a sértettet magára hagyja, tovább állnak, amikor a csapat egyik tagjának eszébe jut, hogy ha már ott fekszik eszméletlenül a sértett, akkor akár a telefonját is elvihetné. Visszafut a sértetthez, s abban a pillanatban, hogy elveszi a telefonját, a kifosztás bűncselekményét is elköveti. Ebben az esetben ugyanis nemcsak a kifosztást, hanem a testi sértés bűncselekményét is elkövette.

A c) bekezdés első fordulata (védekezésre képtelen személytől elvesz) esetében klasszikus példaként említhetjük a tömegközlekedési eszközökön alvó személyek „kifosztását”. Gyakran előfordul, hogy az éjszakai járaton utazó elalszik, s a kezében vagy a kabátja zsebében lévő értékét eltulajdonítják. A cselekmény nem egyszerű lopás, hanem kifosztás, mivel az elkövető kihasználta a sértett állapotát.

A vagyon elleni erőszakos bűncselekmények következő tényállása **a zsarolás**⁶⁴. E delictumot az követi el, aki valakit **jogtalan haszonszerzés érdekében erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen**

vagy eltűrjön. A zsarolás bűncselekménye valósul meg többek között akkor, amikor valaki a másik bizalmába férkőzik, kompromittálásra alkalmas kép küldését kéri, majd a kép birtokában, azért, hogy azt ne hozza nyilvánosságra, meghatározott összeg fizetését követeli.

Természetesen zsarolás az is, ha valaki azzal fenyegetőzik, hogy megöli a sértett lányát, ha az nem fizet 5 millió Ft-ot. Fontos, hogy jogtalan haszonszerzésre kell irányulnia a cselekménynek, egyebekben nem ez a bűncselekmény valósul meg. Azaz ha a követelés tárgya például szexuális szolgáltatás⁶⁵, úgy a szexuális kényszerítés bűncselekménye valósul meg.

Az **önbíráskodás bűncselekménye** a helyzetet csak tovább bonyolítja. E bűncselekmény akkor valósul meg, ha **valaki abból a célból, hogy jogos vagy jogosnak vélt vagyoni igénynek érvényt szerezzen, más erőszakkal vagy fenyegetéssel arra kényszerít, hogy valamit tegyen, ne tegyen vagy eltűrjön.** Az önbíráskodást az előző bűncselekményektől a célzat különíti el. A célzat pedig nem más, mint a jogos vagy jogosnak vélt vagyoni igénynek történő érvényszerzés. Ebben az esetben a jogalkotó büntetni rendeli azt, hogy valaki saját kezébe kívánja venni az adott helyzet egyébként államhatalmi eszközökkel történő kezelését. A legkézenfekvőbb példája az önbíráskodásnak, amikor valakinek tartoznak, s a másik fél a tartozást nem akarja kiegyenlíteni, ezért a hitelező erőszakkal vagy fenyegetéssel kívánja a tartozást behajtani. Ha valaki maga akar igazságot szolgáltatni egy vagyoni igény vonatkozásában, akkor bűncselekményt követ el, a jogalkotó meglátása szerint függetlenül attól, hogy a vagyoni igény jogos vagy jogtalan.

A vagyon elleni erőszakos bűncselekmények lényege, hogy az idegen, értékkel bíró dolog elvételére a sértett és az elkövető közötti, alapvetően a sértett által is észlelt kapcsolatot követően kerül sor. A kapcsolat többnyire erőszakon vagy fenyegetésen alapul. Kivételt képeznek azok a fordulatok, amikor a jogtalan eltulajdonításra a sértett védekezésre képtelen állapotát kihasználva kerül sor.

E témakörbe tartozó bűncselekmények:

- rablás,
- kifosztás,
- zsarolás,
- önbíráskodás.

c) Az erőszakos bűncselekmények

A vagyon elleni bűncselekmények magasan vezetik a listát. A lista második helyén az erőszakos bűncselekmények állnak. A 2016-os adatok szerint 23 118⁶⁶

⁶⁵ Az elkövető a sértettre vonatkozó bizonyos információk birtokában van. Ezen információk továbbadásától akkor tekint el, ha a sértett szexuális aktust létesít vele.

⁶⁶ <http://ugyeszseg.hu/repository/mkudok264.pdf>

testi sértést és garázdaságot követtek el, amely komoly szám. De nézzük meg, vajon mi minősül testi sértésnek vagy éppen garázdaságnak.

Az iskolában vagy akár a sportlétesítményen belül is előfordulhatnak konfliktusok, amelyek alkalom adtán tettelegességgig fajulnak. Hallottunk már olyanról is, hogy a sportpályán mentek öltre játékosok. Zlatan Ibrahimovic edzésen verekedett össze annak idején Oguchi Onyevuval, amely óriási vihart kavart az AC Milan öltözőjében.

A legtöbb erőszakos megmozdulás azonban nem a pályán, hanem a lelátókon történik. Nem olyan rég a Ferencváros–Debrecen mérkőzésen történt komoly incidens, amikor az ultrák hosszú idő után ismét mérkőzésre jelentkeztek. A verekedés pikantériája, hogy nem a két tábor szimpatizánsai mentek öltre, hanem a Fradi szurkolók támadtak egymásra. Sajnos az eset során kés is villant, így az esemény a testi sértés egy minősített esetét valószínűsítette meg. A kés okozta sérülések maradandó fogyatékoságot okoztak, amelynek következtében az elkövető szigorúbb büntetésre számíthat.

Érdekesség, de testi sértésnek minősül az is, amikor valaki a játék keretein túl okoz szándékosan sérülést a másiknak. Ilyenre is találunk példát a labdarúgópályán. Az egyik legemlékezetesebb szándékosan okozott sérülés Roy Keane nevéhez fűződik, aki a Manchester United legendás, de legalább annyira kemény író játékos volt. Keane egy Manchester United–Leeds meccsen, még 1997 szeptemberében ütközött szerencsétlenül Alf-Inge Haalanddal, amelynek következtében elszakadt a keresztszalag a térdében. A norvég tévesen azt

gondolta, hogy Keane csak szimulál, így a földön fekvő, a fájdalomtól üvöltő játékos fölé hajolt, s szimulánsnak nevezte. Roy Keane azonban nem az a szimuláns karakterű játékos volt, ezért Haaland szavai különösen fájtak neki, amelyeket nem is felejtett el, bosszúját egészen 2001-ig tartogatta, amikor Haaland már a Manchester Cityben szerepelt. Egy találkozás során Keane csúnyán a labda fölé tartott, s ezzel a rúgással

Keane véget is vetett Haaland futballpályafutásának, akinek minden szalag elszakadt a jobb térdében.

Önmagában, a szokásjog alapján a fenti cselekmény elbírálása a szakági sportszövetség szabályainak keretein belül zajlott. E cselekmény ugyanakkor túlmutat a szabálytalanság kategóriáján, Keane könnyen felelősségre vonható lett volna súlyos testi sértés büntetése miatt.

A példák után nézzük meg a testi sértés tényállását. A Btk. szerint **testi sértést⁶⁷ követ el, aki más egészségét vagy testi épségét sérti.**

Amennyiben a testi sértéssel okozott sérülés vagy betegség nyolc napon belül gyógyul, az elkövető könnyű testi sértés vétségét, amennyiben nyolc napon túl gyógyul, súlyos testi sértés büntettét követi el. A vízvázasztó tehát a 8 nap! A jogalkotó meglátása szerint ez az az időtartam, amelyen túl a sérülés már komolyabb következményekkel jár. A figyelmes olvasónak feltűnhet a vétség és büntett szavak egymást követő használata, amelyek bár első ránézésre szinonimának tűnnek, mégsem azok. A bűncselekmény ugyanis **büntett vagy vétség lehet, előbbi a súlyosabb, utóbbi az enyhébb kategória**. Büntett az a szándékosan elkövetett bűncselekmény, amelyre a törvény kétévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetés kiszabását rendeli, minden más bűncselekmény vétség.

Lévén, hogy jegyzetünk nem joghallgatóknak készül, a testi sértések valamennyi minősített esetét nem tárgyaljuk, ugyanakkor **a maradandó fogyatékoság** vizsgálata célszerű, mivel e kifejezéssel gyakran találkozhat az olvasó. Ha az elkövető olyan sérülést okoz, amely az ember testrészein, érzékszervein mutatkozó valamely képességének, szervének elvesztésében vagy használhatatlanná válásában, a test torzulásában megjelenő, továbbá a szervek működésében felismerhető maradandó fogyatékoságot okoz, cselekménye súlyosabban minősül.

További minősítő körülmény, ha valaki a testi sértést

- aljas indokból vagy célból,
- védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen személy sérelmére,
- a bűncselekmény elhárítására idős koránál vagy fogyatékoságánál fogva korlátozottan képes személy sérelmére,
- súlyos egészségromlást okozva,
- különös kegyetlenséggel követi el.

A **garázdaság**⁶⁸ is sokszor köthető rendezvényhez vagy sporteseményhez. Amikor a szurkolók kukákat borítanak fel, kiabálva vonulnak, metrószerelvényeket mozgatnak, tulajdonképpen ezt a bűncselekményt követik el. Abban a pillanatban, hogy a normál, hangos éneklésen, buzdításon alapuló szurkolás kereteit túllépik, s nem a kedvenc csapat éltetése, biztatása a cél, hanem a törés-zúzás, akkor sok esetben garázdaságot követnek el, hiszen **cselekményük olyan kihívóan erőszakos és közösségellenes, amely alkalmas arra, hogy másokban megbotránkozást vagy riadalmat keltsen**.

A garázdaság bűncselekménye mellett, vagy azt a háttérbe szorítva gyakran valósul meg a korábban már tárgyalt rongálás bűncselekménye is.

Az erőszakos bűncselekmények egy speciális esete a **családon belüli erőszak**, amelyet a Btk.-ban a **kapcsolati erőszak**⁶⁹, valamint a testi sértések tényállásai fognak át. A családon belüli erőszak egy sajnálatos elkövetési forma, amely a mai napig létező jelenség.

Káros hatása szinte felfoghatatlan, hiszen a társadalom legkisebb egységében, illetve a szocializáció elsődleges színterén fejti ki félelmetes hatásait. Az ilyen környezetben felcseperedő gyermek komoly érzelmi és értelmi deficittel lép ki a társadalomba, de természetesen sérülnek a szülők is. A kapcsolati erőszak csak akkor állapítható meg, ha más súlyosabb bűncselekmény, például súlyos testi sértés nem valósul meg.

Kapcsolati erőszakról beszélünk, ha **valaki gyermekének szülője, továbbá az elkövetéskor vagy korábban vele közös háztartásban vagy egy lakásban élő hozzátartozója, volt házastársa, volt élettársa, gondnoka, gondnokoltja, gyámja vagy gyámoltja sérelmére rendszeresen**

- a) az emberi méltóságot súlyosan sértő, megalázó és erőszakos magatartást tanúsít,
- b) a közös gazdálkodás körébe vagy közös vagyonba tartozó anyagi javakat von el és ezzel a sértettet súlyos nélkülözésnek teszi ki.

A családon belüli erőszak vonatkozásában komoly szerepe van az edzőnek, a testnevelő tanárnak. Ő az, aki láthatja a gyermeket olyan öltözetben, amikor az esetleges bántalmazások nyomai észlelhetőek. Egy kékeszöld folt a karon, egy-egy heg a lábakon, egy karmolás a háton, vagy egyéb árulkodó jelek az értő szem számára egyértelmű üzenetként fogalmazták meg a gyermekbántalmazás lehetőségét. Természetesen kellő körültekintésre és óvatosságra intünk mindenkit az alaptalan gyanúsítgatások elkerülése érdekében, hiszen egy igazán eleven gyermek eshet úgy és annyiszor,

de kellő kételkedéssel vágjunk neki minden ilyen jel értelmezésének.

Ha a gyermek visszahúzódó, félénk, össze-rezzen egy-egy hangos szóra, megretten egy mozdulattól, fél a testi érintéstől, gyanúnk nagy valószínűséggel megalapozott. Ilyenkor igyekezni kell elnyerni a gyermek bizalmát, hátha megnyílik, s maga mondja el az otthon átélt szörnyűségeket.

Emellett természetesen szükséges a hivatalos teendők ellátása is: tegyünk meg minden lehetséges jelzést a jelzőrendszer tagjai irányába. **Készítsünk feljegyzést a gyermekjóléti szolgálat részére, keressük fel a gyámhatóságot, értesítsük a**

⁶⁹ Btk. 212/A. § Kapcsolati erőszak

rendőrséget. A lényeg, hogy cselekedjünk, s ne várjunk arra, hogy majd más közbelép. Lehet, hogy a várakozásunk visszafordíthatatlan következményekkel jár.

A családon belüli erőszakhoz kapcsolódó bűncselekmény **a kiskorú veszélyeztetése**⁷⁰ is, amelyet **a kiskorú nevelésére, felügyeletére vagy gondozására köteles személy tud elkövetni** – ideértve a szülői felügyeletet gyakorló szülő, illetve gyám élettársát, továbbá a szülői felügyeleti jogától megfosztott szülőt is, ha a kiskorúval közös háztartásban vagy egy lakásban él. **E személy, ha feladatából eredő kötelességét súlyosan megszegi, és ezzel a kiskorú testi, értelmi, erkölcsi vagy érzelmi fejlődését veszélyezteti, bűntett miatt szabadságvesztéssel büntetendő.**

E bűncselekmény elkövetéséhez nem szükséges feltétlenül a fizikai bántalmazás, elkövethető érzelmi elhanyagolással, a nem megfelelő táplálkozással, vagy éppen nem az évszaknak megfelelő öltözet biztosításával. Az elkövetési magatartások száma végtelen, eredményük azonban ugyanaz: a gyermek érzelmi és értelmi fejlődésének veszélyeztetése, visszavetése.

E kategórián belül még egy fogalommal foglalkoznunk kell, ami nem más, mint a **látencia**. A látencia tulajdonképpen azon bűncselekményekre vonatkozik, amelyek megvalósulnak ugyan, de soha nem jutnak a hatóság (és adott esetben más) tudomására sem. A látenciában maradt bűncselekmények jelentős része a családon belüli erőszak körébe tartozik, ugyanis nagyon nehéz róla beszélni, nehéz felismerni, s még nehezebb segítséget kérni. Sokan szégyellik, sokan titkolják, ezért vagy örökre, vagy hosszú éveken keresztül zajlanak az ilyen események a háttérben.

Az erőszakos bűncselekmények lényege, hogy az elkövető – az esetek túlnyomó többségében – más személy elleni erőszakos, vagy élet, illetve testi épség ellen irányuló magatartást tanúsít. Az erőszak irányulhat dologra is, ilyenkor az elkövetés tárgya nem személy, hanem valamely környezetben fellelhető tárgy, vagy maga a környezet.

E tárgykörbe tartozó bűncselekmények:

- testi sértés,
- garázdaság,
- kapcsolati erőszak.

d) A kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények

„A kábítószeres, pszichotróp szerek, illetve az új pszichoaktív anyagok között nincs különbség abban a tekintetben, hogy a kábítószer-használat bármely formája kockázatot és teherterét jelent az adott személyre és közösségeire, áttételesen pedig a

társadalom egészének egészségére, fejlődésére nézve.” Az előző mondatot a **Nemzeti Drogellenes Stratégiáról szóló 80/2013. (X. 16.) OGY határozatban** olvashatjuk, amely a 2013–2020 közötti időszakra határozza meg Magyarország kábítószer-ellenes törekvéseinek és intézkedéseinek rendszerét. A Stratégia gyűjtőpontjában – ahogy a normaszöveg fogalmaz – a tiszta tudat és a józanság, valamint a szerhasználat nélküli boldog egyéni és közösségi lét áll. A kábítószer-használatot évek óta óriási társadalmi problémaként emlegetik. De vajon mi mutatnak a számok? A Legfőbb Ügyészség honlapján található összefoglaló⁷¹ szerint az előző állítás igaznak mutatkozik, ugyanis 2007 óta, kisebb-nagyobb ingadozás mellett, de folyamatosan növekszik a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények száma.

Kábítószerrel visszaélés (régi és új Btk. tényállásai együttesen) bűncselekményeinek alakulása 2007 és 2016 között									
2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
4 672	5 458	4 823	5 781	5 982	5 214	5 445	6 159	6 059	6 032

Ám ezek a számok valószínűleg korántsem mutatják a valós képet, tekintettel arra, hogy a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények, azon belül is a használat vonatkozásában komoly tényező a látencia. Egy-egy „füves” cigi, vagy egy kis hétfévi „móka” sokszor nem jut a hatóságok tudomására, így módon ezek a számok valószínűleg távol állnak a valóságtól. A tendencia azonban egyértelmű növekedést mutat.

De mit nevezünk kábítószernek? Mielőtt elolvasnád a jegyzetben adott válaszokat, előtte gondold végig, hogy számodra mi tartozik ebbe a kategóriába! Milyen legális és illegális szerek jöhetnek szóba?

Fontos ugyanis tisztázni, hogy a kábítószereknek vannak legális megjelenési formái. Ilyennek tekinthető az alkohol, a kávé, az energiatital vagy éppen a dohányzás. Ezek mindegyike alkalmas a tudat módosítására, vagy a szervezet stimulálására, mégsem követünk el bűncselekményt, ha ezeket fogyasztjuk. De miért? Vagy miért lehetséges az, hogy egyes országokban még a marihuána fogyasztása is engedélyezett? A válasz nem egyszerű. Mindez mutatja a jog képlékenységét, a jogalkotói akarat szabadságát. Csak az bűncselekmény, amit az állam arra feljogosított szervei és az azokban tevékenykedő emberek annak látnak. A kávé, a dohányzás és az alkohol vonatkozásában – bár ismerjük azok káros hatásait is – valószínűleg a jogalkotó úgy véli, hogy a fogyasztásuk által előidézettek nem jelentenek olyan súlyos problémát a társadalom számára, hogy azt büntetőjogi szankciókkal kellene sújtani. Persze nagy kérdés, hogy

⁷¹ <http://ugyeszseg.hu/repository/mkudok264.pdf>

mindez igaz-e az alkoholra is, de a lényeg, hogy ezen „szerek” használatának visszaszorítására az állam nem a büntetőjog eszközrendszerén keresztül kíván fellépni. A dohányzás és az alkohol esetében is tiltja a 18. éven aluliak részére történő árusítást, megszüntette az éttermekben, a szórakozóhelyeken történő dohányzás lehetőségét, eltűntek a nagy „cigis” reklámok is. A dobozokon mindenféle elrettentő feliratokkal találkozhatunk, illetve sokszor a jövedéki adók emelésével is szeretnék a fogyasztás mértékét csökkenteni. Külföldön sok helyütt a rövid italok is csak az arra kijelölt boltokban vásárolhatók, egy normál élelmiszerbolt legfeljebb sört és bort árulhat. Az energiaiitalok esetében betiltották bizonyos káros szerek felhasználását, ennek következtében nem találhatjuk már meg az összetevők hosszú listájában a taurint.

De akkor mit nevezünk kábítószernek? A választ a Btk. egyik értelmező rendelkezésében (459. § 18. pont) találjuk meg, amely azonban nem egy fogalmat jelöl meg, hanem egy mindig változó listát, amely szerint kábítószer:

- a) az 1988. évi 17. törvényerejű rendelettel kihirdetett, az Egységes Kábítószer Egyezmény módosításáról és kiegészítéséről szóló, Genfben, 1972. március 25-én kelt Jegyzőkönyvvel módosított és kiegészített, az 1965. évi 4. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a New Yorkban, 1961. március 30-án kelt Egységes Kábítószer Egyezmény mellékletének I. és II. Jegyzékében meghatározott anyag,
- b) az 1979. évi 25. törvényerejű rendelettel kihirdetett, a pszichotróp anyagokról szóló, Bécsben, az 1971. évi február hó 21. napján aláírt egyezmény mellékletének I. és II. Jegyzékében meghatározott veszélyes pszichotróp anyag és
- c) az emberi alkalmazásra kerülő gyógyszerekről és egyéb, a gyógyszerpiacot szabályozó törvények módosításáról szóló 2005. évi XCV. törvény 2. számú mellékletében meghatározott pszichotróp anyag.

Minderre azért van szükség, mert a kábítószerpiacon fellelhető szerek repertoárja napról napra változik, új készítmények születnek, amelyeket folyamatosan monitorozni szükséges.

A kábítószerrel kapcsolatos bűncselekményeket⁷² többféle elkövetési magatartás révén lehet megvalósítani. A leg súlyosabban büntetendő az a

⁷² Btk. 176. § – 177. § Kábítószer-kereskedelem, Btk. 178. §, 179. §, 180. § Kábítószer birtoklása, Btk. 181. § Kóros szenvedélykeltés, Btk. 182. § Kábítószer előkészítésének segítése, Btk. 183. § Kábítószer-prekurzorral visszaélés

személy, aki a kábítószerrel kereskedik. **A Btk. megfogalmazásában kábítószer-kereskedelmet folytat az, aki kábítószerrel kínál, átad, forgalomba hoz, vagy azzal kereskedik.**

Enyhébben ítéli büntetni a jogalkotó azt, aki nem a kínálati, hanem a fogyasztói oldalon helyezkedik el. A **kábítószer birtoklás** című bűncselekmény foglalja össze az ide tartozó elkövetési magatartásokat, úgymint **termesztés, előállítás, megszerzés, tartás, országba behozatal, ország területéről kivitel, vagy azon átszállítás, illetve maga a fogyasztás**. Természetesen, aki kínál, az is termeszt, előállít, tart stb., ugyanakkor e kategórián belül a cél a fogyasztás. Az elkövető önmaga számára, fogyasztási célzattal állít elő, termeszt stb.

A megítélés és a felelősségre vonás szempontjából az elkövetés tárgyául szolgáló kábítószer mennyisége fontos szempont. A csekély mennyiségként meghatározott érték felső határát el nem érő mennyiségű kábítószerrel történő elkövetés több elkövetési magatartás esetében is privilegizált eset, tehát a főszabályhoz képest enyhébb büntetéssel fenyegetett; míg a jelentős vagy különösen jelentős mennyiségként meghatározott mértékű kábítószerrel kapcsolatos elkövetés minősített esetként szerepel a Btk.-ban, így a jogalkotó ezen esetekre súlyosabb büntetést helyezett kilátásba. Annak meghatározása, hogy az egyes kábítószeres esetekben mi minősül csekély, jelentős vagy különösen jelentős mennyiségnek, az új Btk. értelmező rendelkezései között kapott helyet.

Külön tényállásban találkozhatunk a **kóros szenvedélykeltéssel**, amelynek során a jogalkotó annak a 18. életévét betöltött elkövetőnek a felelősségre vonását határozza meg, aki

- tizennyelcadik életévét be nem töltött személyt kábítószerrel nem minősülő kábító hatású anyag, illetve szer kóros élvezetére rábír vagy rábírt törekszik, vagy
- tizennyelcadik életévét be nem töltött személyt kábítószer fogyasztására rábírt törekszik.

Ebben az esetben a felnőtt korú személytől elvárható felelős magatartás tanúsítását kívánja elősegíteni a jogalkotó, azaz megfogalmazza azt az igényt a társadalom felnőtt tagjainak irányába, hogy a gyermek- és fiatalkorú személyeket ne vegyék rá ilyen jellegű cselekményekre.

Tekintettel arra, hogy ma már egyre több kémiai vegyület által érhető el olyan hatás, mint az egyes növények (pl. mák) felhasználása révén, így született meg az **új pszichoaktív anyagokkal visszaélés**⁷³ bűncselekménye. Ebben az esetben az elkövetési magatartások megegyeznek az előzőekben már bemutatottakkal, s itt is fontos szempont a csekély, illetve jelentős mennyiség.

⁷³ Btk. 184. §, 184/A. §, 184/B. §, 184/C. §, 184/D. § Új pszichoaktív anyaggal visszaélés

Az új pszichoaktív szerrel visszaélés bűncselekményének kialakítását az a tapasztalat indokolta, hogy az utóbbi években ugrásszerű növekedés volt megfigyelhető a nagyrészt interneten keresztül forgalmazott új típusú, úgynevezett „dizájner drogok” fogyasztásában. A „dizájner drogokat” legtöbbször valamely jogilag kábítószernek minősülő anyag kémiai szerkezetének kisebb módosításával hozzák létre abból a célból, hogy az új szer hatásában az eredetihez hasonló maradjon, de legálisan forgalmazható, használható legyen. Szükségessé vált tehát ezeknek a köztes, jogilag ugyan kábítószernek még nem minősített, de valószínűsíthetően a kábítószerekkel megegyező hatásmechanizmusú anyagoknak a jogi szabályozása.

Az új pszichoaktív anyagokra vonatkozó alapvető szabályozást az emberi alkalmazásra kerülő gyógyszerekről és egyéb, a gyógyszerpiacot szabályozó törvények módosításáról szóló 2005. évi XCV. törvény tartalmazza. Az, hogy mely konkrét vegyületek vagy vegyületcsoportok minősülnek ilyen pszichoaktív szernek, a kábítószerekkel és pszichotróp anyagokkal, valamint az új pszichoaktív anyagokkal végezhető tevékenységekről, valamint ezen anyagok jegyzékre vételéről és jegyzékeinek módosításáról szóló 66/2012. (IV. 2.) Korm. rendelet 1. mellékletének C) fejezetéből derül ki, ez a lista tartalmazza az összes ilyennek minősített anyagot.

Végül, de nem utolsósorban vessünk egy pillantást a sporttal szoros kapcsolatban álló, **tiltott teljesítményfokozó szerek használatára**⁷⁴ és azok büntethetőségére.

A XXI. század ideálja már nem lehet pocakos, nem lehet kockahas nélküli, s az sem elképzelhető, hogy ne tudjon bármelyik játszótéren órákig plankelni, vagy éppen az első mászókán flag-et csinálni. Az Instagram és a Facebook által elérhető „kigyúrt” testű fiúk és lányok, az elterjedőben lévő gymkultúra mindenki felé azt közvetíti, hogy értéktelen, ha testén nem fedezhető fel minden izom, és mindezt nem fedi naptól barnított bőr és tetoválás. Az ironiát nélkülözve a helyzet tényleg komoly odafigyelést igényel. Önmagában az, hogy társadalmunk nagy része elkezdett különféle edzőtermekbe járni, nem probléma. A testmozgás nagyon fontos, mindegy, hogy valaki hot ironra, spinningre, bikram jógára, vagy éppen funkcionális tréningekre jár. A lényeg, hogy a testét megmozgassa, hiszen ép testben ép lélek. Ugyanakkor a korábban említett oldalak torz képet festenek az izmok méretének szükségességéről, azt pedig végképp nem képesek bemutatni, hogy azok eléréséhez mekkora munkára van szükség. Fogyasztói társadalmunk, amely mindent szinte azonnal képes

⁷⁴ Btk. 185. § Teljesítményfokozó szerrel visszaélés

megszerezni, azonnal, a lehető leggyorsabban szeretne ezekhez az izmokhoz is hozzájutni. Ehhez viszont nem elég a csirke és a saláta, kellenek serkentő szerek. Így aztán gyakori jelenség, hogy valaki hat hónap alatt 20 kg-mal többet nyom, s minden izma dagadva lüktet. Vannak, akik megállnak a tömegnövelő szerek és egyéb táplálék-kiegészítők használatánál, de sokaknál a tükör még ezután is túl karcsú, vékony izmot mutat, s hamar előkerül az injekciós tű.

A jogalkotó helyesen ismerte fel az ebben rejlő veszélyeket. Mondhatnánk, hogy a saját testével mindenki szabadon bánjon úgy, ahogy akar, de amikor fiatal felnőttek kerülnek májfunkciós problémákkal kórházba, vagy éppen érthetetlenül és váratlanul szakad le valakinek minden izma egy guggolást követően, az már nem csak az ő problémája. Komoly terhet jelent az egészségügy számára, kiesik a munkából, megviseli a családját, egyszóval komoly károkat okozhat az ilyen szerhasználat. Arról pedig már ne is beszéljünk, hogy milyen sportetikai elveket sért az, aki így akar henecegni, vagy éppen versenyt nyerni.

Aki tehát sportteljesítmény fokozása céljából tiltott teljesítményfokozó szert előállít, kínál, átad, forgalomba hoz, vagy orvosi/ állatorvosi vényen rendel, az bűncselekményt követ el.

A Btk. értelmezésében tiltott teljesítményfokozó szer: **minden olyan szer, amely hatóanyagára tekintettel az anabolikus szerek, peptid hormonok, növekedési faktorok és rokonvegyületeik, hormon antagonisták és modulátorok közé tartozik, és nevesítve szerepel a sportbeli dopping elleni nemzetközi egyezmény I. mellékletének kihirdetéséről szóló kormányrendeletben.**

A kábítószerekkel történő kereskedelem, illetve a kábítószer használatának tiltása magától értetődő társadalmi elvárás, hiszen a szerhasználat komoly károkat képes okozni az egyén és a közösség életében egyaránt.

A kábítószerekkel kapcsolatos bűncselekmények lényege, hogy mind a kínálati oldal, mind pedig a fogyasztói oldal által tanúsított magatartások büntetésre kerüljenek.

Az e témakörbe tartozó bűncselekmények:

- kábítószer-kereskedelem,
- kábítószer birtoklása,
- kóros szenvedélykeltés,
- kábítószer előkészítésének segítése.

A témakör másik fontos tényállása, amely a sporttal közvetlenül kapcsolatba hozható, a teljesítményfokozó szerrel visszaélés.

e) A szexuális bűncselekmények⁷⁵

2013-ban jelent meg Szepessy Nikolett, *Én, a szexmániás* című könyve, amely több helyütt is arra engedett következtetni, hogy érte őt atrocitás az öltözők falai között. Egyik állításában molesztálást ír le, amelyet 12–13 éves korában volt masszőre követett el ellene. Az ügyben nyomozás indult, országunk vigyázó szemeit az úszósportra vetette. Mikor a botránykönyv által gerjesztett hullámok csillapodni kezdtek, 2016-ban ismét robbant a bomba, amikor a Magyar Úszósövetség női szakosztályának akkori vezetőedzőjéről, Kiss Lászlóról kiderült, hogy 1961-ben két társával megerőszakolt egy nőt, amelyért végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték.

Ezzel szinte párhuzamosan az Amerikai Egyesült Államokban is óriási port kavart az úszótársadalmat érintő szexuális zaklatások formájában jelentkező anómia-állapot. Az USA-ban hullottak a fejek, elismertebbnél elismertebb edzők kerültek a vádlottak padjára, köztük Andrew King is, aki ugyan megannyi olimpiai aranyérmes sportolót nevelt ki, végül 40 év börtönt kapott a több mint egy tucat tanítványa ellen elkövetett zaklatások miatt.

Hogy ne csak a sportolói öltözőket említsük meg, vessünk egy pillantást a film és a színház világára is, ahol 2017-ben kaptak szárnyra azok a hírek, melyek szerint híres rendezők, producerek kényszerítettek színészeket szexuális együttlétre. Az egyik legnagyobb port kavarázó esemény a Harvey Weinsteinről készült cikk nyomán látott napvilágot, amely szerint a producer előszeretettel zaklatott, molesztált és erőszakolt meg fiatal színésznőket. Bűnösségét maga a producer is elismerte. A beismerési hullám, illetve sokkal inkább az áldozatok megnyílása nálunk is lerántotta a leplet a színház világáról. Így jutottunk el Kerényi Gábor Miklós, az Operettszínház igazgatójának lemondásáig, akinek munkássága ezáltal erőteljesen megkérdőjeleződött.

A szexuális bűncselekmények elkövetése természetesen nem az elmúlt néhány évtized és nem csak a fent említett körök sajátja, régre nyúlik vissza, s sok helyütt előfordul a világban. Sok idő kellett ahhoz azonban, mire az ezzel kapcsolatos attitűd megváltozott, a XX. században sem tekintették ugyanis erőszaknak, ha férj a felesége akarata ellenére közösült vele.

De nézzük, hogy mely elkövetési magatartások tartoznak e kategóriába.

75 Btk. 196. § Szexuális kényszerítés, Btk. 197. § Szexuális erőszak, Btk. 198. Szexuális visszaélés, Btk. 205. § Szeméremsértés

A nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények első tényállása a **szexuális kényszerítés**. A szexuális kényszerítés bűncselekményét az követi el, aki **mást szexuális cselekményre vagy annak eltűrésére kényszerít**. Súlyosabban büntetendő, ha a sértett **a 18. életévét nem töltötte be**, vagy ha az elkövető a cselekményt **a hozzátartozója, vagy nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése alatt álló személy sérelmére, illetve a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyával visszaélve** követi el. Ilyen **hatalmi viszony** a vezető-beosztott, vagy éppen az edző-játékos kapcsolat is.

Ebben az esetben az elkövetés a fenyegetéssel valósul meg, fizikai erőszak alkalmazására nem kerül sor. Ha **a közösülésre erőszak, illetve az élet vagy a testi épség elleni közvetlen fenyegetés következményeképp** kerül sor, úgy a **szexuális erőszak⁷⁶ bűncselekménye** valósul meg.

Szexuális erőszakot követ el az is, aki **más védekezésre vagy akaratnyilvánításra képtelen állapotát szexuális cselekményre használja fel**. E tényállás foglalja magába a klasszikus nemi erőszakot, azaz amikor valaki fizikai bántalmazással, vagy komoly, az élet vagy testi épség elleni fenyegetéssel követi el a bűncselekményt. E tényállásnak is minősítő körülménye, ha valaki 18. életévét be nem töltött személlyel szemben vagy hozzátartozója, vagy nevelése, felügyelete, gondozása, gyógykezelése alatt álló személy sérelmére, illetve a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonyával visszaélve követi el a bűncselekményt.

Komoly problémát szokott okozni a korábban **megrontás** néven ismert tényállás értelmezése, ugyanis nem mindenki számára egyértelműek az életkori megkötések. A ma már **szexuális visszaélés** néven futó bűncselekményt az **a tizennyolcadik életévét betöltött személy követi el, aki tizennegyedik életévét be nem töltött személlyel szexuális cselekményt végez**, vagy **ilyen személyt arra bír rá, hogy mással szexuális cselekményt végezzen**.

Szintén ezt a **bűncselekményt követi el az a tizennyolcadik életévét betöltött személy, aki tizennegyedik életévét be nem töltött személyt arra törekszik rábírni, hogy vele vagy mással szexuális cselekményt végezzen**.

A 14. és 18. életévét betöltő személlyel végzett szexuális cselekmény önmagában nem bűncselekmény. Elképzelhető ugyanis, hogy egy 19 éves szerelembe esik egy 17 évessel, amelyet a társadalmi normákra figyelemmel felesleges lenne pönalizálni. Az a tizennyolcadik életévét betöltött személy azonban, aki tizennegyedik életévét betöltött, de tizennyolcadik életévét be nem töltött személlyel **a vele kapcsolatban fennálló hatalmi vagy befolyási viszonyával visszaélve szexuális cselekményt végez**, már bűncselekményt követ el.

A szexuális cselekmények legenyhébb változata a **szeméremsértés**, ami alapvetően a szatírok és magamutogatók cselekményeit igyekszik szabályozni. A szeméremsértés bűncselekményét az követi el, aki **magát nemi vágyának felkeltése vagy kielégítése céljából más előtt szeméremsértő módon mutogatja**. Természetesen súlyosabban minősül, ha valaki mindezt 14. életévét be nem töltött személy sérelmére követi el.

E témakörön belül érdemes még foglalkozni a hétköznapi nyelvben csak pedofíliaként emlegetett cselekménnyel. Ilyen kifejezést a Btk.-ban nem találunk, helyette a **gyermekpornográfia** tényállása szabályozza az e tárgykörbe tartozó cselekményeket. E bűncselekményt követi el, aki **tizennyolcadik életévét be nem töltött személyről vagy személyekről pornográf felvételt**

a) megszerez vagy tart,

b) készít, kínál, átad, vagy hozzáférhetővé tesz,

c) forgalomba hoz, azzal kereskedik, illetve ilyen felvételt a nagy nyilvánosság számára hozzáférhetővé tesz.

Természetesen itt is súlyosbító körülmény, ha az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt álló személy sérelmére, illetve a sértettel kapcsolatban fennálló egyéb hatalmi vagy befolyási viszonytal visszaélve követik el a bűncselekményt.

A szexuális bűncselekmények során az elkövető kényszerítéssel, erőszakkal vagy az élet, testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel bírja szexuális együttlétre a sértettet.

Az e témakörbe tartozó bűncselekmények:

- szexuális kényszerítés,
- szexuális erőszak,
- szexuális visszaélés,
- szeméremsértés.

f) Az online bűncselekmények

A XXI. század információ-technológiai, számítástechnikai fejlődése egy újfajta, online térben is élő társadalmat hozott létre, amelyben mindannyian részt veszünk, amikor használjuk az internetet, e-maileket írunk és fogadunk, képeket töltünk fel a Facebookra, az Instagramra, Twitterre, üzenetet váltunk a Messengeren, Skype segítségével távoli ismerősünkkel beszélgetünk, vagy éppen jegyet, ruhát veszünk, szállást foglalunk az internet segítségével.

Az online térben szinte ugyanazoknak a bűncselekményeknek az áldozatai lehetünk, mint az offline világban. Éppen ezért, ahogy az Új Nemzedék Központ programja⁷⁷ is hirdeti, szükségünk van digitális immunrendszerre, énvédő

mechanizmusokra, hogy a ránk leselkedő veszélyekkel eredményesen vehessük fel a versenyt.

Keresd fel a www.mydip.xyz elnevezésű oldalt, töltsd ki az online kérdőívet, s győződj meg arról, hogy milyen szinten van a digitális immunrendszered!

Az interneten elkövetett bűncselekményeknek naponta hozzávetőlegesen egymillió áldozata van. A számítógépes bűnözők évente mintegy 750 milliárd eurót profitálnak Európában, míg az USA-ban ez az összeg 4000 milliárd amerikai dollárra tehető. A támadások kereszttüzében elsősorban az Amerikai Egyesült Államok áll, melyet az EU-s tagországok, majd Kína és a fejlődő országok követnek a sorban.

Egy hónap alatt világviszonylatban 30 milliárd képet töltenek le az interneten, pusztán egy rövid cikk elolvasásának ideje alatt 1–2 millió új képet tesznek fel internetes felületekre. Világviszonylatban csaknem 50 milliárd internethez kapcsolt eszközről beszélhetünk.⁷⁸

Vajon milyen veszélyek leselkednek ránk az online térben? Estél-e már áldozatául bűncselekménynek, amelyet az interneten keresztül követtek el? Ha igen, gondold végig, hogy milyen módon kerülhetted volna el!

Az online térben elkövetett bűncselekmények túlnyomó többsége, csakúgy mint a való világban, **vagyon ellen irányuló jogsértés**. Idetartoznak a különféle lopások és csalások. Az internetes csalások körében megannyi módszer létezik,

⁷⁸ Forrás: www.origo.hu/jog/lakossagi/20141216-szamitogepes-buncselekmenyek-1-resz-na-pi-egymillio-aldozat.html

hol egyszerűbb, hol bonyolultabb megoldásokkal károsítanak meg nap mint nap bennünket az arra szakosodott elkövetők. A legegyszerűbb és a leggyakoribb elkövetési magatartások a sértett tévedésbe ejtésére irányulnak, s általában vásárlások során találkozhatunk velünk. A kiválasztott áru, termék soha nem érkezik meg, a szolgáltatás soha nem lesz igénybe vehető, így az előre elutalt összeg „kádba vész”. Az elkövetők felkutatása szinte lehetetlen, mivel ilyen esetekben a megadott bankszámlaszám **strómanok** nevére szól. A stróman olyan személy, akit az elkövető felhasznál a bűncselekménye elkövetése érdekében. Strómannak túlnyomó többségben hajléktalan személyeket szoktak kiválasztani, akik néhány ezer forintért vállallják, hogy a nevükre számlát nyissanak. Mivel ilyen esetben a hajléktalan és az elkövető között semmilyen tényleges kapcsolat nincs, az elkövető eredményes azonosítása kivételes eset.

Egy időben nagyon gyakoriak voltak a pénzt követelő vírusok is. Sokan találkoztak azzal, hogy a gépük bekapcsolást követően használhatatlan, s egy élénk színű oldal arra figyelmezteti őket, hogy gépüket vírustámadás érte, amennyiben használni akarják, a meghatározott összeget utalják el a megadott számlaszámra. Ennek is sokan bedőltek, s ahelyett, hogy szervizbe vitték volna gépüket, valóban fizettek.

Az előzőeken túl gyakran előforduló elkövetői magatartás az egyes ál- vagy klónhonlapok létrehozása. Ebben az esetben a gyanútlan felhasználó észre sem veszi, hogy begépel adatai nem a bank hivatalos honlapjának arra szolgáló felületére kerültek, ily módon saját maga adja meg internetes bankfiókjához a szükséges adatokat. **Ez nem más, mint a fishing, azaz adathalászat.**

Az adathalászat azonban nem csak pénzügyi források megszerzésére irányul, hanem sokszor valamilyen információ begyűjtése a cél. Az **adathalászat** célja lehet valamilyen személyes adat (pl. fénykép) megszerzése is, főleg a nyílt wifi hálózatokra történő feljelentkezéskor. Nagyon könnyen jutnak ilyenkor az elkövetők belépési jelszavakhoz, fényképekhez, amelyek felhasználásával könnyedén törhetik fel az egyes profiljainkat, vagy okozhatnak kellemetlenségeket.

Ezért nagyon fontos, hogy a sokszor kényelmetlennek tűnő ajánlásokat betartsuk. Ilyen ajánlás, hogy a jelszóval nem védett wifi hálózatokra ne jelentkezünk fel, ne lépünk be olyan oldalakra, amelyek a regisztrációhoz Facebook vagy Instagram identifikációt kérnek! Banki ügyintézésnél mindig használjunk kettős védelmet, akár sms szolgáltatás igénybevételével, akár token használata révén. Célszerű nagyobb összegek elutalása során nem a saját számlánkról utalni, ahol minden pénzünket tartjuk, helyette használjuk a külön erre a célra létrehozott, elektronikus kereskedelem lefolytatására szolgáló Paypal pénzforgalmi számlát, amire előtte mindig elutaljuk a felhasználni kívánt összeget.

A vagyon elleni bűncselekményeket követően az erőszakos, zaklató jellegű magatartásokat érdemes megvizsgálni. Azt gondolhatnánk, hogy az internet nem az a hely, ahol személyünket érintő bűncselekmények valósulhatnak meg, azonban ez korántsem megalapozott feltételezés. Számtalan módja van annak, hogy valaki mások célpontjaként, a személyét érintően váljon bűncselekmény áldozatává. Az interneten ugyanis az anonimitás ködében, a személyes válaszadás lehetőségének hiányában mindenki bátor, sok az igazságosztó, mindentudó hozzászóló.

Ilyenre példa Szepte Krisztián, vlogger esete, aki egy reggelizésről készült, első ránézésre senkit nem érdeklő videót követően vált áldozattá. A videóban annak adott hangot, hogy felháborítónak tartja, hogy a hétvégi reggelizése esetén nem talált parkolóhelyet a reggeliző hely környékén, ráadásul még a megrendelt tojás sem úgy volt elkészítve, ahogy azt elvárná az ember. A videó megosztását követően fokozatosan fajultak el a kommentek között fellelhető üzenetek, amelyek először csak őt szidalmazták, mondván, hogy egy sznob, burzsuj ficsúr, aki arra költ hétvégente, hogy ezrekért reggelizgessen, aztán még fanyalog is. A kommentelők egyre durvább hozzászólásokkal igyekeztek a tudtára adni, hogy ellenszenvük végtelen, nem tűrik a hozzá hasonlókat. Szidalmazták, sértegették, de amikor ezzel nem érték célt, a gyűlölet áterjedt a családjára is. Valahogyan megszerezték édesanyja képét, akinek arcát bántó és sértő, szexuális tartalmú képekre retusálták rá. Az ügy egyre gyűrűzött, egyre több fenyegető és zaklató jellegű üzenetet kapott, végül Szepte Krisztián törölte magát minden közösségi oldalról, egy időre száműzetésbe vonult. Az ügyben rendőri eljárás is indult, amelynek során néhány kommentelőt azonosítottak, de mindez azon már nem segít, hogy egy vloggernek távoznia kellett az internetről.

Az internetes zaklatások egyik speciális formája az iskolai **cyberbullying**. Első ránézésre nem tűnik komoly dolognak, ha egy osztály kizár valakit a közösségi média felületein létrehozott csoportból, klikkek régen és ma is voltak. A probléma jellege azonban más. Ha valakit kipécézik, s a neten folyamatosan, 0–24 órában kapja az őt sértegető, megalázó üzeneteket, mindezt úgy, hogy nincs lehetősége az azonnali, személyes reakcióra, az komoly frusztrációt jelent. Az iskolai cyberbullying komoly probléma, komolyan is kell venni, ugyanis könnyen tragédiába torkollhat.

A leghíresebb ilyen eset Amanda Todd története, aki az őt ért, hosszan tartó zaklatásokat követően a YouTube csatornán búcsúzott el családjától, ismerőseitől, miután nem bírta feldolgozni az ellene irányuló online hadjáratot, s végül öngyilkosságot követett el.

Ma már gyakran fordul elő, hogy az edző, a tanár a Facebookon létrehozott csoportban kommunikál a játékosaival, illetve tanítványaival. Az információk átadásának könnyű, gyors és hatékony módja ez, hiszen

tulajdonképpen ingyenes, a gyerekek szinte minden pillanatban online vannak, a reakció lehetősége azonnali. De ne higgyük, hogy a csapat tagjai nem hoznak létre külön csoportot, amely lehetőséget biztosít az edző nélküli kommunikációra. Itt aztán felnőtt és az általa gyakorolt kontroll nélkül folyhat az információcse-re, a kérdés, hogy milyen hangvételben. Könnyen veszíthetünk el játékost, ha a csoport kiközösíti őt, ha zrikálják teljesítménye vagy egyéb tulajdonsága miatt. Természetesen nem az jelenti a legnagyobb problémát, hogy a játékos esetleg ilyen miatt elhagyja az egyesületet, sokkal komolyabb és súlyosabb következmény, hogy embertársairól a személyiségét befolyásoló rossz tapasztalatokat szerez. Az ön-bizalmat, a csoportba vetett hitet, a közösséghez tartozás igényét is elvesztheti, amelynek beláthatatlan hatásai lehetnek. Erre figyelniünk kell, s szükség esetén kezelni kell a helyzetet. Ne sajnáljuk az időt arra, hogy ezekről is beszélgetünk a játékosokkal, hogy felhívjuk a figyelmüket arra, hogy a leírt szavaknak súlyuk van, s hogy mondandónk nem minden esetben úgy értelmezhető, ahogy mi gondoltuk, könnyű megbántani a másikat. Főleg úgy, hogy az üzenet fogadója nem látja a mi gesztusainkat, testbeszédünket. Nem tudja, hogy csak viccelünk-e, ironizálunk, vagy teljesen komolyan gondoljuk. Könnyen párhuzamba állítható mindez a pályán zajló kommunikációval is, ahol a győzni akarás, a magas pulzusszám ingerültebb, türelmetlenebb kommunikációt szülhet. Fontos tudatosítani a játékosokban, hogy a társ nem minden esetben volt teljesen tudatában annak, amit a mérkőzés hevében mondott. **Ezért célszerű a mérkőzések, edzések végén ezeket a feszültségeket feloldani, egyfajta közvetítői szerepkört betöltve a konfliktusba kerülőket kibékíteni, a problémát megbeszélni. Ehhez azonban az edzőnek, tanárnak látnia és figyelnie kell, fel kell ismernie az ilyen szituációkat.**

A zaklatások egy másik speciális változata, amikor képeinkkel élnek vissza. Elképzelhető, hogy a közösségi oldalra feltöltött képünk egyszer csak egy erotikus hirdetésekkel teli oldalon jelenik meg, de ennél „egyszerűbb” kellemetlenség is érheti a képtulajdonost. Ma már egyre gyakoribb, hogy fiúk és lányok a csevegés közben erotikus tartalmú képet küldenek egymásról. A jelenséget **sextingnek** hívják, amely alapesetben ártalmatlan online előjátéknak tekinthető, a probléma többnyire akkor tör felszínre, amikor a pár szakít, és a sértett fél a korábban kapott, csak neki szánt képet megosztja a nagyvilággal. Egyrészt az elkövető megvalósítja a személyes adatok megsértésével kapcsolatos bűncselekményt, másrészt a sértett becsületébe gázol, megalázza őt.

Még súlyosabb az eset, ha egy ilyen kép átküldését követően zsarolásra kerül sor. Ebben az esetben általában nem párokról van szó, inkább csak ismerkedőkről. Az interneten ismerkedők közé beférkőzött ma már néhány, arra specializálódott elkövető, akik nagyon fondorlatosan, és legalább annyira gyorsan beférkőznek az áldozat bizalmába, még az első találkozás előtt kicsikarnak egy erotikus tartalmú képet, majd aztán közlik, hogy a közzétételtől történő eltekintéshez a meghatározott összeget szíveskedjen az áldozat elutalni. A zsarolás sajnos sokszor

hatásos, vannak, akik eleget tesznek a felkérésnek. Az internet természetesen kiváló lehetőséget biztosít a szexuális jellegű bűncselekmények egy részének megvalósítására is. A leghétköznapiabb elkövetési mód a tiltott pornográf felvételek készítése, közzététele, forgalmazása. Különösebben nem rejtett oldalakon férhetünk hozzá mindenféle tartalomhoz, csak remélve, hogy az abban szereplők elmúltak 18 évesek, s valóban hozzájárultak a felvétel készítéséhez. Ezek közül súlyosságukat tekintve kiemelkedőek a pedofil tartalommal bíró filmek. Ezeknek nemcsak készítése, hanem megtekintése és gyűjtése is bűncselekmény.

E témakör kapcsán érdemes megemlíteni a **grooming** jelenségét, amely nem más, mint kiskorúak felnőttek általi „becserkészése”, majd szexuális kizsákmányolása. Itt a legfontosabb, hogy a fiatal tudja, hogy a monitor túlsó felén lévő ember nem minden esetben az, akinek állítja magát, és nem minden igaz, amit leír. Mint ahogy megtanítjuk gyermekeinknek azt, hogy ne üljenek idegenek autójába, azt is meg kell tanítani nekik, hogy még véletlenül se találkozzanak (egyedül) ilyen személlyel, ne menjenek a lakására, és ne engedjék be a saját lakásba sem. Igaz ez minden társkereső szolgáltatás révén létrejött találkozásra. Ilyen esetben fokozottan ügyeljünk arra, hogy az első találkozásra nyilvános, sokak által látogatott helyen kerüljön sor. Meg kell tanulnia gyermekeinknek azt is, hogy kérdezzenek sokat és visszatérően az ilyen beszélgetések során, ugyanis ha az elkövető érzi a másik oldal magabiztosságát, hamar kilép a beszélgetésből. **Ki kell alakítani az egészséges gyanakvást, a feltételekhez kötött bizalmat, az óvatosságra törekvést.**

Próbáld ki a következőt! Keress rá az internet valamelyik keresőmotorja révén egy általad érdekesnek talált helyre, s figyeld meg, hogy ezt követően a Facebook és adott esetben az Instagram mennyi időn belül fog a keresés tárgyával kapcsolatos hirdetéseket feldobni! Ennél is izgalmasabb, ha egy csevegőprogram használata során elhangzó magánbeszélgetésben megjelenő információ köszön vissza valamely közösségi oldal hirdetésében. Például arról beszélgettek a pároddal, hogy milyen jó lenne Ázsiába utazni a nyáron. Elképzelhető, hogy néhány óra múlva már bangkoki repülőjegyeket és szállásokat fog feldobni neked néhány általad használt alkalmazás.

Az online térben szinte valamennyi fizikai valóságban megvalósuló bűncselekmény megfelelő változatával találkozhatunk.

Gyakori bűncselekmények:

- lopások,
- személyes adatokkal visszaélés,
- szexuális jellegű elkövetési magatartások!
- csalások,
- zaklatások, kiközösítés,

Kiemelt jelentősége van a felelősségteljes, egészséges gyanakváson alapuló internet-használatnak.

3. A SZABÁLYSÉRTÉSEK

Amikor jogsértő, a társadalmi normákat veszélyeztető cselekményekről beszélünk, nem mehetünk el szó nélkül a szabálysértések mellett, amelyeket külön törvényben rendelt szabályozni a jogalkotó. A **szabálysértésekről szóló 2012. évi II. törvény** (a továbbiakban: Sztv.) szabályozza azon elkövetési magatartásokat, amelyek társadalomra veszélyessége nem érte el a bűncselekményi tűréshatárt, ugyanakkor valamiféle szankcionálásuk mégis szükséges. A szabálysértések tehát kisebb súlyú kihágások, amelyeket sok esetben csak az **értékhatár választ el attól, hogy bűncselekménynek minősüljenek**, minden másban, elsősorban elkövetési magatartásukban teljes mértékben megegyeznek a Btk.-ban szereplő alakzatokkal. Ilyen többek között a lopás, a csalás és a sikkasztás, melyek ha nem érik el az 50 000 Ft-os értékhatárt, szabálysértésnek minősülnek.

Vannak olyan tényállások is, amelyek csak „kicsit” térnek el Btk.-beli „testvérüktől”. Ilyen például a garázdaság szabálysértése, amelynek tényállása a büntetőjogi alakzattal szemben nem tartalmazza az erőszakosságot, mint tényállási elemet. Míg a bűncselekménynek feltétele az erőszakosság, addig a szabálysértésnek nem. Sőt, ha a kihívóan közösségellenes, másokat megbotránkoztató vagy riadalmat keltő cselekmény erőszakos jellegű, akkor csak és kizárólag bűncselekmény állapítható meg. Ezen elhatárolások nehezen értelmezhetőek, sokszor a gyakorlatban sem egyértelműek. A garázdaság kapcsán talán a következővel érzékeltethető a különbség: *egy csoport vonul egy kertvárosi kis utcán, kiabálnak, ittasan hangoskodnak. A cselekmény önmagában alkalmas lehet arra, hogy másokban félelmet, riadalmat keltsen, s mivel ezt itt nem szokás, még kihívóan közösségellenes is lehet. Ebben az esetben az elkövetők szabálysértést követnek el. Ha előző tevékenységük során kukákat borítanak fel, az utcán tartózkodókkal is szóváltásba keverednek, az már minősülhet erőszakosnak, s ezáltal bűncselekménynek.*

Vannak azonban olyan magatartások is, amelyek a Btk.-ban semmilyen formában nem jelennek meg. Ezzel természetesen csak tovább bonyolódik a helyzet, hiszen még nehezebb meghatározni, hogy bizonyos magatartás tanúsításával milyen szabályt is sértünk meg. Nézzük meg például a **rendzavarás** tényállását, amely gyakori kísérője a labdarúgó mérkőzéseknek.

A rendzavarást a Sztv. értelmében az követi el, aki

- verekszik, továbbá aki mást verekedésre felhív,
- rendzavarás vagy garázdaság esetén a hatóság vagy az eljáró hivatalos személy intézkedésével szemben engedetlenséget tanúsít,
- a gyülekezési jogról szóló törvény hatálya alá tartozó rendezvényen vagy a sportrendezvények biztonságáról szóló kormányrendelet hatálya alá

tartozó sportrendezvényen az arcát olyan módon eltakarva jelenik meg vagy tartózkodik, amely alkalmas arra, hogy megghiúsítsa a személyének a hatóság vagy az eljáró hivatalos személy által történő azonosítását,

- nyilvános rendezvényen
 - lőfegyvert vagy robbanóanyagot, illetve az élet kioltására vagy testi sértés okozására alkalmas eszközt tartva magánál jelenik meg,
 - a rendező szerv, illetve a rendőrség biztonságra vonatkozó felhívásának, rendelkezésének nem tesz eleget.

Az első fordulat, amely a verekedésről rendelkezik, könnyen keverhető össze a garázdaság büntetőjogi formulájával. Az elhatárolás komoly jogi szaktudást igényel, itt most elégedjünk meg azzal, hogy a rendzavarás esetén nincs kihívóan közösségellenes, megbotránkoztató magatartás. Végül is, egy focimeccsen sajnos „természetes”, ha a két szurkolótábor egyes tagjai öltre mennek.

A teljesség igénye nélkül íme néhány további szabálysértési alakzat:

- **Veszélyes fenyegetés:** Aki mást félelemkeltés céljából a megfenyegetett személyre vagy annak hozzátartozójára vonatkozó, a becsület csorbitására alkalmas tény nagy nyilvánosság elé tárásával komolyan megfenyeget, szabálysértést követ el.
- **Valótlan bejelentés:** Aki a hatóságnál vagy közfeladatot ellátó szervnél vészhelyzetről vagy rendzavarásról valótlan bejelentést tesz, szabálysértést követ el.
- **Koldulás:** Aki gyermekkorú személy társaságában koldul, vagy közterületen, nyilvános helyen, olyan módon koldul, hogy a járókelőket, illetve a nyilvános helyen jelenlévőket pénz átadása céljából leszólítja, továbbá az is, aki házról házra, illetve lakásról lakásra járva kéreget, szabálysértést követ el.
- **Csendháborítás:** Aki lakott területen, az ott levő épületben, vagy az ahhoz tartozó telken, tömegközlekedési eszközön, továbbá természeti és védett természeti területen indokolatlanul zajt okoz, amely alkalmas arra, hogy mások nyugalma, illetve a természeti vagy a védett természeti értéket zavarja, szabálysértést követ el.

4. A FELJELENTÉSI KÖTELEZETTSÉG

Sokszor merül fel kérdésként, hogy ha tudomásunkra jut egy bűncselekmény, akkor kötelességünk-e feljelentést tenni. Először vizsgáljuk meg, hogy milyen esetekben indulhat meg a büntetőeljárás. A jelenleg hatályos szabályozás értelmében a büntetőeljárás indulhat a hatóság vagy a sértett kezdeményezésére.

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) kimondja, hogy a hatóságoknak kötelességük az eljárás megindítása és lefolytatása, amennyiben a törvény úgy rendelkezik. A **hivatalból való eljárás kötelezettsége** esetén nincs lehetőség a mérlegelésre, ha a tényállást kimerítették, a bűncselekmény megvalósult, és erről a hatóság tudomást szerez, úgy a büntetőeljárást le kell folytatni. Vannak azonban olyan bűncselekmények, ahol a jogalkotó a sértett felelősségi körébe rendeli annak eldöntését, hogy kívánja-e az elkövető felelősségre vonását. A **magánindítvány** alapján büntetendő cselekmények esetén, ha hiányzik a sértettnek, vagy a hozzátartozójának az eljárás lefolytatására irányuló akaratkinyilvánítása (magánindítványa), akkor az eljárást annak ellenére sem lehet lefolytatni, hogy bűncselekmény valósult meg. Ebben az esetben a sértett vagy hozzátartozó kérelmére indul meg az eljárás. Ilyen bűncselekmény többek között **a könnyű testi sértés, a magántitok megsértése, a levéltitok megsértése, a rágalmazás, a becsületsértés, a zaklatás és a kegyeletsértés, a szexuális erőszak meghatározott fordulata, valamint a hozzátartozó által elkövetett vagyon elleni bűncselekmények.**

Ezen bűncselekmények egy részénél a jogalkotó úgy vélte, hogy a sértett ellen irányuló cselekmény esetén neki kell eldöntenie, hogy az őt ért sérelem helyreállítása „megér”-e egy büntetőeljárást. A szexuális erőszaknál már más áll a háttérben. Egy ilyen cselekmény komoly trauma, az eljárás során történő részvétel újból és újból felszakít sebeket, találkozni kell az elkövetővel. A jogalkotó ezért megadja a lehetőséget a sértett számára, hogy dönthessen. Végül teljesen más az indok a hozzátartozó által elkövetett bűncselekményeknél, ahol a családi kapcsolatok kerülnek a középpontba.

Láthattuk tehát, hogy a cselekmény vagy közvád (hivatalból) vagy magánindítvány alapján üldözendő. A hatóság tudomására azonban többféleképpen juthat egy-egy bűncselekmény. Elképzelhető, hogy az eseményt maga a rendőrség észleli (tetten érés), ilyenkor a rendőri intézkedés és az arról készült jelentés lesz a kiindulási alap.

A másik lehetőség, hogy a sértett vagy más **feljelentést** tesz. A feljelentés megtétele általánosságban nem kötelezettsége egyetlen állampolgárnak sem. Vannak azonban olyan bűncselekmények, amelyek társadalomra veszélyessége akkora, hogy a jogalkotó elvárja a társadalom tagjaitól, hogy észlelés esetén

jelezzék azokat a hatóságok felé. Ezeket a Btk. külön nevesíti, minden ilyen tényállás esetében külön rögzíti. Ilyen többek között az emberrablás, az állam elleni bűncselekmény, a terrorcselekmény vagy a pénzmosás. A korrupciós bűncselekmény esetében a hivatalos személyekre vonatkozik a feljelentési kötelezettség, abban az esetben, ha e minőségében hitelt érdemlő tudomást szerez a bűncselekményről. Ám bárki, ha úgy érzi, jelentheti azt a hatóságoknak.

Nincs tehát alapvetően feljelentési kötelezettsége a tanárnak, pedagógusnak, edzőnek akkor, ha talál a diáknál egy füves cigarettát. Sokkal nagyobb felelőssége van. Mint a jelzőrendszer tagja, mint a diák testi, lelki, értelmi és érzelmi fejlődéséért felelős személy meg kell találnia a helyes megoldást, és meg kell tennie a szükséges lépéseket. Hogy mi a szükséges, az a szituáció függvénye. Lehet, hogy elegendő a diákra jobban figyelni, a történetekről elbeszélgetni vele, megeshet, hogy be kell vonni a szülőket, a megfelelő egészségügyi kezeléshez kell hozzásegíteni. Elképzelhető, hogy jelezni kell a gyámhatóság felé, vagy fel kell keresni a gyermekjóléti szolgálatot. És igen, lehet, hogy feljelentést kell tenni... ha úgy érezzük, hogy már más megoldási lehetőség nincs a tarsolyunkban.

Összefoglaló kérdések⁷⁹

1. Karikázd be azokat, amelyek elemei a bűncselekmény fogalmának!

- a) szándékos
- b) véletlen
- c) gondatlanság
- d) társadalomra veszélyes
- e) kihágás

2. Válaszd ki, melyek a lopás bűncselekmény tipikus esetei!

- a) besurranásos lopás
- b) trükkös lopás
- c) hátizsáklopás
- d) zsebtolvajlás

3. Milyen bűncselekményt valósít meg az, aki az eltulajdonított tárgy megtartása érdekében erőszakot alkalmaz az őt tetten érővel szemben?

- a) testi sértést
- b) önbíráskodást
- c) rablást
- d) lopás valamely minősített esetét

⁷⁹ Helyes megoldások: 1. kérdés: a, c, d, 2. kérdés: b, c, e, 3. kérdés: c, 4. kérdés: a, c, e, 5. kérdés: c, d.

4. Válaszd ki az erőszakos bűncselekmények közé tartozó bűncselekményeket!

- a) testi sértés
- b) verekedés
- c) garázdaság
- d) kiskorú veszélyeztetése
- e) kapcsolati erőszak

5. Az online térben is érhetnek bennünket bűncselekmények. Melyek minősülnek bűncselekménynek?

- a) filter bubble
- b) spamek küldése
- c) cyberbullying
- d) grooming

VIII. GYERMEKVÉDELMI JELZŐRENDSZER

A gyermeket megilletik az alapvető emberi jogok, és mivel önállóan még nem tud gondoskodni magáról, szükséges őt óvni, nevelni, ezért joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéshez.

1. A GYERMEKI JOGOKAT VÉDŐ JOGSZABÁLYI KÖRNYEZET

1924-ben fogalmazták meg először az első gyermekjogokat tartalmazó deklarációt, amely Genfi Nyilatkozat néven vált ismertté, de a dokumentum még nem volt jogilag kötelező erejű. Az ENSZ-nek a Gyermek jogairól szóló Egyezménye⁸⁰ (a továbbiakban: Gyermekjogi Egyezmény) már jogilag kötelező erejű volt, melyet Magyarország az 1991. évi LXIV. törvénnyel hirdetett ki.

A gyermekek és a gyermeki jogok hazai védelme szempontjából fontos jogforrás Magyarország Alaptörvénye (a továbbiakban: Alaptörvény). Az Alaptörvény XVI. cikkének (1) bekezdése szerint „Minden gyermeknek joga van a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz.” Továbbá az Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdése, amely a törvény előtti egyenlőségről szól, kimondja, hogy „Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.” Ennek

megfelelően elsősorban a gyermek szülei, családja, azt követően az állam és végül a társadalom köteles biztosítani a gyermek fejlődéséhez szükséges feltételeket, melyek a felnőtté válásához szükségesek.

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyermekekről szóló törvény, a továbbiakban: Gyvt.) adja meg a jogi kereteit elsősorban annak, hogy hogyan segíthetjük elő a gyermek családban történő nevelését, a veszélyeztetettség felismerésével, a helyzet kezelésével, valamint a megelőzéssel. A jogszabály tartalmazza a gyermekek és szüleik alapvető jogait és kötelességeit, e jogok védelmét, az ellátásokat és hatósági intézkedéseket, az egyes szereplők gyermekjóléti, gyermekvédelmi feladatait, valamint a feladathoz tartozó intézményrendszer szervezetét és főbb szabályait, illetve az adatvédelemmel kapcsolatos rendelkezéseket.

A Gyvt. végrehajtására szolgáló jogszabályok határozzák meg a gyermekjóléti alapellátást és a gyermekvédelmi szakellátást biztosító intézmények, és az ellátórendszerben dolgozó szakemberek konkrét feladatait a gyermeki jogok érvényesülése érdekében. E jogszabályok közül a gyermek védelme, bántalmazásának felismerése és kezelése szempontjából a legfontosabbak a következők:

- A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet,
- A gyámhatóságok, a területi gyermekvédelmi szakszolgálatok, a gyermekjóléti szolgálatok és a személyes gondoskodást nyújtó szervek és személyek által kezelt személyes adatokról szóló 235/1997. (XII. 17.) Korm. rendelet,
- A személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet.

A Gyvt. 17. §-a sorolja fel a jelzőrendszer tagjait és feladatát:

17. § (1) Az e törvényben szabályozott gyermekvédelmi rendszerhez kapcsolódó feladatot látnak el – a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése érdekében – a törvényben meghatározott alaptevékenység keretében

- a) az egészségügyi szolgáltatást nyújtók, így különösen a védőnői szolgálat, a háziorvos, a házi gyermekorvos,
- b) a személyes gondoskodást nyújtó szolgáltatók,

c) a köznevelési intézmények,

- d) a rendőrség,
- e) az ügyészség,
- f) a bíróság,
- g) a pártfogó felügyelői szolgálat,
- h) az áldozatsegítés és a kárenyhítés feladatait ellátó szervezetek,
- i) a menekülteket befogadó állomás, a menekültek átmeneti szállása,
- j) **az egyesületek**, az alapítványok és az egyházi jogi személyek,
- k) a munkaügyi hatóság,
- l) a javítóintézet,
- m) a gyermekjogi képviselő,
- n) a gyermekvédelmi és gyámügyi feladatkörében eljáró fővárosi és megyei kormányhivatal,
- o) az állam fenntartói feladatainak ellátására a Kormány rendeletében kijelölt szerv.

Az (1) bekezdésben meghatározott intézmények és személyek kötelesek jelzéssel élni a gyermek veszélyeztetettsége esetén a gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó szolgáltatónál, ha szükséges, hatósági eljárást kezdeményezni a gyermek bántalmazása, illetve súlyos elhanyagolása vagy egyéb más, súlyos veszélyeztető ok fennállása, továbbá a gyermek önmaga által előidézett súlyos veszélyeztető magatartása esetén.

A gyermekjóléti szolgáltatást nyújtó szolgáltató és a gyámhatóság a gyermek bántalmazása, elhanyagolása miatt jelzést vagy kezdeményezést tevő intézmény, személy adatait erre irányuló külön kérelem hiányában is zártan kezeli.⁸¹

A köznevelési intézmények révén a pedagógusok is tagjai a jelzőrendszernek, és ez azt is jelenti, hogy ha nem tesz jelzést, fegyelmi felelősségét is vizsgálhatják. Ha felmerül a gyanú, hogy a jelzés elmulasztása a gyermek sérelmére elkövetett bűncselekmény is lehet, a gyámhatóság büntetőeljárást kezdeményez.

Gyakran a jelzőrendszer tagjai hezitálnak a várható következmények miatt. A pedagógusok egyrészt félnek, hogy csak bizalomvesztést érnek el a gyerekeknél, másrészt félnek a szülőktől is, testi épségük vagy tanári tekintélyük megcsorbítása miatt.

81 Gyvt. 17. § (2) és (2) a) bekezdés

Most szánj egy percet arra, hogy átgondold, találkozta-e már a környezetében olyan gyerekkel, akinek szüksége lett volna segítségre! Mi volt a problémája? Kapott-e segítséget? Mit tudsz a történet befejezéséről?

2. GYERMEKVÉDELEM A GYAKORLATBAN

Gyarmati Katalin Anna, gyermekvédelmi szakember, a Kamaszmentő című könyv szerzőjének meglátása szerint a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjai azok, akik a munkájuk, hivatásuk gyakorlása közben találkozhatnak gyerekekkel, és észrevehetik, ha valakinek segítségre van szüksége. Ebben a rendszerben a családsegítő és gyermekjóléti szolgálatok látják el a koordinációs feladatokat a jelzőrendszer tagjai között.

Nem a munkája vagy hivatása által, de minden felnőtt ember tagja a jelzőrendszernek, hiszen találkozhat olyan esettel, amikor egy gyereknek segítségre, védelemre lehet szüksége. Idetartozik a szomszéd, aki a falon át hallja a kiabálás, esetleg verekedés hangjait, de idetartozik az edző, aki észrevesz egy fura sérülést, vagy a buszsofőr, aki azt látja, hogy egy gyermek télen meleg ruha nélkül fázik egy padon.

A jelzőrendszernek az a célja, hogy a bajba került gyerekek köré egy olyan szakemberekből álló védelmi hálót alakítson ki, akik kommunikálnak egymással, megosztják a tudomásukra jutott információkat, egyeztetnek a szükséges lépésekről, hogy teljesen mindegy legyen, hogy ki ismeri fel a problémát, a rászoruló mindenképpen megkapja a neki járó segítséget. A jelzőrendszer hatékony működése a tagok hozzáállásán, felelősségtudatán múlik.

Mindenki, aki felismeri, hogy egy gyermeknek segítségre van szüksége, felelős azért, hogy azt meg is kapja.

Mit kell tenni, ha ilyen helyzettel találkozunk? Ha valaki felismeri, hogy egy gyermek olyan élethelyzetbe került, amit saját erőből nem fog tudni megváltoztatni, akkor köteles jelzést tenni a **területileg illetékes** (Budapesten minden kerületben van) gyermekjóléti szolgálat (központ) felé. Ez történhet írásban, telefonon vagy személyesen. Ezt a jelzést a szolgálat minden esetben megvizsgálja. Felveszik a kapcsolatot a családdal, iskolával, óvodával, a gyermekorvossal, védőnővel, hogy minél részletesebb és pontosabb információkkal rendelkezzenek a gyermek helyzetével kapcsolatban. Ha szükséges, esetmegbeszélést hívnak

össze az érintett szakemberekkel, és közösen határozzák el, hogy milyen lépéseket szükséges megtenni a gyermek érdekében.

Minden olyan esetben, **amikor a gyanúja felmerül** annak, hogy valami nincs rendben a gyerek körül, éljünk ezzel a lehetőséggel. Fontos, hogy nem kell semmit bizonyítani, nem kell előbb meggyőződni arról, hogy tényleg valami baj van. Elég egy kis jel, ami arra utal, hogy valami nincs rendben.

Sok esetben a gyerekek azért kapnak későn segítséget, mert a felismerés és a jelzés között túl sok idő telik el.

Egy példával szemléltetve: tegyük fel, hogy egy osztályfőnök észreveszi, hogy az addig élénk, jól tanuló gyerek megváltozott. Motiválatlan lett, romlottak a jegyei. Fáradt, esetleg néhány napot hiányzott is, amit később sem igazolt. Első lépésként megkérdezi a gyerektől, hogy minden rendben van-e körülötte, elmondja, hogy aggódik érte, ha tud, szívesen segít neki. A gyerek erre a kérdésre több módon reagálhat, de a lényeg, hogy a pedagógus, aki ismeri őt egy ideje, megnyugtatóan ki tudja-e mondani, hogy semmi gond, csak a szokásos kamaszkori tünetek, vagy marad benne kétely, hogy történt valami. Ha az utóbbi, akkor behívhatja a szülőket is, hogy beszéljen velük a gyerekükről, de ezzel együtt már meg is teheti a jelzését a gyermekjóléti szolgálat irányába. Lehet, hogy egy pszichológus vagy egy fejlesztő pedagógus néhány foglalkozással már eredményt tud elérni, lehet, hogy a családgondozó figyelme, szakértő kérdései segítenek tisztán látni vagy elrendezni a dolgokat. Ezekből a lehetőségektől fosztja meg a gyereket, ha nem tesz jelzést.

Összefoglalva tehát akkor szükséges jelzést tenni, amikor valamilyen gyanú felmerült, hogy egy gyermek olyan élethelyzetbe került, hogy segítségre lehet szüksége. Ez a segítség az, amit megadunk akkor, amikor a jelzést megteesszük.

A jelzést meg lehet tenni írásban, személyesen vagy telefonon. Ha telefonon teszed meg, akkor vagy azt fogják kérni, hogy menj be személyesen, vagy azt, hogy írd le, amit tapasztaltál. Ezt az írást senkinek nem mutatják meg később, de szükséges ahhoz, hogy elindítsák a folyamatot. Az is sokszor előfordul, hogy már ismerik a családot, és akkor a jelzés egy plusz információ arról, hogy mi történik épp, mert erre is szükség van ahhoz, hogy a szakemberek tudják, hogy mi a legjobb, amit abban a helyzetben tehetnek. A jelzést tevő magánember ráadásul azt is kérheti, hogy a neve ne szerepeljen sehol az aktában.

Gyarmati Katalin Anna tapasztalata szerint a jelzéssel kapcsolatban számos tévhit létezik. Az egyik leginkább káros tévhit az, amikor a jelzés megtételét „feljelentésként” értelmezik. A pedagógusok és az orvosok szájából is hallani

olyan mondatot, hogy majd „feljelentem a gyermekjólétinél”. A gyermekjóléti szolgálat nem hatóság, náluk senkit nem lehet feljelenteni, ráadásul ezek a kijelentések azt sugallják, hogy valami rossz fog történni a családdal a jelzés megtétele után. Kijelenthető, hogy nem történik ilyesmi. A legrosszabb esetben nem történik semmi változás, mert a családgondozó nem mérte fel kellő alaposággal, hogy milyen lehetőségek vannak a családban és a szolgálatnál, és nem a

megfelelő szakemberhez irányította a gyereket vagy a szülőket. A legjobb esetben pedig szakszerű segítséget kap egy problémákkal küzdő gyermek.

Egy másik tévhit éppen az, hogy úgysem történik semmi. Ez sem igaz, mert ha más nem, annyi történik, hogy a gyerek megtapasztalja, hogy van olyan felnőtt, aki kiáll mellette, lehetősége lesz beszélni legalább egyszer egy segítő szakemberrel, ez pedig adhat olyan pozitív töltetet, hogy ő maga is jobban tisztában legyen a jogaival és a lehetőségeivel.

Régen túlhaladott mentalitást tükröz az a tévhit, hogy valaki nem akar a család belügyeibe avatkozni, ezért nem tesz semmit. Ha egy gyereknek olyan közegben kell élnie, ami számára fizikailag vagy pszichésen káros, akkor az nem családi belügy. Az, hogy hova mennek nyaralni, vagy mennyi zsebpénzt kap a gyerek, és telefonozhat-e este 10 után, belügy. A bántalmazás semmilyen formája nem az. Az sem, ha apa nem a gyereket, hanem anyát bántja, mert az is olyan családi közeg, amely nem biztosít egészséges fejlődést egy gyereknek sem. Az a felnőtt, aki tudja, hogy egy gyerek a számára káros és veszélyes környezetben él, de nem tesz semmit, jóváhagyja, sőt a beleegyezését adja ahhoz, hogy bántsanak egy gyereket.

Szintén tévhit, hogy a jelzést követően mindenki megtudja, hogy ki volt az, aki jelzett, és utána veszélyben lesz a testi épsége. A zárt adatkezelésnek éppen az a lényege, hogy senki nem tudja, hogy honnan érkezett a jelzés. A családgondozónak szigorúan tilos ezt bárki tudomására hozni, úgy kell eljárnia, hogy a jelző személye ne derüljön ki. Még akkor sem, ha egy hivatalos szervtől érkezik a jelzés, például a rendőrségtől.

A gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjaként az alábbiakat teheted:

- Figyelsz a környezetedre, észreveszed a furcsa változásokat, fizikai jeleket.
- Tanácsot kérhetsz a GYERMEKVÉDŐ HÍVÓSZÁM ingyenes számán:
+36 80 630 155. Itt jelzést is lehet tenni.
- Ha úgy érzed, beszélhetsz az érintettel vagy egy kollégával, akinek ez a szakterülete.
- Az iskolában meghatározott protokoll alapján kezdeményezheted a jelzést.
- Megismerkedhetsz az esetjelzés protokolljával, ami a területileg illetékes család- és gyermekjóléti és szolgálatnál, központnál érhető el.

Összefoglaló kérdések⁸²

1. Ki tagja a gyermekvédelmi jelzőrendszernek?

- a) rendőrség
- b) köznevelési intézmény
- c) MNB
- d) ügyészség

2. Mikor tegyék jelzést?

- a) Ha gyanús körülményeket észlelek, több jel arra mutat, hogy valami nincs rendben.
- b) Soha, nem rám tartozik.
- c) Nekem nem kell jelzést tennem.
- d) Mindig, ha valaki szemtelen, nehogy én kerüljek bajba.

3. Mi a Gyermekvédő Hívószám?

- a) Nincs ilyen
- b) +36 80 630 155
- c) 06 80 205 520
- d) 116 111

ORSZÁGOSAN ELÉRHETŐ TOVÁBBI INGYENES SEGÉLYVONALAK:

Kék-Vonal Gyermekkrízis Alapítvány / 116 111 / www.kek-vonal.hu

Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat / 06 80 205 520 / E-mail: okit@csbo.hu

⁸² Helyes válaszok: 1. kérdés: a, b, d, 2. kérdés: a, 3. kérdés: c.

IX. ÓRAVÁZLATMINTA, FELADATTERVEZÉSI VÁZLAT, GYAKORLATTÁR

ÓRAVÁZLAT	
Foglalkozás célja:	A játékosok egymás irányába mutató bizalmának növelése
Foglalkozás időtartama:	90 perc
Játékok alkalmazásának módja és helye:	Bemelegítésben 10' Levezetésben 10'
Létszám:	16 fő
Választott játékok:	a) Lebegés b) Aknamező
Eszközök:	a) nem igényel eszközt b) szembekötő
Korosztály:	13 év felettiek számára
Lebegés: Sorverseny egyik elemeként alkalmazható játék, amely során a csapat minden tagja a magasba emel egy főt, és ily módon teszik meg az „A” és „B” pont közötti távolságot. A játék során mindenkit fel kell emelni, s meg kell tenni vele a távolságot. Az a csapat nyer, amelyik előbb célba ér valamennyi játékosával. Kérdések: • Milyen érzés volt a magasban lenni? • Bíztál-e a társaidban? • Ha valaki nem bízott bennük, akkor miért nem? • Mi a fontosabb: a győzelem vagy a társ biztonsága?	
Aknamező Az edzés zárásaként helyezzünk el különféle tárgyakat a kijelölt területen belül, „aknaként”. Az aknákat bármi megtestesítheti. Kétfős csapatok alakulnak, minden pár egy tagja beköti a szemét és nem szólalhat meg. A pár másik tagjának egyedül szóbeli utasításokkal lehet átvezetnie a társát az aknamezőn, anélkül, hogy belépne a pályára, vagy megérintené a másikat. Kérdések: • Milyen volt „vakon” lenni? • Milyen instrukciók segítettek igazán? • Tudtál-e bízni a társadban?	
Megjegyzés:	a reflexiós kört nem szükséges kétszer megtartani, mindkét játék megbeszélhető az edzés végén

FELADATOK MEGTERVEZÉSE	
CÍM:	
CÉL(OK), FEJLESZTŐ HATÁS	Fogalmazzuk meg a gyakorlat célját, mit szeretnénk elérni, megmutatni, milyen kompetenciát, kompetenciákat fejleszt a feladat.
ÉLETKOR	Milyen korosztálynál javasoljuk a feladatot.
ILLESZKEDÉS AZ ÓRÁBA, FOGLALKOZÁSBA	Írjuk le, hogy a gyakorlatot a foglalkozás elejére vagy végére tervezzük, tanórára vagy edzéshez, esetleg edzőtáborba – ez főként a gyakorlat végrehajtásának idejétől függ, hosszabb gyakorlatot inkább táborokba tervezhetünk.
ELŐKÉSZÍTÉS	Írjuk le, szükséges-e valamit tennünk, előkészítenünk a gyakorlat megkezdése előtt.
GYAKORLAT MENETE	Írjuk le részletesen az elképzelt gyakorlat menetét, a hozzá kapcsolt elméleti információt vagy történetet. Ha szükséges, rajzoljunk hozzá vázlatot. Ez mindenképpen fontos, ha egy kötött pályát kell felrakni, vagy valami miatt látni kell a helyszín beállítását. Írjuk meg az eltervezett távolságokat is.
ESZKÖZÖK	Checklist – részletes lista felsorolásszerűen, hogy milyen eszközök kellenek.
FELKÉSZÜLÉSI IDŐ	Írjuk le, szükséges-e felkészülési idő – kell-e csoportszintű megbeszélés, stratégiaalkotás.
LEBONYOLÍTÁS IDEJE	Írjuk le, hány perc alatt kivitelezhető a gyakorlat, külön jelezzük a megbeszéléshez szükséges időt.
HELYIGÉNY	Írjuk le, hol tervezzük a gyakorlatot, kb. mekkora tér kell hozzá: sportpálya, tornaterem, külső helyszín vagy tanterem.
RÉSZTVEVŐK SZÁMA	Írjuk le, hány fővel hajtható végre a gyakorlat (minimum, maximum).
BETARTANDÓ SZABÁLYOK	Írjuk le, hogy milyen betartandó szabályokat kell elmondanunk a gyakorlat elején.
MEGBESZÉLENDŐ KÉRDÉSEK	Írjuk le, hogy milyen kérdéseket tartunk fontosnak feltenni a feladat megbeszélésekor.
VESZÉLYEK	Írjuk le, van-e esetleg valamilyen fizikai vagy lélektani „veszélye” a feladatnak.
MEGJEGYZÉS	Bármilyen fontos lehet a gyakorlathoz: • A videofelvétel készítése és elemzése tovább mélyítheti a gyakorlatot. • A gyakorlat variálható úgy, hogy...

SEGÍTSÉG A GYAKORLATOK KIVÁLASZTÁSÁHOZ

1. **Besnyi Szabolcs – Nagy Gábor Mápó:** A Játék nem játék! – Minden az ismerkedési, bemelegítő, energetizáló, csoport- és párképző, valamint az egyéb játékokról! OptimusTréning, Budapest, 2017.
2. **Besnyi Szabolcs – Nagy Gábor Mápó:** A játék nem játék 2. OptimusTréning, Budapest, 2017.
3. **Besnyi Szabolcs – Urbán Mónika:** Játék az osztályban! – Az ásítózás nélküli tanórák titka! Katalizátor Kiadó, Budapest, 2017.
4. **Gabnai Katalin:** Drámajátékok – Bevezetés a drámapedagógiába. Helikon Kiadó, Budapest, 2015.
5. **Hócz Ágnes – Bóka Ferenc:** Testnevelési és népi játékok
(www.jgypk.hu/tamop13e/tananyag_html/tananyag_jatekelm/iv723_testbetk.html)
6. www.tanuljmaskepp.hu/elménypedagogia/
7. **Kispéter Andrea – Sövényházy Edit:** Élménypedagógia, Bába Kiadó, Szeged, 2008.
8. **Labdarúgás gyerekeknek 5–7 éves korig.** Magyar Labdarúgó Szövetség, Budapest, 2014.
9. **Labdarúgás gyerekeknek 8–11 éves korig.** Magyar Labdarúgó Szövetség, Budapest, 2015.
10. **Lázár Ildikó:** 39 interkulturális játék – Ötlettár tanároknak az interkulturális kompetencia és a csoportdinamika fejlesztéséhez. ELTE, Budapest, 2015.
11. **Liddle, Matthew D.:** Tanítani a taníthatatlant – Élménypedagógiai kézikönyv. Pressley Ridge, Budapest, 2008.
12. **Lovász Cecília – Sőregi Viktor:** Több mint játék. Szabadtéri játékok gyerekeknek és fiataloknak. Természetjáró Fiatalok Szövetsége, Budapest, 2010.
13. **Pölös Annamária – Kovács Nikoletta:** Játékmozaik – Készségfejlesztő játékok gyűjteménye. Mozaik Kiadó, Szeged, 2014.
14. **Tóth Ibolya – Kádár Erika:** Szárnyalás – Játékgyűjtemény pedagógusoknak. Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közalapítvány, Budapest, 2009.
15. **Rudas János:** Delfi örökösei – Önismereti csoportok – elmélet, módszer, gyakorlatok. 8. kiadás. Oriold és Társai Kft., Budapest, 2016.
16. **Rudas János:** Javne örökösei – Fejlesztő tréningcsoportok – elvek, módszerek, gyakorlatsomagok. Oriold és Társai Kft., Budapest, 2011.

X. FELHASZNÁLT IRODALOM

II. FEJEZET

Kispéter Andrea – Sövényházy Edit: Élménypedagógia. Bába Kiadó, Szeged, 2008.

III. FEJEZET

ELLEN-SZER Oktatói Segédlet. Szerk.: Diószegi Judit – Gratzner–Sövényházy Edit. Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács, Budapest, 2014.

Swaab, Dick: Az agyunk mi vagyunk, Libri Könyvkiadó, Budapest, 2017.

Tari Annamária: Z generáció, Tericum Kiadó, Budapest, 2011.

Tari Annamária: Ki a fontos: Én vagy Én? Tericum Kiadó, Budapest, 2013.

Vekerdi Tamás: Kamaszkor körül. Holnap Kiadó, Budapest, 2000.

„Gyermekek és fiatalok életkörülményeinek vizsgálata elsősorban a bűnmegelőzés, a bűnelkövetővé, illetve áldozattá válás szempontjából.” Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Karának (ELTE TáTK) kutatócsoportja és az Ariosz Szolgáltató, Informatikai és Tanácsadó Kft. Készült a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács megbízásából, 2017. (az anyag belső használatú, nem jelent meg.)

FOTÓK:

<https://pixabay.com/hu/szem%C3%A9ly-n%C5%91-l%C3%A1ny-emberi-%C3%B6r%C3%B6m-723555/>

<https://pixabay.com/hu/j%C3%A1t%C3%A9kok-egyetemista-1377029/>

https://pixabay.com/hu/photos/?q=+bullying&hp=&image_type=all&order=popular&cat=&min_width=&min_height=

<https://pixabay.com/hu/emberek-d%C3%BCh%C3%B6s-szomor%C3%BA-yell-kiab%C3%A1l-2298607/>

IV., V., VII. FEJEZET

Balláné Fűszter Erzsébet – Kunos Imre – Lakatos János: Bevezetés a kriminalisztikába. Rejtjel Kiadó, Budapest, 2004.

Bartha Csaba: Az edzés elmélete és módszertana. Semmelweis Egyetem Testnevelési és Sporttudományi Kar Továbbképző Intézet, Budapest, é. n., egyetemi jegyzet

Biztonságos város – Kézikönyv a városi bűnmegelőzés lehetőségeiről. BM, Budapest, 2011.

Borbíró Andrea – Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára – Lévy Miklós: Kriminológia. Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2016.

Dubecz József: Általános edzéselmélet és módszertan. Rectus Kft., Budapest, 2009.

Labdarúgás gyerekeknek 5–7 éves korig. Magyar Labdarúgó Szövetség, Budapest, 2014.

Labdarúgás gyerekeknek 8–11 éves korig. Magyar Labdarúgó Szövetség, Budapest, 2015.

Pölös Annamária – Kovács Nikolett: Játékmozaik – Készségfejlesztő játékok gyűjteménye. Mozaik Kiadó, Szeged, 2014.

Rost Andrea: A bűnmegelőzés története. Magyar Rendészet, 2006/4. VI. évfolyam, 84-104. o.

Szakály Zsolt: Sportedzés – Elmélet és gyakorlat. Arrabona Print, Győr, 2013.

Több mint játék. Szabadtéri játékok gyerekeknek és fiataloknak. Természetjáró Fiatalok Szövetsége, Budapest, 2010.

Verheijen, Raymond: Football periodisation. World Football Academy, 2014.

FOTÓK:

<https://pixabay.com/hu/olimpia-sport-k%C5%91-art-1613101/>

<https://pixabay.com/hu/t%C3%B6meg-az-emberi-sziluettek-2457732/>

<https://pixabay.com/hu/rend%C5%91rs%C3%A9gi-biztons%C3%A1g-f%C3%A9rfi-159894/>

<https://pixabay.com/hu/kamera-biztons%C3%A1g-b%C5%B1n%C3%B6z%C3%A9s-csavarok-2412643/>

<https://pixabay.com/en/night-park-the-fog-tree-glow-3119429/>

<https://pixabay.com/en/run-jump-girl-children-hooray-sky-1321278/>

<https://pixabay.com/en/desperate-sad-depressed-feet-hands-2293377/>

<https://pixabay.com/en/mural-belfast-conflict-539830/>

https://www.northumbria.police.uk/include/images/knife_crime.jpg

<https://pixabay.com/en/burglary-crime-theft-criminal-fear-2022162/>

<https://pixabay.com/en/child-education-fear-terror-1439468/>

<https://pixabay.com/en/old-trafford-manchester-united-1959155/>

<https://pixabay.com/en/model-beautiful-portrait-face-2405074/>

<https://pixabay.com/en/marijuana-pot-weed-colorful-2756799/>

<https://pixabay.com/en/syringe-pill-bottle-morphine-small-1884784/>

<https://pixabay.com/hu/csapatszellem-koh%C3%A9zi%C3%B3s-egy%C3%BCtt-2447163/>

<https://pixabay.com/hu/visszajelz%C3%A9s-v%C3%A9lem%C3%A9ny-gut-rossz-1311638/>

<https://pixabay.com/hu/h%C3%A1tt%C3%A9r-%C3%BCres-k%C3%B6nyv-k%C3%B6t%C3%A9sek-2850091/>

https://pixabay.com/hu/photos/?q=szab%C3%A1lyok&hp=&image_type=all&order=popular&cat=&min_width=&min_height=

<https://pixabay.com/hu/szabads%C3%A1g-akarat-b%C3%B6rt%C3%B6n-sz%C3%B6gesdr%C3%B3t-957491/>

VI. FEJEZET

Berne, Eric: Emberi játszmák. Háttér Kiadó Kft., Budapest, 2009.

Berne, Eric: Sorskönyv – Az Emberi játszmák folytatása. Háttér Kiadó, Budapest, 2016.

Bishop, Sue: Asszertivitás. Manager Könyvkiadó, Budapest, 2008.

BM OKTF Rendészeti Vezetővé Képző Tansegédlet

ELLEN-SZER Oktatói Segédlet. Szerk.: Diószegi Judit – Gratzter–Sövényházy Edit. Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács, Budapest, 2014.

Friedemann, Schulz Von Thun: A kommunikáció zavarai és feloldásuk – Általános kommunikációpszichológia. Háttér Kiadó, Budapest, 2012.

F. Várkonyi Zsuzsa: Sors és sérülés. M-érték Kiadó, Budapest, 2008.

www.kamaszpanasz.hu

Pease, Barbara – Pease, Allan: A testbeszéd enciklopédiája. Park Könyvkiadó Kft, Budapest, 2012.

FOTÓK:

<https://pixabay.com/hu/sziluett-apa-%C3%A9s-fia-sundown-chat-1082129/>

<https://pixabay.com/hu/fut%C3%A1s-n%C5%91-fitness-gyakorl%C3%B3-izzads%C3%A1g-2875180/>

<https://pixabay.com/hu/k%C3%A9rd%C5%91jel-fontos-megjel%C3%B6l%C3%A9s-1872634/>

<https://pixabay.com/hu/horog-ok%C3%A9-ellen%C5%91rize-szimb%C3%B3lum-1425312/>

<https://pixabay.com/hu/post-it-feljegyz%C3%A9s-pin-k%C3%B3d-b%C3%A9lyegz%C5%91-3050649/>

https://cdn.pixabay.com/photo/2014/09/28/10/36/group-464644__340.jpg

<https://pixabay.com/hu/a-k%C3%B6vek-stone-feh%C3%A9-alapon-zen-263661/>

VIII. FEJEZET

MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ A gyermekvédelmi észlelő- és jelzőrendszer működtetése kapcsán a gyermek bántalmazásának felismerésére és megszüntetésére irányuló szektorsemleges egységes elvek és módszertan

<http://kk.gov.hu/download/e/60/c0000/A%20gyermek%20b%C3%A1ntalmaz%C3%A1s%C3%A1nak%20felismer%C3%A9s%C3%A9re%20%C3%A9s%20megsz%C3%BCntet%C3%A9s%C3%A9re%20ir%C3%A1nyul%C3%B3%20egys%C3%A9ges%20elvek%20%C3%A9s%20m%C3%B3dszertan.pdf>

FOTÓK:

https://cdn.pixabay.com/photo/2017/11/17/09/36/child-2956973__340.jpg

http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99100064.TV.5

<https://pixabay.com/hu/gyerekek-cs%C3%B3k-n%C5%91v%C3%A9rek-sz%C5%91ke-hugs-2128810/>

<https://pixabay.com/hu/jogi-ikon-t%C3%B6rv%C3%A9ny-dokumentum-jobb-3229465/>

https://cdn.pixabay.com/photo/2017/07/31/11/21/people-2557399__340.jpg

<https://pixabay.com/hu/seg%C3%ADts%C3%A9g-ujj-touch-kapcsolat-k%C3%A9z-2478193/>

<https://pixabay.com/hu/gyermek-oktat%C3%A1s-f%C3%A9lelem-terror-1439468/>

<https://pixabay.com/hu/baby-k%C3%A9z-kis-gyerek-tanulni-tartsa-3109433/>

https://cdn.pixabay.com/photo/2017/02/16/21/43/kids-2072553__340.jpg

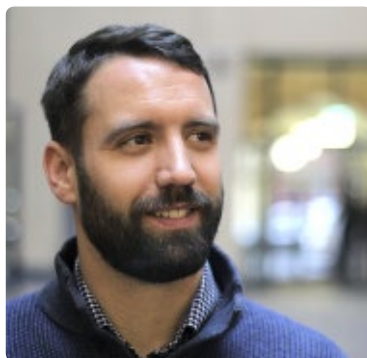
DR. MOLNÁR KATALIN: LEKTORI AJÁNLÁS

E kiadvány lektori ajánlásában Jenő büszke tanáráként és Judit bűnmegelőzési meséinek rendszeresen első olvasójaként örömmel jelentek be személyes elfogultságot a szerzők iránt.

Dr. Molnár István Jenő Szombathelyen született, gyermekkorát a Vas megyei Jánosházán töltötte. A győri Révai Miklós Gimnáziumból került a Rendőrtiszti Főiskola bűnügyi szakára. A pályát a Budapesti Rendőr-főkapitányság III. kerületi Rendőrkapitányságán vizsgálóként kezdte.

2011-ben MLSZ D, majd C, végül UEFA B minősítésű labdarúgói képesítést szerzett, s 2012 óta folyamatosan edzőként tevékenykedik, alapvetően a 17–18 éves korosztályban. Itt gyűjtött és rendszerezett edzői tapasztalatait először foglalta írásba.

2014-től a Belügyminisztérium Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács Titkárságán dolgozik, jelenleg főosztályvezető-helyettesként. 2015-ben a Károli Gáspár Református Egyetemen kapott jogi diplomát.

2016-ban kezdte meg PhD-tanulmányait a Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskolájában. Kutatási témája az építészeti bűnmegelőzés magyarországi alkalmazhatósága. Ehhez kapcsolódóan 2018-ban az USA-beli Springfieldben CPTED-szakértői minősítést szerzett. A rövidítés a Crime Prevention Through Environmental Design (bűnmegelőzés a környezeti tervezés révén) kifejezésből származik.

Fegyelmezett, derűs, szorgalmas, lelkes és lelkesítő személyisége nemcsak a fiatalokra, de a kollégáira is motiválóan hat. Képességeinek, tudásának, szakmai alázatának hiteles lenyomata ez a kiadvány.

Diószegi Judit szintén Győrből, ugyanabból a Révai Miklós Gimnáziumból indult, ahonnan szerzőtársa. Húsz éve dolgozik a magyar rendőrségnél, jelenleg a Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács Titkárságának kiemelt főreferense.

Alapvégzettsége biológia-környezetvédelem tanár, és már gyermekkorában aktív tagja volt az ország első környezetvédelmi egyesületének.

Rendőrtiszti, majd addiktológiai konzultáns szakirányú továbbképzésen mélyítette tovább tudását. Az első 480 órás rendészeti trénerképzés elvégzése után je-

lenleg az NKE közszolgálati kompetenciafejlesztő tréner szakára jár.

1998-ban végezte el a DADA oktatói képzést, és azon szerencsések egyike, aki a program alapjául szolgáló amerikai D.A.R.E. program képzésén is részt vehetett.

Megszállottsága a modern pedagógia módszerei iránt példaértékű. Több bűnmegelőzési módszertani kötet társszerzője és/vagy szerkesztője, a gyermekvédelem és a prevenció területein vég-

zett kutatások résztvevője. A magyarországi rendőrségi bűnmegelőzési képzések reformjának egyik elindítója. Legfőbb célja, hogy kreatív, gyakorlatorientált segítséget nyújtson a bűnmegelőzésben oktató kollégáinak. Sok-sok nyertes pályázat írása során szerzett tapasztalatait most pályázati monitorként kamatoztatja.

Büszke 12 éves lányára, aki rugalmas gondolkodásra tanítja. Nyilvánvalóan ő ihlette bűnmegelőzési mesekönyveit, amelyeket sokan szeretnek. A kedves állattörténetek a BOOKR Kids alkalmazáson immár animált változatban is megjelentek.

ISBN 978-963-9208-55-1